

Diplomová práce

2020

Jana Kůstková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Diplomová práce

DĚJINY VZDĚLÁVÁNÍ V DOMAŽLICÍCH
V LETECH 1945-1968

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.
Autor práce: Bc. Jana Kůstková, DiS.
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 2.

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1989 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1989 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. června 2020

Bc. Jana Kůstková, DiS.

Děkuji vedoucímu diplomové práce, jímž je pan doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D., za vstřícnost, trpělivost, připomínky, cenné rady, metodické vedení a čas, který mi během psaní práce věnoval.

Obsah

Úvod	6
1 Dějiny školství v Československu	8
1.1 Školská legislativa do roku 1945	8
1.2 Školská legislativa od roku 1945 do roku 1968	10
2 Dějiny města Domažlic	14
2.1 Historie Domažlic do roku 1945	14
2.2 Historie Domažlic od roku 1945 do roku 1968	17
3 Dějiny školství Domažlic	20
3.1 Dějiny domažlického školství do roku 1945	20
3.2 Dějiny domažlického školství od roku 1945 do roku 1968	24
4 Dějiny vzdělávání 1945-1968	27
4.1 Obecná a měšťanská škola chlapecká 1945-1953	27
4.1.1 Žáci a školní výuka	28
4.1.2 Učitelství sbor	30
4.1.3 Činnost školy	33
4.1.4 Zázemí školy	36
4.2 Jedenáctiletá střední škola chlapecká 1953-1968	37
4.2.1 Žáci a školní výuka	38
4.2.2 Učitelství sbor	40
4.2.3 Činnost školy	41
4.2.4 Zázemí školy	42
4.3 Obecná a měšťanská škola dívčí 1945-1953	43
4.3.1 Žáci a školní výuka	44
4.3.2 Učitelství sbor	47
4.3.3 Činnost školy	49
4.3.4 Zázemí školy	51
4.4 Osmiletá střední škola 1953-1968	52
4.4.1 Žáci a školní výuka	52
4.4.2 Učitelství sbor	54
4.4.3 Činnost školy	54
4.4.4 Zázemí školy	55
4.5 Družina mládeže při osmileté střední škole dívčí 1951-1968	56
4.5.1 Zázemí družiny mládeže	56

4.5.2	Vychovatelky družiny mládeže.....	58
4.5.3	Činnost družiny mládeže.....	61
4.6	Pomocná škola 1945-1968.....	62
4.6.1	Žáci a školní výuka.....	63
4.6.2	Učitelský sbor.....	66
4.6.3	Činnost školy.....	69
4.6.4	Zázemí školy.....	72
4.6.5	Družina mládeže při zvláštní škole.....	74
5	Mimoškolní vzdělávání.....	77
5.1	Hudební škola 1952-1968.....	77
5.1.1	Žáci a školní výuka.....	78
5.1.2	Učitelský sbor.....	80
5.1.3	Činnost školy.....	82
5.1.4	Budova školy.....	83
	Závěr.....	85
	Seznam literatury.....	88
	Abstrakt.....	91

Úvod

Tématem mé diplomové práce jsem si zvolila dějiny vzdělávání v Domažlicích v letech 1945-1968. Inspirací mi byla velice zajímavá historická budova školy, ve které pracuji jako vychovatelka, a také lidé, s nimiž se setkávám. Chtěla jsem proniknout ještě hlouběji do bohaté školní a kulturní historie samotného města Domažlic a poznat dějinné kořeny svého pracoviště. Mým cílem se stalo zmapovat vývoj základního a mimoškolního vzdělávání. Dalším stěžejním cílem bylo porovnání rozvoje jednotlivých domažlických škol z historického hlediska.

Domažlice jako okresní město tvořilo velmi rozvětvenou školskou soustavu. Druhá světová válka měla velice silně negativní vliv na české školství, které se neustále proměňovalo až do roku 1989. Proto se také budu snažit přiblížit vliv této doby i samotného společenského dění na celkový chod školství.

Jako zdroj jsem použila psané dobové školní kroniky. Jejich detailní zpracování a obsáhlost se však u jednotlivých škol lišily. Období do 60. let 20. století byla většinou zpracována dostatečně podrobně. Z důvodu pramenné nouze jsem pro zkoumání dalšího období kombinovala tyto kroniky se stručnější kronikou města Domažlic. Během pročítání těchto zdrojů bylo, kvůli dobovému zabarvení a neobjektivnosti – například z dob komunismu, potřeba vycházet i z dosavadních nezakreslených informací. Dále jsem jako zdroj použila almanachy vydávané k jubileu školy, které obsahovaly vzpomínky učitelského sboru a žáků jednotlivých škol. Také jsem využila odbornou literaturu o školství především od M. Somra, E. Walterové či Ch. Vorlíčka. Díky tomu bylo možné vytvořit komplexní pohled na společenské dění a jeho dopad na školství.

Diplomovou práci jsem rozdělila do pěti tematických kapitol. V první kapitole se zabývám historií školské legislativy, již od dob Marie Terezie, neboť na jejích základech se měnil celý školský systém. Druhá kapitola přibližuje historii města, díky níž je možné si dokonaleji vytvořit ucelenou představu. Nejenom politická situace, ale právě i počet obyvatel, náboženství nebo samotná lokace města měla vliv na společenské dění. Třetí kapitola pojednává o školství ze široké, obecné perspektivy, a to od prvních zmínek již ze 14. století. Čtvrtá, stěžejní kapitola, popisuje období školního života obecné a měšťanské školy dívčí, obecné a měšťanské školy chlapecké a pomocné školy od roku 1945 do roku 1968. Zmiňuje také prvopočátky družiny mládeže, založené při pomocné škole a osmileté střední škole. Pro co nejpodrobnější přiblížení se zde věnuji učitelskému sboru, postavení žáků ve školském systému, činnosti školy i samotné historické budově

školy. O mimoškolním vzdělávání pojednává pátá kapitola, kde se s ohledem na mé studium volnočasové pedagogiky, zaměřuji na náplň, činnost a vývoj hudební školy.

Pro výzkum jsem zvolila metodu přímou, synchronní a komparativní.

1 Dějiny školství v Československu

1.1 Školská legislativa do roku 1945

Školství v českých zemích je spojeno s bohatou historickou minulostí. Po vzniku samostatné Československé republiky se školská soustava, která vycházela z tereziánských reforem, nedočkala výrazných změn. V prvním období po vzniku republiky vycházel školský systém z říšského školního zákona, tzv. Hasnerova zákona schváleného v roce 1869. Zákon zřizoval školy obecné a měšťanské s povinnou osmiletou školní docházkou pro děti od šesti do čtrnácti let, přičemž umožňoval svobodné vzdělání pro všechny lidové vrstvy. Tímto zákonem byl oslaben vliv církve a pravomoc nad školstvím byla svěřena státním inspektorům.¹

Roku 1883 došlo k novelizaci říšského zákona, která obnovila nejen vliv církve nad školstvím, ale dotkla se také současně školní docházky. Na jejím základě mohli rodiče dětí zažádat o tzv. úlevy, které umožňovaly uvolnění dětí z výuky na některé dny v týdnu nebo z části školního roku. Znovu tak došlo ke zkrácení školní docházky na šest let.²

Změnu přinesl roku 1922 tzv. Malý školský zákon vydaný Ministerstvem školství, kterým bylo dosaženo sjednocení národních škol v demokratickém duchu, jak po stránce obsahové, tak i po vnější struktuře. Znovu byla obnovena osmiletá povinná školní docházka po celém Československu a do obsahu byly přiřazeny nové učební předměty na základě vyústění společenských poměrů v zemi. Povinně byla zavedena občanská a tělesná výchova, ruční práce a nezávazně pak nauka o domácím hospodářství. V otázce náboženství, byla výuka upravena výjimkami a náležela církevním představitelům. Malý školský zákon také snížil maximální počet žáků v jedné třídě na šedesát z osmdesáti. Přes kritiku se nezdařilo podobu školské soustavy změnit, a tak nadále byl vzorem tzv. Hasnerův zákon.³

Nesmíme v našich dějinách opomenout, že o otázkách koncepce školské soustavy se již diskutovalo od prvních dnů vzniku samostatného československého státu. Pod záštitou T. G. Masaryka měl důležitou roli v těchto debatách první sjezd československého učitelstva a přátel školství, který se konal v Praze roku 1920. Nejvýznamnější vystoupení k problému školského a kulturního programu byl prezidentův projev, ve kterém promlouval především „o demokratizaci a vzdělání,

¹ Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 165-168.

² Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 165-168.

³ Srov. KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*, s. 198-199.

*o uvědomělé lásce k vlasti a především o potřebě klidné drobné práce, kterou bude uskutečňována revoluce.*⁴ Právě až výše zmíněný tzv. Malý školský zákon vydaný v roce 1922 zaznamenal zásadní změnu v organizaci národního školství.⁵

V meziválečném období byly pokusy o reformu školství z řad nespokojených učitelů, kteří se snažili o zřízení jednotné školy a povznést i vlastní společenské postavení. Z řad iniciátorů, kteří usilovali o vytvoření nové školy, byl také Václav Příhoda, podle kterého „*dosavadní školský systém neodpovídal demokratické situaci státu.*“⁶ Tato tzv. příhodovská reforma usilovala o vytvoření jednotné školy s vnitřně diferenciovaným vzděláním podle úrovně nadání žáka. Předpokladem měl být tedy demokratický přístup ke vzdělání a přizpůsobení školní práce na základě zájmů a nadání jednotlivého žáka.⁷ Bohužel se stačily otestovat pouze prvky didaktické reformy, ale i tak dle Průchy „*reforma poměrně značně ovlivnila všeobecnou školní praxi.*“⁸

Důležitým dějinným mezníkem pro školství byl zákon o újezdních měšťanských školách z roku 1935, který umožnil zvýšení lidového vzdělání. To znamenalo, že spojení vyšších ročníků obecné školy s měšťanskou školou mělo přinést dostupnost vzdělání pro děti v menších obcích a současně rozšířit nižší střední vzdělávání. Následná politická krize neumožnila celkovou realizaci, a to až do roku 1938, kdy se pro české školství nic nezměnilo.⁹

V době nacistické okupace se žádná reforma v oblasti školské soustavy neuskutečnila. Na základě silného nacistického tlaku byla demokratická tradice českého školství nahrazena nacistickou ideologií. Nastalo uzavírání škol, učebnice byly cenzurovány, přeměnil se vzdělávací systém a vše, co připomínalo národní povědomí a sounáležitost českého národa. K zabránění vzdělávání československého národa vynakládali nacisté všech prostředků. Měšťanská škola se stala školou výběrovou, proto většina dětí musela dokončit své vzdělání na obecné škole. Zúžila se volba ze středních škol na klasické gymnázium pro chlapce a reálné gymnázium pro dívky a chlapce. Pro studenty se uzavřely dveře českých vysokých škol v rámci nacistické okupační politiky. Učitelům byla nastolena povinnost vyučovat předměty v německém jazyce.

⁴ JÚVA, V., *Stručné dějiny pedagogiky*, s. 58-59.

⁵ Srov. JÚVA, V., *Stručné dějiny pedagogiky*, s. 58-59.

⁶ KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*, s. 203.

⁷ Srov. KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*, s. 203.

⁸ PRŮCHA, J. (ed.). *Pedagogická encyklopedie*, s. 42.

⁹ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 57-58.

Prohlubování znalostí bylo omezeno v oblasti dějepisu, zeměpisu, filozofie, českého jazyka a literatury.¹⁰

1.2 Školská legislativa od roku 1945 do roku 1968

Osvobození československého národa v roce 1945 znamenalo konec nacismu, vyrovnání se s rozsáhlými následky války a začátek budování nové společnosti. Obnova se dotkla všech oblastí lidského života. Změna také zasáhla oblast školství, které během války neměla šanci se zásadně reformovat. Rozhodujícím základem pro rozvoj školství v novém státě byl tzv. Košický vládní program s požadavkem, že „*bude provedena důsledná demokratizace, a to nejen umožnění co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělávání a kultury, ale i v ideovém směru.*“¹¹ Současně měl tento program zpřístupnit systém výchovy všem lidem.¹² Samotná snaha o jednotu škol však v programu podle Walterové nebyla vyslovena.¹³

Otázky kolem jednotné školy otevřely Manifestační sjezd českého učitelstva pořádaný v létě roku 1945. Ve snaze o jednotnou školu byl vydán dokument Přechodné učební osnovy pro školy obecné, měšťanské a střední, který byl praktikován již v osnovách pro školní rok 1945/1946. Ostré debaty k této problematice rozdělil však učitele a přední odborníky na dvě skupiny. Na jedné straně stáli zastánci podporující jednotnou školu na úrovni druhého stupně a proti nim oponenti, kteří byli pro zachování selektivnosti.¹⁴ Vedle otázek o jednotné škole se diskutovalo také o nutnosti vysokoškolského vzdělávání učitelů. V říjnu roku 1945 podepsal prezident republiky dekret o vysokoškolském vzdělávání učitelů. Dekret zavedl vysokoškolské vzdělání učitelů na všech stupních škol a stal se předpokladem úspěšné koncepce školské reformy. Při univerzitách byly zřizovány nové pedagogické fakulty na základě zákona č. 100/1946 Sb., které nahradily učitelské ústavy.¹⁵ Jedině dobrá připravenost a vyzrálost učitele s vyšším vzděláním může správně působit na utváření osobnosti žáka, proto bylo důležité zřízení sítě vysokých škol.¹⁶ Také jeden z mnoha projevů ministra školství Zdeňka Nejedlého navázal v duchu na tvořivé tradice naší pedagogiky. „*Přebudovali jsme a zcela novým duchem naplnili všechny druhy škol, od mateřských až po vysoké. S tím však*

¹⁰ Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 250-252.

¹¹ CIGÁNEK, R. *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945*.1989, s. 22.

¹² Srov. CIGÁNEK, R. *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945*.1989 s. 21-22.

¹³ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 60.

¹⁴ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 60-61.

¹⁵ Srov. CIGÁNEK, R. *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945*.1989, s. 29-64.

¹⁶ Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 293.

vzniklo i zcela nové její postavení v národním životě. A na zcela novém místě v naší národní organizaci stanul ten, kdo je pákou každé školy, její hlavou, srdcem i rukou – učitel.“¹⁷

Sílicí vliv Komunistické strany Československa prosazoval výchovu a vzdělávání postavenou na principu marxismu-leninismu, se rázem stalo školství problémem politickým. Na VIII. sjezdu KSČ, který se konal v roce 1946, byla vyjádřena idea o školské soustavě, jež by umožnila veškeré mládeži vzdělání na jednom typu škol a zpřístupnila vzdělání na vyšším stupni. Tato snaha byla stvrzena přijetím zákona o základní úpravě jednotného školství z 21. dubna 1948.¹⁸ Na vzdělání tak měli právo všichni lidé bezplatně, avšak docházka byla povinná. Omezen byl také počet žáků v jednotlivých třídách na nejvýše čtyřicet. Děti od tří do šesti let navštěvovaly školu mateřskou, na školách prvního (národní) a druhého (střední) stupně bylo vzdělávání pro veškerou mládež od šesti do patnácti let. Povinné vzdělávání na základních odborných bylo stanoveno pro ty, kteří dál nepokračovali ve svém vzdělávání na výběrových školách. Žáci nemuseli docházet do těchto škol každodenně.¹⁹ Podle § 19 byla také škola „povinna starat se náboženskou výchovu žáků podle jejich náboženského vyznání s výjimkou případů, kdy rodiče (zákonní zástupci) odhlásí dítě od této výchovy.“²⁰ Kontrolu nad náboženskou výchovou zajišťovaly náboženské obce, avšak vrchní inspekce příslušela ministerstvu školství a osvěty.²¹

Palčivé otázky v oblasti školství byly řešeny zejména v kruhu ústředních stranických funkcionářů z řad KSČ, kteří se podíleli na vývoji socialistického školství. Měli hlavní slovo při vymezení cílů, obsahu, forem a vyučovacích metod.²² Politické a ideologické postavení podle Walterové bylo „hlavním kritériem posuzování práce škol, učitelů a žáků.“²³

V roce 1953, v důsledku ideologického tlaku, byl Školský zákon č. 95/1948 Sb. nahrazen novým zákonem o školské soustavě a vzdělávání učitelů, který upravil školskou

¹⁷ SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 293.

¹⁸ Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 304-305.

¹⁹ Srov. VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 136-137.

²⁰ VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 137.

²¹ Srov. VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 134-137.

²² Srov. VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 134-135.

²³ WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 63.

soustavu na základě sovětského vzoru.²⁴ Přímo v zákoně č. 31/1953 Sb. se píše: „*Chceme-li co nejlépe zvládnout všechny tyto úkoly, musíme se i ve školství řídit odkazem soudruha Klementa Gottwalda a stále více a těsněji se přibližovat ke skvělému vzoru školy sovětské.*“²⁵ Hlavním cílem škol bylo nyní vychovávat socialistické občany připravené bránit svou vlast, a zároveň je odborně vybavit pro praktická povolání. Povinná školní docházka byla zkrácená na osm let a týkala se dětí od šesti do čtrnácti let. Z organizačních důvodů byly sjednoceny dosavadní tři stupně. Podle zákona měly zajistit všeobecné vzdělávání osmileté střední školy a jedenáctileté střední školy. Úplné střední vzdělání a přípravu na vysokou školu poskytovaly poslední tři ročníky, které vznikly sjednocením gymnázia s osmiletou střední školou. Pro pomalejší a málo zdatné žáky se zakládaly zvláštní školy.²⁶ Walterová také poukazuje, že realizace tohoto zákona „*napáchala největší škody na kvalitě české školy a vzdělanosti, považované dříve za jednu z nejvýznamnějších národních hodnot.*“²⁷

Již v prvních letech se projeví nedostatky tohoto zákona, na které bylo potřeba včas reagovat. Proto v roce 1960 byl přijat zákon č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), který ustanovil devítiletou povinnou docházku. Při základní devítileté škole nově vznikly školní družiny pro žáky 1. stupně a školní klub pro žáky 2. stupně. Dosavadní školskou soustavu rozšířil o nové typy škol – lidové školy jazyků, lidové školy umění, taneční a hudební školy, střední školy pro pracující, internátní školy a školy s celodenní péčí. Do školské soustavy byly nově zařazeny také jesle. Zákon dal možnost studia při zaměstnání na všech školách a zajistil jejich rovnocennost s denním vzděláváním.²⁸

Zákon také kladl důraz na mimoškolní výchovu dětí a mládeže: „*Úkolem mimoškolní výchovy, která tvoří organickou jednotu s výchovou školní, je zabezpečovat dětem a mládeži po vyučování aktivní odpočinek a rekreaci, rozvíjet jejich osobité zájmy a schopnosti, vést k dobrovolné a jejich věku přiměřené účasti na politickém, hospodářském a kulturním životě společnosti, pomáhat jim při přípravě na vyučování a vším tím prohlubovat specifickými prostředky výchovu a vzdělání mládeže.*“²⁹ Podstatné

²⁴ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 63.

²⁵ VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 144.

²⁶ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 63.

²⁷ WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 64.

²⁸ Srov. VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 145-148.

²⁹ SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 310.

místo pro tuto mimoškolní výchovu zaujímala Pionýrská organizace a Československý svaz mládeže. Hlavní roli ve výchovném a vzdělávacím procesu mládeže vedle těchto organizací mělo Sdružení rodičů a přátel školy.³⁰

Šedesátá léta 20. století znamenala dočasné odlehčení atmosféry jak na poli politickém, tak i společenském, a zajistila tak příznivou půdu pro přijetí zákona o gymnáziích, které se staly součástí školské soustavy. Poskytovaly čtyřleté všeobecné vzdělání zakončené maturitní zkouškou a staly se základem pro další studium na vysokých školách. Podstatnějším problémem v tomto období se stala celková koncepce základní školy. Stále více byl podporován individuální rozvoj žáků. Kritika jednotnosti školy byla vyjádřena v akčním programu ministerstva školství, který upozornil potřebu navrátit prestiž a svobodu pedagogům a posílit důvěru v jejich práci.³¹

V roce 1968 vpadlo vojsko Varšavské smlouvy na naše území. Nastoupilo období tzv. normalizace, která měla prohloubit socialistický charakter školy a povznést úroveň její práce. V době normalizace byly bezprostředně odstraněny veškeré demokratické snahy z dřívějších let. Mladá generace byla připravována na život v ideologické socialistické společnosti, jež byla podporována školou.³²

³⁰ Srov. SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*, s. 310.

³¹ Srov. WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*, s. 65.

³² Srov. VORLÍČEK, CH. *České školství v letech 1945-2000*. In WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy, Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*, s. 153.

2 Dějiny města Domažlic

2.1 Historie Domažlic do roku 1945

Město Domažlice je spojené s dlouholetou a bohatou historií. Domažlice jsou pohraniční město, které se nachází v západních Čechách, 10 km od německých hranic, v mělkém údolí řeky Zubřiny. Město Domažlice spolu s okolními vesnicemi tvořily svérázné centrum etnografické a folkloristické tradice.

První zmínky o městu můžeme nalézt v záznamech z druhé poloviny 10. století. Na území dnešních Domažlic se křižují staré obchodní stezky z Bavorska do Čech, které vedly k zemské bráně s celnicí, a ovlivnily tak stále se výrazněji vymezující státní hranice.³³ Rozhodnutím Přemysla Otakara II. roku 1264 byly Domažlice povýšeny na královské město, jež se stalo součástí hraničního opevnění proti bavorským nepřátelům.³⁴ Město nechal obehnat příkopy, valy a hradbami, do nichž zasadil vstupní brány i obranné bašty. Součástí tohoto obranného komplexu byl také Chodský hrad v gotickém slohu, ve kterém sídlili královští purkrabí. Spolu s hradem tvořily kostel Narození Panny Marie a augustiniánský klášter, založený roku 1287 hlavní budovy města.³⁵

Za vlády Lucemburků se Domažlice díky své výhodné poloze často stávaly významným místem pro diplomatická jednání a zastávkou při cestách do Německa a Itálie.³⁶ Jedno z důležitých jednání se uskutečnilo roku 1318, kdy bylo sjednáno příměří mezi českým panstvem a Janem Lucemburským.³⁷ Blízký vztah k pohraničnímu městu měl z řady dynastie Lucemburků i císař Karel IV., jenž byl nazýván otcem vlasti. Roku 1355 nechal zapsat Domažlice do královského zákoníku *Majestas Carolina* mezi města, která neměla být od České koruny dána do zástavy ani zcizena.³⁸

Avšak výhodná poloha při státních hranicích a zemské stezce nepřinášela pro město vždy příznivou situaci. Vedle pohraničních nepokojů byly za nepřitele středověkých

³³ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 9.

³⁴ Srov. Město Domažlice. *Domažlice* [online]. [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/>.

³⁵ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 9-11.

³⁶ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 17.

³⁷ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 11.

³⁸ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 19.

měst, včetně Domažlic, považovány i časté a rozsáhlé požáry, které mnohdy zničily celé městské čtvrti a zapříčinily tak přerušení rozvoje města.³⁹

Příchod husitského reformního učení Jana Husa rozdělil domažlické obyvatelstvo na dva zneprátelené tábory. Po vítězství radikálních husitů nad katolickými měšťany německé národnosti, kteří byli vyhnáni, bylo dokončeno počestění města. Z nejstarších záznamů o obyvatelstvu z roku 1400 zde bydlelo 185 rodin, z nichž bylo 79 usazeno ve městě a 106 na předměstích. Procházka však zároveň podotýká, že nemusí jít o zcela úplný soupis.⁴⁰ V tomto období se domažličtí husité zúčastnili mnoha bitev, ze kterých odcházeli vítězně a za vojenské zásluhy byli chváleni hejtmanem Janem Žižkou z Kalichu. V listu z roku 1422, který zaslal, se mimo jiné píše: „... a proti takovým zlostem, které se od těch Němců dějí, statečně se postavili, vezmúc staré Čechy, ježto zatknúce klanici za škorní, netoliko a Boží při, ale i o svú bili sú se...A protož milí bratři věděti vám dávám, že lid sbíráme ze všech stran proti takovým nepřátelům a zhůbcím České země...“⁴¹ Nejvýznamnější z této husitské doby je bitva u Domažlic roku 1431, kde nad křižáckou výpravou zvítězil Prokop Veliký.⁴²

Období 16. století, kdy pomalu nastupuje renesance, znamenalo pro Domažlice rozvoj řemesel a obchodu. Město vzkvétalo i v oblasti stavitelství. Městské brány byly zpevněny a parkán byl nahrazen novým dokonalejším opevněním. Následkem požárů, které v tomto období opět postihly město, se začaly stavět městské domy z kamene, čímž se nahradily dřívější dřevěné stavby. S rozvojem města se zvýšil i počet obyvatelstva. Oproti roku 1400 čítal rok 1568 celkem 345 domů, přičemž v pozdější době, roku 1654, zde bylo pouze 241 domů.⁴³ Avšak v roce 1598 zde bylo 332 domy, čímž si Domažlice zajistily osmé místo mezi českými královskými městy. V tomto období jsou i první zmínky o kulturním dění ve městě. Zakládají se literátské spolky a na významu získává městská škola, kterou navštěvovali i žáci z Prahy.⁴⁴

Trpký dopad třicetileté války a násilná rekatolizace vypudila část obyvatel z města. Ve snaze o navrácení protestantů do římskokatolické církve vznikly ve městě církevní

³⁹ Srov. Město Domažlice. *Domažlice* [online]. [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/>.

⁴⁰ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 20.

⁴¹ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami*, s. 22.

⁴² Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 12-13.

⁴³ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 14-17.

⁴⁴ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk, *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 36.

stavby. V roce 1699 byla postavena kaple sv. Jana Nepomuckého, obnovil se provoz špitálního kostela sv. Antonína a na Veselé hoře nad městem vznikla kaple sv. Vavřince, kde od roku 1851 byla konána četná procesí, a to nejen ve dnech Vavřínecké pouti.⁴⁵

Z dějinného vývoje se v průběhu 18. století zklidnil náboženský a hospodářský život města. V tomto století se vepsal do dějin Domažlic pouze rozsáhlý požár, který zničil arciděkanský kostel s věží, augustiniánský klášter s kostelem a školou, ale také lehlo popelem 47 domů. V roce 1787 byly úřady královských městských rychtářů zrušeny a nahrazeny městskými magistráty, které vedli purkmistři a radní. Písař Josef Beran se stal prvním domažlickým purkmistrem, jenž vedl město k světskému a církevnímu životu.⁴⁶

Snad největší a nejbouřlivější změny zažilo město Domažlice v 19. století. Byly zbořeny dvě historické brány, zmizelo vnější opevnění a okolní příkopy byly zasypány. Zmodernizované komunikace spolu s novými stavbami, jako například kamenná kašna, nová radnice, gymnázium, budovy chlapecké a dívčí školy, daly městu nový vzhled. Ani politický, sociální a kulturní život neupadal. Domažlice navštěvovali významní představitelé národního obrození, zakládaly se spolky a vzniklo zde Chodské muzeum. V tomto období byl tak vytvořen pro Domažlice základ k bohaté regionální tradici a turistickému ruchu.⁴⁷ Na konci 19. století zesílilo zalidnění města, a celkový počet obyvatelstva tak činil 7556, z toho 7464 Čechů, 42 Němců a zbytek tvořily národnostní menšiny. Domažlické obyvatelstvo bylo také velmi věřící. 7381 lidí vyznávalo římsko-katolické náboženství, 152 izraelské a nevěřící byli jen 3 obyvatelé.⁴⁸

Ne nadlouho se domažlický lid těšil z rozkvětu. V říjnu roku 1918 byl ve městě ustanoven Okresní národní výbor i Socialistická rada a rok na to zde demonstrovali dělníci za lepší politická a sociální práva. Podobně jako v různých koutech naší země, tak i v Domažlicích roku 1921 vznikla Komunistická strana Československa, která pro dělnickou třídu iniciovala mnoho akcí. V této době podporovali vědecký, umělecký a veřejný život významní domažličtí rodáci, zejména hudební skladatel Jindřich Jindřich a spisovatel Jan Vrba, kteří podpořili roku 1921 sjezd profesorů a žáků gymnázia. Černým

⁴⁵ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk, *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 36-41.

⁴⁶ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk, *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 43-46.

⁴⁷ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk, *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 46-56.

⁴⁸ Srov. KUBER, Jan. *Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století.* In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 86.

dnem pro domažlické Chody se stal rok 1938, kdy mnichovská dohoda způsobila odtržení části chodského území s několika českými vesnicemi a jejich připojení k Německé říši. Na protest se uskutečnila v srpnu 1939 na návrší kostela sv. Vavřince velká manifestace chodského lidu, která se stala prvním organizovaným projevem proti nacistickým okupantům. Bohužel násilné akty proti lidu pokračovaly až do konce druhé světové války.⁴⁹ V neděli 13. května roku 1945 se sešel lid na historickém náměstí, poničeném od granátů při odstřelování města. Uskutečnila se velká manifestace opět sjednoceného Chodska.⁵⁰

2.2 Historie Domažlic od roku 1945 do roku 1968

Minulost Domažlic je velmi bohatá. Chodové vždy drželi při sobě a bránili město proti nepřítelům i v nejtěžších časech. *„Domažlice, ležící na rozhraní dvou světů, prožily krvavé nálety hloubkových letců na stále důležitou komunikační trasu, viděly i bídu rozpadávající se nacistické říše, pochody smrti, táhnoucí bez cíle krajinou, nad níž se již ukazoval úsvit svobody.“*⁵¹ Ten se ukázal 5. května roku 1945, kdy pod vedením kapitána Freda Hirrese a poručíka Roberta Gilberta z 38. pěšího pluku druhé pěší divize generálmajora Robertsona, přijeli američtí osvoboditelé, kterým trvalo dva dny, než město osvobodili od německé armády.⁵²

Dvě světové války se na tváři města neprojeví tolik jako výrazné dopady, které nastaly po komunistickém převratu v roce 1948, kdy se začala odstraňovat soukromá sféra.⁵³ Největších změn však město pocítilo v novém složení vedení Městského národního výboru. Z písemného záznamu z kroniky se v této době podle nich, *„...rozhodovalo se o to, vrátí-li se doly, hutě, továrny do rukou továrníků, pozemky do rukou velkostatkářů, bude-li „demokratickou republiku“ představovat hrstka kapitalistů, velkostatkářů, bankéřů, polykačů milionů a la Preis, bude-li pracující lid vykořisťován, vysáván, ohlupován, bude-li do něho stříleno, když bude žádat větší krajíc chleba pro své*

⁴⁹ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 21-22.

⁵⁰ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 18.

⁵¹ *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 22.

⁵² Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 56.

⁵³ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami* s. 56.

*děti a pro sebe, aby hlady nezmírali.*⁵⁴ Proto za pomoci akčních výborů Národní fronty, kde byla většinově zastoupena komunistickou stranou, bylo cílem se podílet na budoucnosti v socialistickém budování.⁵⁵ Domažlická kronika hovoří také o činnosti komunistů s cílem vyhledávat a přesvědčovat ke spolupráci členy jiných politických stran.⁵⁶ Dalším dopadem roku 1948 bylo uzavření hranic a spuštění železné opony. Domažlice, které fungovaly jako hraniční celnice a byly důležitým obchodním centrem, tak najednou ztratily pozici v tranzitním, obchodním a kulturním životě mezi českou zemí a Německem.⁵⁷

Modernizace města od druhé poloviny 20. století v duchu socialistického budování, které preferovalo zemědělství a řemeslnictví, byla ve znamení rozvoje průmyslového odvětví zaměřeného na zpracování surovin z místního okolí. Nábytkář, výrobní družstvo založené v roce 1952, věhlasný především jako největší výrobce dětských postýlek a dřevotřískových desek, vznikl v rámci politické změny sdružením truhlářských živností.⁵⁸ Nejtypičtějším závodem Domažlic a chodského kraje byla výroba zaměřena na uměleckou lidovou tradici kraje. Například podnik Chodovia, jenž se zaměřoval na zhotovení krojů, hraček nebo bílé a černé chodské keramiky.⁵⁹

Velký rozmach nastal ve stavebnictví v důsledku zvýšení počtu obyvatel. Proto od roku 1952 byla značně podporována bytová výstavba v Domažlicích zejména bytů vyšší kategorie. Postupně vznikala sídliště na Koreji, na Kavkaze nebo na Palackého. Celkem bylo vystavěno za pomoci obyvatel v rámci brigád devět set bytových jednotek.⁶⁰

Postupný přírůstek obyvatel nastal až během 50. let. Do této doby počet domažlických občanů soustavně klesal nebo se zvyšoval. Po válce, tedy roku 1945 čítalo město 8 020 obyvatel, v roce 1947 bylo o 792 občanů méně, rok 1950 to bylo pouze jen

⁵⁴ *Kronika města Domažlice 1948.* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948.

⁵⁵ Srov. *Kronika města Domažlice 1948.* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948.

⁵⁶ Srov. *Kronika města Domažlice 1948.* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948.

⁵⁷ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami.*, s. 56.

⁵⁸ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 115-116.

⁵⁹ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 61-64.

⁶⁰ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 48-50.

6 971, ale v roce 1961 čítalo město již 7 959 obyvatel, který se v následujících letech postupně dále zvyšoval.⁶¹

Období socialismu se odrazil také v kulturním a společenském životě domažlického obyvatelstva. Hlavní pouť na Veselé hoře u kostela sv. Vavřince se přemístila do prostor historického náměstí.⁶² Chodské slavnosti, které byly v prvopočátcích vzpomínkou na slavné husitské vítězství, byly spojeny v roce 1968 s domažlickou poutí. Ačkoliv převažoval politický a národopisný ráz,⁶³ každoročně přitahovaly slavnosti mnoho návštěvníků z celého Československa.⁶⁴

⁶¹ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 35.

⁶² Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historie a současnost ve fotografii*, s. 5.

⁶³ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 97-98.

⁶⁴ Srov. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historie a současnost ve fotografii*, s. 5.

3 Dějiny školství Domažlic

3.1 Dějiny domažlického školství do roku 1945

O počátcích domažlického školství z dřívějších dob se dochovalo malé množství písemných pramenů,⁶⁵ proto nelze sestavit chronologický vývoj dané problematiky. Možnou domněnkou je, že vzdělávání probíhalo souběžně s duchovní samostatnou správou.⁶⁶ To také dokazuje první psaná zmínka o působení městské školy, kdy roku 1379 byl spor mezi městskou radou a farářem Volfhardou o jeho ustanovení správcem školy v Domažlicích,⁶⁷ které byly již v této době povzneseny na královské město.

V této době byla dozorcím orgánem nad městskými školami pražská univerzita, proto vliv církve už nebyl tak velký. Rektorovi univerzity příslušelo nejen přijímání učitelů a žáků do městských škol, ale také měl vliv na vyučování na těchto školách,⁶⁸ jež upevnila univerzita vydáním školního řádu pro městské školy v Čechách a na Moravě z pera Petra Condieillus z Tulechova.⁶⁹

Během husitských válek, kterých se zúčastnil i domažlický lid, byl na čas přerušen rozvoj v oblasti školství, a proto se lze jen domnívat, zda do této doby byly školy v Domažlicích dvoutřídní.⁷⁰ Existence měšťanských škol lze doložit pouze z dochovaných písemností matričního charakteru, kam se zapisovali členové univerzitní obce, jména studentů a místa, odkud přicházeli. Z dalších pramenů, které vypovídají o přítomnosti škol, jsou též farní matriky. K nepřímým pramenům se řadí zejména hospodářské knihy a korespondence města ve školských záležitostech. Právě ze 16. století se dochoval soubor písemné korespondence, která hovoří o kvalitě školní výuky a obsazování kantorských míst.⁷¹

Mezi roky 1740 až 1768 se nedochovaly žádné školní zprávy, neboť vypukla v tomto období ve městě morová epidemie a další požár, který se nevyhnul ani školní

⁶⁵ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 5.

⁶⁶ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 5.

⁶⁷ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Prameny k dějinám školství a školské správy na Domažlicku. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1978*, s. 91.

⁶⁸ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Prameny k dějinám školství a školské správy na Domažlicku. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1978*, s. 91.

⁶⁹ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 6.

⁷⁰ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 6.

⁷¹ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Prameny k dějinám školství a školské správy na Domažlicku. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1978*, s. 91.

budově.⁷² Následujícím významným dějinným obdobím reorganizačních změn ve školství nastalo v období tereziánské reformy nižšího školství roku 1774, kdy se usilovalo o šestiletou povinnou školní docházku a vymanění z církevního vlivu.⁷³ Normální školy měly být zřizovány v zemských městech, ve větších městech školy hlavní a na vesnicích s farnostmi triviální školy. V této době byla v domažlickém městě škola dvoutrídni s rektorem Janem Sisem, kantor byl zde Antonín Holub a Jan Petržík působil jako varhaník.⁷⁴

V roce 1777 bylo v Domažlicích zrušeno gymnázium, i přes veškerou snahu města a konventu jej udržet. O dva roky později roku 1779 byla uzavřena smlouva mezi městem a konventem o zřízení hlavní školy, která byla 3. listopadu 1779 slavnostně, za účasti magistrátu, otevřena. Hlavní škola působila v budově bývalého gymnázia a byla zřízena jako trojtrídni. Prvním ředitelem byl jmenován P. Kristian Schleich, který byl profesorem zrušeného gymnázia. Plných osmnáct let se staral o rozkvet školy, a zároveň dbal na školní docházku dětí.⁷⁵

Na začátku 19. století byla budova hlavní školy podle zpráv v dobrém stavu, i když sloužila při vojenských průtazích jako nemocnice nebo ubytovna pro vojsko. Domažlická hlavní škola měla název „hlavní škola trojtrídni“ a docházely do ní také děti z okolních obcí. Děti byly vyučovány v německém a českém jazyce. Povinnou školní docházku v této době plnilo celkem 405 dětí, z toho 280 chlapců a 125 dívek. Roku 1818 byla hlavní škola trojtrídni rozšířena o přípravnou třídu.⁷⁶

Následkem požáru lehla popelem dívčí škola, a to 7. května roku 1822. Vyučování děvčat bylo nuceno přemístit do prostor chlapecké školy, kde byla v letním semestru vyučována na chodbách a v zimním semestru musely být pronajaté prostory za 60 zlatých. Ve školním roce 1840 se přestěhovala přípravná a druhá třída do nově zřízené školy, později se sem přemístila i první třída a roku 1847 byla v bývalé dívčí škole

⁷² Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 37.

⁷³ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Prameny k dějinám školství a školské správy na Domažlicku. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1978*, s. 92.

⁷⁴ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 37.

⁷⁵ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 38.

⁷⁶ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 41-43.

otevřena triviální škola. V domažlickém městě byla čtvrtá třída otevřena 3. listopadu roku 1848.⁷⁷

Na základě nařízení roku z 1851 byly čtvrté třídy přesunuty do nižších reálných škol, byla zrušena přípravná třída, a tak se proměnila hlavní škola v čtyřtřídní. V Domažlicích nižší reálka o dvou třídách setrvala až do roku 1859, kdy se pak rozšířila o třetí třídu, a dne 1. října 1861 stala se úplnou nižší reálkou. V této době museli cizí žáci navštěvující školu platit školné 2 zlatý.⁷⁸

Městu Domažlice roku 1871 povolil školský úřad znovu zřízení reálného gymnázia, které bylo zrušeno v roce 1777. První maturitní vysvědčení si studenti odnášeli roku 1879 a až ve školním roce 1914/15 odmaturovala na zdejším gymnáziu první žena.⁷⁹

Na základě ustanovení o obecném školství ze dne 14. května 1869 byla domažlická hlavní škola rozdělena na obecnou školu chlapeckou a obecnou školu dívčí. Zároveň byla zavedena osmiletá povinná školní docházka pro děti od šesti do čtrnácti let.⁸⁰ Další změna pro domažlické školy nastala zákonem ze dne 2. května 1883, kdy osmitřídní měšťanské školy byly přeměněny na pětitřídní obecné a trojtřídní měšťanské školy. Jelikož byla ponechána správa obou škol jednomu řediteli, nesla škola úřední název „škola obecná i měšťanská“.⁸¹

Rozšiřování tříd a zvyšování počtu žáků znamenalo pro město vybudovat nové školní prostory. Výstavba nové budovy obecné školy chlapecké byla slavnostně zkolaudována roku 1892 i zahájen školní rok 1892/1893. Dívčí škola obecná i měšťanská se také dočkala nové budovy, a to roku 1901, kdy byla dokončena její stavba.⁸²

Dle statistiky o školství z roku 1900 chlapeckou školu navštěvovalo celkem 661 žáků. Z toho docházelo na obecnou školu chlapeckou 504 dětí a měšťanská škola chlapecká čítala 157 žáků. Na dívčí škole bylo vyučováno celkem 665 dívek, kdy do

⁷⁷ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 45-50.

⁷⁸ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 52.

⁷⁹ Srov. HANA, Jiří. *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 23-24.

⁸⁰ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 58.

⁸¹ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 59.

⁸² Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 61-74.

obecné školy docházelo 471 žákyň a do měšťanky pak 194 děvčat. Celkový počet dětí školou povinných v Domažlicích byl 1491.⁸³

Dějinným mezníkem domažlického školství byla léta 1878-1889, kdy byla zřízena pokračovací průmyslová škola a vystavělo se nové gymnázium z budovy bývalé reálky, které současně přešlo pod správu státu. K rozkvětu školství přispělo i to, že místní školní rada společně s obecním zastupitelstvem podporovala chudé děti a každoročně přispívala na zakoupení školních potřeb.⁸⁴

Na počátku 20. století se změnil název pokračovací průmyslové školy na pokračovací školu živnostenskou na základě ustanovení ze dne 18. října roku 1910 ministerstvem veřejných prací. V roce 1919 se zpřístupnilo vzdělávání na škole i dívkám. Roku 1924 přebírá správu nad pokračovací živnostenskou školou opět ministerstvo školství, které chce začlenit učňovské školství v celoškolské soustavě. Významný pro rozvoj domažlického učňovského vzdělávání byl rok 1936, kdy se otevřela nová školní budova, jež nesla název „Jubilejní Masarykova odborná škola živnostenská“.⁸⁵

Od roku 1922 město Domažlice také začalo nabízet vzdělávání v oblasti lesnictví, kdy se otevřela státní škola pro lesní hajné. Prozatímní prostory pro výuku našla v budově odborné školy hospodářské,⁸⁶ Až v roce 1926 se škola dočkala vlastní budovy v městské části zvané „Habeš“. Prvním ředitelem byl Josef Černý.⁸⁷

V oblasti základního školství usilovala rada města od roku 1929 o možnost vybudování samostatné pomocné školy. Zemský úřad nakonec vyhověl žádosti Domažlic až roku 1937, avšak stanovil podmínku, že vyučovat na ní smí pouze kvalifikovaní učitelé.⁸⁸

S příchodem nacistické okupace nenastala žádná reorganizace domažlických škol, ale spíše docházelo k narušení školského systému nacisty. Vzhledem k tomu, že Domažlice byly okresním městem, sídlila zde během protektorátu Okresní školní rada, která do svého zrušení vykonávala školskou správu.⁸⁹

⁸³ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 65.

⁸⁴ Srov. KUBER, Jan. Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století. In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého*, s. 86-87.

⁸⁵ Srov. *Almanach: Historie a současnost učňovského školství v Domažlicích*, s. 8-22.

⁸⁶ Srov. *Jubilejní zpráva: k 25. výročí založení státní školy pro lesní hajné v Domažlicích*, s. 3.

⁸⁷ Srov. *Almanach: 40. let ekonomického školství v Domažlicích*, s. 5.

⁸⁸ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

⁸⁹ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 62.

3.2 Dějiny domažlického školství od roku 1945 do roku 1968

Koncem války sloužila většina školních budov k potřebě armády. Z tohoto důvodu nebyl jejich stav dobrý. Vybavení škol bylo poškozené a nedostatečné. V tomto období byl také pocíten i nedostatek kvalifikovaných učitelů.⁹⁰ Po válce bylo snahou opět nastartovat školství, proto rozhodla rada Okresního národního výboru v Domažlicích, co nejdříve připravit školní prostory. Současně na základě rozhodnutí Ministerstva školství a osvěty povolal k návratu školské pracovníky. Výuka byla zahájena ve dvou měšťanských školách a na pomocné škole. Německou školu ve městě převzal Alois Černý, ředitel domažlické měšťanské školy. Učitelé se měli ve výuce zaměřit na nedostatky v předmětech, které byly za války cenzurovány. Zároveň museli žáci zvládnout do konce roku základy nového cizího jazyka, a to ruského.⁹¹

Rok 1948 nepředznamenal pouze vítězství pracujícího lidu, ale také reformu ve školství.⁹² Nový školský zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství,⁹³ uzákonil povinnou devítiletou školní docházku.⁹⁴ Tímto zákonem, jež byl nazýván jako Nejedlého zákon, bylo zabezpečeno vzdělávání všem dětem, bez rozdílu společenského postavení. Financování ze strany státu bylo zaručeno žákům do patnácti let. Domažličtí učitelé tento zákon přijali s nadšením, zapojovali se více do veřejného života, začali konat veřejné schůze s rodiči a na školách se zakládala Sdružení rodičů a přátel školy.⁹⁵

Nově na začátku 50. let minulého století navazovala na vzdělávací systém výchova mládeže k socialismu v pionýrských oddílech, které se nově zakládaly. První Pionýrská organizace ČSM vznikla ve městě v roce 1949. Působila při každé ze základních škol a počet oddílů se řídil počtem tříd. Aktivně se podílela na veřejném životě města, brigádnických činnostech nebo kulturních vystoupeních. Pionýrská skupina Ptáčata pracovala při základní devítileté škole Komenského 11. Při škole Komenského 17 byla pionýrská skupina Mladých strážců hranic Mír.⁹⁶ Obě pionýrské skupiny plně podporoval tehdejší Okresní národní výbor v Domažlicích, který nechal vybudovat ve městě okresní pionýrský dům pro efektivnější práci. Při středních školách naopak

⁹⁰ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 63.

⁹¹ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Vývoj školství na Domažlicku po roce 1945. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981*, s. 18-19.

⁹² Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 51.

⁹³ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 63.

⁹⁴ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 51.

⁹⁵ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Vývoj školství na Domažlicku po roce 1945. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981*, s. 23-26.

⁹⁶ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 64-65.

vznikaly organizace Československý svaz mládeže,⁹⁷ který ve městě aktivně pracoval už od roku 1948.⁹⁸

Základní vzdělávání v Domažlicích nabízely po válce, jak již bylo zmíněno, dvě školy rozdělené na dívčí a chlapeckou. To se však měnilo se školním rokem 1949/1950, kdy došlo, i přes nedůvěru ze strany konzervativnějšího domažlického obyvatelstva, k promísení žáků obou škol. Další reforma ve vzdělávání přišla už roku 1953, kdy se změnilo devítileté na osmileté základní školy, a místo gymnázií vznikly jedenáctileté střední školy. Domažlická chlapecká škola se stala tak sídlem jedenáctileté střední školy. Bohužel tento stav nevydržel dlouho a s další reformou přešly osmiletky na základní devítileté školy.⁹⁹

Do základního vzdělávání se řadí také zvláštní škola založená roku 1937 jako pomocná škola, která sídlila od roku 1967 ve vyhovujících prostorách prvního patra budovy Muzea J. Jindřicha a Okresního osvětového domu.¹⁰⁰

Vedle základních škol měly zastoupení ve městě i školy střední. Rokem 1953 působí ve městě jedenáctiletá střední, později dvanáctiletá, později střední všeobecně vzdělávací škola, která vznikla přeměnou gymnázia.¹⁰¹ Do nově vzniklého čtyřletého gymnázia nastoupili studenti ve školním roce 1968/1969, jež dle kroniky města „31. ledna 1969 převzalo jméno svého abiturienta, nejvýznamnějšího chodského spisovatele J. B. Baara.“¹⁰² V této době si mohli studenti vybrat ze tří nabízených oborů, a to strojírenství, ekonomika a zemědělství. Do roku 1967 navštěvovali domažličtí žáci střední průmyslovou školu stavební, která později přesídlila do Plzně. Následně pak předala škola budovu gymnáziu.¹⁰³

V padesátých letech 20. století byla v Domažlicích založena střední zdravotnická škola, která vzdělávala zdravotní sestry ve čtyřletém studiu se všeobecným zaměřením. Tehdy sídlila v přízemí budovy starého gymnázia a měla k dispozici jednu učebnu pro každý ročník.¹⁰⁴ Také v tomto období byla zrušena hájenská škola na Habeši, která

⁹⁷ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Výstavba socialistického školství v okrese Domažlice a Horšovský Týn v letech 1953-1960. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981*, s. 31.

⁹⁸ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 64.

⁹⁹ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 51.

¹⁰⁰ Srov. HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*, s. 75.

¹⁰¹ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 66.

¹⁰² *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 53.

¹⁰³ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 53.

¹⁰⁴ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 53.

připravovala pracovníky pro lesnictví.¹⁰⁵ Místo ní vznikla střední ekonomická škola, jež předtím nesla název střední zemědělsko technická škola. Žáci, jakožto budoucí ekonomové měli uplatnění především v zemědělských podnicích. Součástí školy byl také internát pro žáky ze vzdáleného okolí.¹⁰⁶

Nedílnou součástí domažlického města bylo od nepaměti učňovské školství, které navazovalo na základní systém vzdělávání. Po dvou letech od skončení druhé světové války změnila učňovská škola název z „Jubilejní Masarykova odborná škola živnostenská“ na „Základní odborná škola“. V dalších letech opět škola změnila název na „Učňovská škola“, avšak ani tento název nenesla dlouho. V tomto období mohli učni studovat v učebních oborech soustružník, švadlena, truhlář, strojní zámečnick, prodavačka, frézař, kterým byl poskytnut patronát zejména podniků působících v domažlickém okrese.¹⁰⁷

Školní rok 1952/1953 vytvořil půdu pro vznik hudební školy, později lidová škola umění, kde si mohly děti rozvíjet své nadání v oborech hudebním, tanečním a výtvarném. Škola sídlila v prostorách augustiniánského kláštera a jejím prvním ředitelem se stal Jaromír Jindřich. Až teprve se dle zpráv městské kroniky „*v socialistické společnosti splnil dlouholetý sen*“, neboť domažličtí obyvatelé se již pokoušeli založit školu se zaměřením na hudbu za první republiky.“¹⁰⁸

Nesmíme opomenout, že se do školského systému řadí také mateřské školy, které po skončení války prošly největším rozvojem.¹⁰⁹ První mateřskou školu Domažlice otevřely slavnostně dne 17. října roku 1949, jež vznikla z bývalého hotelu Froněk na Habeši. Následně byla zřízena mateřská škola v Poděbradově ulici, v roce 1959 byla otevřena třetí a roku 1965 otevřela své dveře už čtvrtá ve starém sadu na Kavkaze. Do roku 1949 bylo jediným předškolním zařízením „opatrovna“, kterou měly na starosti řádové sestry augustiniánského kláštera.¹¹⁰

¹⁰⁵ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 66.

¹⁰⁶ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 53.

¹⁰⁷ FRAIT, Karel. *Historie učňovského školství v Domažlicích, Výstavba budovy Středního odborného učiliště*.

¹⁰⁸ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 54.

¹⁰⁹ Srov. MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*, s. 67.

¹¹⁰ Srov. *Kronika Domažlice 1945-1984*. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 55.

4 Dějiny vzdělávání 1945-1968

4.1 Obecná a měšťanská škola chlapecká 1945-1953

Jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole, domažlická chlapecká škola se dočkala výstavby nové školní budovy v roce 1892, ve které po roce 1945 sídlila obecná a měšťanská škola. Budova plní dodnes funkci vzdělávací instituce, i když procházela od svého vzniku neustálým vývojem.

Pro pramenní nouzi archivních materiálů týkajících se obecné školy chlapecké k danému časovému období, byla zde více věnována pozornost měšťanské škole chlapecké. K čerpání informací byla využita školní kronika chlapecké obecné a měšťanské školy Domažlice, která zahrnovala významné události školy od roku 1940 až roku 1952. V kronice je zaznamenán především život měšťanské školy než obecné školy. Je to tím, že kroniku postupně psali ředitelé měšťanské později střední školy po rozdělení správ. Do života obecné školy můžeme nahlédnout pouze v prvním školním roce po válce.

Na základě rozhodnutí zemské školní rady byla chlapecká škola rozdělena výnosem ze dne 25. září roku 1945 č. I. E/93/4 z roku 1942 na obecnou a měšťanskou školu, kdy každá měla od 1. listopadu roku 1945 samostatnou správu. Písemný zápis v kronice se vyjadřuje k rozdělení škol takto: „*Statně vše přežily a teď se rozcházejí, každá pod jinou správou, ale jistě ze stejnými ideály...*“.¹¹¹ Ačkoliv spolupráce obecné a měšťanské chlapecké školy byla dobrá, důvod rozdělení byl však odlehčení řediteli, aby jak se v kronice píše, nestal se pouze písařem.¹¹²

Dne 21. dubna roku 1948 vstoupil platnost školský zákon o základní úpravě jednotného školství, který stanovil povinnou devítiletou školní docházku. Proto dne 1. září roku 1948 začal dle kroniky historický školní rok 1948/1949, neboť byl uveden v život první školní rok střední školy. Pro Domažlice stanovila zemská školní rada jednu chlapeckou střední školu a jednu dívčí střední školu.¹¹³ Obecná škola chlapecká se

¹¹¹ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹¹² Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹¹³ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

přejmenovala na národní školu, která byla nazývána školou I. stupně a střední školy pak II. stupně.¹¹⁴

4.1.1 Žáci a školní výuka

Jak byla poznamenána výuka v posledním válečném školním roce na chlapecké škole, líčí kronika takto: „*Končíme škol. rok, ve kterém se tak málo učilo: do vánoc polodenně, pak jednou týdně pro úlohy do biografu Sokol - tenkrátě Viktoria - a pak zase jen třikrátě týdně od 16. 6. 1945 – do 19. 7. 1945.*“¹¹⁵ Výuka v této době byla velmi komplikovaná, ať už nálety, omezeným prostorem, nedostatkem učebních pomůcek či různými nařízeními z nacistické strany.¹¹⁶

Jelikož po válce nebyly prostory potřebné k výuce a zároveň probíhaly opravy, vyučovalo se v etapách. Všechny třídy chlapecké školy se střídaly s dívčí školou, a to dopoledne pondělí, středa, pátek a úterý, čtvrtak odpoledne vždy po pěti vyučovacích hodinách při jedné jednotce 45 minut. Největší nedostatky byly v českém jazyce, matematice a dějepisu především u žáků, kteří navštěvovali za války německou školu. V únoru roku 1945 byly vydané očekávané přechodné učební osnovy, ke kterým byly ustanovené směrnice, jak budou osnovy přizpůsobeny žákům na škole. První školní rok po válce, který přinesl mnoho změn, byl v měšťanské škole zakončen s 317 žáky a učitelským sborem v sobotu 22. června roku 1946.¹¹⁷

Na základě nařízení se od 5. května roku 1945 žáci z měšťanské školy nebyli vyučováni římskokatolickému náboženství ve dvoutýdenních hodinách, ale výuka náboženství se v tomto hodinovém rozsahu stala už jen dobrovolná. Ke konci 40. let minulého století z 294 žáků navštěvovalo náboženství římskokatolické 278 žáků, 11 žáků českobratrské, dva žáci byli československého vyznání a tři žáci nevyznávali žádnou víru. Ve školním roce 1952/1953 se přihlásilo z celkového počtu 306 žáků pouze 75 %. Důsledkem politické situace v zemi začal postupně klesat zájem o výuku náboženství na škole, i když ještě těsně po válce bylo domažlické obyvatelstvo velmi věřící. Bylo to možná tím, jak se v kronice píše „*úkolem učitelů počátkem září bylo řádně vysvětliti*

¹¹⁴ Srov. *Kronika města Domažlice 1948*. [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948.

¹¹⁵ *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹¹⁶ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹¹⁷ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

opatření ve vyučování náboženství. Stálým úkolem bude přesvědčovat žáky, aby se odhlásili z vyučování náboženství, “¹¹⁸ v novém a svobodném Československu, však měla výuka náboženství velmi těžkou pozici.

Na měšťanské škole se vyučoval vedle základních předmětů také těsnopis, pod vedením učitelky Solfronkové, jež se v této době připravovala na státní zkoušku právě z těsnopisu. Učitelka Solfronková byla později přeložena na gymnázium.¹¹⁹

Na počátku padesátých let 20. století mohli žáci ze střední školy docházet na nepovinné předměty v psaní na stroji, jež vyučoval učitel J. Platil a též na angličtinu k učiteli V. Brožovi. Také v této době byly povoleny na střední škole chlapecké podpůrné skupiny, a to pro český jazyk tři skupiny, dvě skupiny pro ruský jazyk a matematika měla tři skupiny.¹²⁰

Jednou měsíčně žáci měšťanské školy zhlédli film, který vždy vybíral filmový referent učitel chlapecké školy Jaroslav Loyda. Ve školním roce 1947/1948 při povinném měsíčním filmu byl žákům promítnut první barevný český film, který strhl na sebe pozornost každého. Avšak každý žák si musel film zaplatit dvanácti korunami, aby dle školní kroniky „*mohly býti postupně vybaveny všechny školy promítacími stroji.*“¹²¹ Filmy, které žáci zhlédli byli většinou sovětské výroby nebo výchovné jako Ležáky a Terezín, které propagovaly heslo „Už nikdy válku!“¹²² Škola i po reorganizaci nadále pokračovala v promítání výchovných filmů.¹²³

Žáci se vzdělávali podle učebnic, které schválil okresní školní výbor, jednalo se o český jazyk: Žovková – Tožička: Pracovní učebnice č. I.- III., dějepis: Šlorch – Čoudl: Pracovní učebnice dějepisu I. – III., počty: Početnice 1. – 4. od Početního sdružení. Jiné učebnice na konci čtyřicátých let 20. století nebyly vydány. Pro nevhodnost učebnic pro I. až III. třídu nebylo možné vyučovat literární výchovu, proto každá třída musela povinně

¹¹⁸ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹¹⁹ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹²⁰ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹²¹ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹²² Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹²³ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

odebírat časopis „Louka“ k výuce tohoto předmětu. Časopis stál dvě koruny padesát haléřů a celkem bylo pravidelně odebíráno 255 výtisků.¹²⁴

Žáci střední školy, dříve měšťanská škola, se také pravidelně zúčastňovali pochodových a branných cvičení pořádaných školou a jež měly vojenský ráz. Program byl vždy pečlivě připravený. Pokaždé se žáci shromáždili na školním cvičišti, kde je přivítal ředitel školy. Po vyslechnutí hlášení vedoucího pochodového cvičení, se všichni rozešli po četách plnit program. Branná výchova v jedné hodinové dotaci se stala v dalších letech součástí tělesné výchovy, tudíž museli učitelé absolvovat celodenní kurzy u příslušníků místní posádky.¹²⁵

Střední školu chlapeckou v Domažlicích navštěvovali také žáci z okolních vesnic, které spádově byly přiřazeny ke škole. Jednalo se o dvacet osm obcí například Bořice, Draženov, Luženičky, Mrákov, Tlumačov, Trhanov či Ždanov. Z celkového počtu 316 žáků, bylo ve školním roce 1951/1952 rovných 200 žáků přespolních navštěvujících střední školu. V dalším školním roce docházelo na střední školu 148 chlapců a 158 děvčat z celkového počtu 306 žáků, z nich bylo 204 dojíždějících.¹²⁶

Žákům, se slabým studijním prospěchem, těm se věnovala dostatečná individuální péče, aby se zabránilo zvýšenému počtu propadnutí. Tento přístup byl znát ve školním roce 1951/1952, kdy v prvním čtvrtletí propadalo na škole 42 žáků, ve druhém se snížil na 31 žáků. Ve čtvrtém čtvrtletí počet propadlých klesl na sedm, což byli pouze neúspěšní žáci při opravné zkoušce. Ke snížení přispělo zejména zavedení doučovacích skupin, nápravných pětiminutovek, každodenní hlášení žáků třídnímu učiteli a řediteli či návštěvy rodin. Učitelům měla být ke zlepšení prospěchu žáků nápomocná kniha „Formalismus ve vyučování“.¹²⁷

4.1.2 Učitelský sbor

V květnu roku 1945 se vrátili z koncentračního tábora bývalí členové učitelského sboru chlapecké školy. Byl mezi nimi i odborný učitel a zároveň člen legionářů Jiří Šlajs, který byl zatčen první vyučovací hodinu dne 1. září roku 1939 a odvezen do koncentračního tábora Buchwald. Dne 11. října 1943 si přišlo gestapo pro učitele obecné chlapecké

¹²⁴ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹²⁵ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹²⁶ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹²⁷ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

školy Otakara Pika. Spolu s katechetou Karlem Brčákem byl odvezen do koncentračního tábora Terezín.¹²⁸

Na první poradu ve svobodné zemi se všichni z učitelského sboru sešli 1. září roku 1945 při zahájení nového školního roku. Porada byla zahájena těmito slovy: „*Za těžkých válečných dob jistě jsme si všichni slibovali, že až se přežene studená válečná bouře, že budeme pilně a radostně pracovati ve svém prostředí, zvláště pak v nové, osvobozené, svobodné škole. Podmínky jsou zde, plňme sliby! Učitel to byl, který vždy první vedl národ – vedte jej i nyní a bohdá povede i v budoucnosti.*“¹²⁹, proslov vystihuje postavení učitele v dřívější době.¹³⁰

Po válce v měšťance, později střední škole chlapecké, řediteloval Alois Černý, kterého krajský národní výbor poslal 30. listopadu roku 1949 do penze. Nástupcem byl 1. prosince roku 1949 jmenován Vilém Brož, který po roce odešel také do důchodu. Proto dne 1. září roku 1950 nastoupil do funkce ředitele Josef Urban. Současně nově vznikla na střední škole koedukace žáků. Od 1. ledna roku 1952 byl ustanoven ředitelem této školy Václav Kovařík, který řediteloval v dalších letech základní devítileté škole, později přejmenované na základní školu.¹³¹

Od listopadu roku 1945 byly zahájeny dobrovolné kurzy ruského jazyka pro domažlické učitele, které vedla učitelka ruského jazyka z gymnázia Herzová původem z Podkarpatské Rusi. Dále pět členů učitelského sboru dojíždělo na přednášky Vysoké pedagogické školy v Plzni, aby si doplnili kvalifikaci, která jim byla za okupace zrušena. Přednášky se konaly v sobotu, proto byl i tento den dnem volným.¹³²

Poněvadž byl nedostatek učitelských sil byl v roce 1948 ředitel měšťanské školy vyzván, aby vybral z dělnických rodin bývalé žáky ve věku 18 až 20 let, kteří by se chtěli věnovat kantorské profesi. Studium, dle kroniky, by bylo zajištěno státem. I jak záznam

¹²⁸ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹²⁹ *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹³⁰ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹³¹ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹³² Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

dále uvádí „*sleduje se cíl, aby učitelské řady byly omlazeny, opravdovými socialisty.*“¹³³ Nakonec se přihlásili pouze dva mladíci.¹³⁴

V době prázdnin si učitelé přivydělávali různými sezonními brigádami. Dne 30. května roku 1950 byla učitelská práce oceněna vládním nařízením paragrafem 32 zákona č.66/1950 Sb., kdy byl vydán platový řád pro učitele. Podle druhu práce byli všichni učitelé rozděleni do čtyř pracovních tříd. Základní plat učitele se skládal z pevné a diferenční části. Učitelé na středních školách byli zařazení do III. pracovní třídy a jejich pevný plat v 1. stupni, tj. až do pátého služebního roku činil 4500 Kčs měsíčně a od 21. služebního roku až do konce učitelské činnosti činil 6750 Kčs měsíčně.¹³⁵ Tímto se zlepšily finanční podmínky učitelů a jejich práce, tak byla řádně ohodnocena.¹³⁶

Učitelský sbor střední školy se během školních let neustále měnil. Učitelé přecházeli z jedné školy na druhou a bylo málo těch, kteří působili na škole od války až do své penze. Odborná učitelka Milada Pučelíková působila na chlapecké škole od roku 1939, ale dlouhodobé zdravotní potíže zapříčinily to, že roku 1950 požádala o odchod do penze. Po dvou letech působení na střední škole chlapecké odešel z důvodu přerážení v lednu roku 1950 odborný učitel Jaroslav Novotný. Místo něj nastoupil učitel Jaroslav Loyda, který se stal filmovým referentem a měl na starosti výběr filmů pro žáky.¹³⁷

V rámci pětiletého plánu, který byl zahájen dne 3. ledna roku 1949, byl svolán učitelský sbor k projednání nařízených úkolů okresním školním výborem. Dle záznamů kroniky museli učitelé střední školy chlapecké zaměřit svůj výchovný záměr tak, „*aby vychoval pro naši výrobu kvalifikovaný dorost – politicky, národně i třídně uvědomělý.*“¹³⁸ Na základě toho byl sestaven plán závazků, podle něhož si jednotliví učitelé sboru vypracovali své osobní závazky. Následně se pak uskutečnilo politické školení, kterého se zúčastnili učitelé z Domažlic a nejbližšího okolí.¹³⁹

¹³³ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁴ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁵ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁶ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁷ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁸ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹³⁹ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

Každý školní rok zavítal na chlapeckou střední školu krajský školní inspektor. Ten byl vždy přítomen výuky a nahlédl do všech úředních knih. Také vzájemná hospitace mezi učiteli se uskutečňovala především v předmětech, o který jevil daný učitel zvýšený zájem. Tímto se mělo dosáhnout zlepšení pracovního postupu. Dne 21. listopadu roku 1952 se školní inspektor zúčastnil hospitace branného cvičení s kladným hodnocením. Ve školním roce 1952/1953 hospitoval inspektor Josef Urban ve třídě první B, ve které byla Andrllová třídní učitelkou. V rámci hospitace navštívil vyučovací hodinu učitele Vilímce a učitelky Černé.¹⁴⁰ Hospitace školních inspektorů, ať už z ministerstva školství, kraje nebo okresu se uskutečňovaly během školního roku i několikrát.¹⁴¹

4.1.3 Činnost školy

Jednou z činností bylo, že se žáci ze střední školy pravidelně zúčastňovali sběru odpadových hmot, poněvadž „*mladá republika potřebuje surovin, organizován nově sběr odpadových hmot. Co bylo konáno v protektorátu s odporem, musíme nyní konati s láskou.*“¹⁴² I v době válečných byl pod nátlakem pořádán sběr odpadových surovin, které byly využívány pro další potřebu Velkoněmecké říše. V dalších školních letech pokračoval sběr odpadových surovin, léčivých bylin, semen, později přibyl sběr žaludů či makovic. Ve sběru soutěžili mezi sebou žáci tak i školy, výtěžek byl využit pro potřeby školy a nejlepší sběrači byli vždy odměněni.¹⁴³

Oslava 28. října byla první slavností v budově chlapecké školy uskutečněná od roku 1939, kdy byl tento významný den za protektorátu zakázán a nyní si ho mohl český národ připomenout. Žáci z tříd obecné chlapecké školy se sešli ve vyzdobené tělocvičně, kde k nim promluvila učitelka Hallyová. K žákům z měšťanské školy pronesl řeč ředitel Alois Černý v kreslírně dívčí školy. Následně se všichni žáci zúčastnili průvodu k pomníku Svobody, který byl za války odstraněn. Tento významný den byl v následujících letech žáky oslavován pravidelně.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴¹ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁴² *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴³ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴⁴ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

Výnosem ministerstva školství a osvěty bylo nařízeno dle kroniky „*oslaviti výročí založení Rudé armády*“¹⁴⁵, který se později pravidelně oslavoval na obecní chlapecké škole a na měšťanské chlapecké škole v měsíci únor. Všichni žáci a učitelský sbor se shromáždili v kreslárně, kde k nim promluvil ředitel školy o Rudé armádě, jejím vzniku, zásluhách v boji proti nacistické nadvládě a podílení se na osvobození Československa. Vždy tyto oslavy byly zakončeny státními hymnami obou zemí. Postupem času na tyto oslavy navázaly Měsíce československo-sovětského přátelství.¹⁴⁶

Na škole vznikaly zájmové kroužky, které žáci střední školy navštěvovali po skončení vyučování. V 50. letech minulého století působil na škole pěvecký kroužek, jež vedl učitel V. Sladký. O tento kroužek mělo zájem 42 žáků. Na kroužek ruského jazyka docházelo 25 žáků a byl pod vedení učitele J. Novotného, který zároveň vedl i kroužek slovanského jazyka se sedmnácti žáky, který se v další roce zrušil. Později byl založen technický kroužek umístěný v prostorách Agrostroje, jež vedl externí učitel Matěj Štauber. Celkem se přihlásilo do zájmového kroužku dvanáct žáků ze IV. ročníku. V roce 1951 zahájil svoji činnost mičurinský kroužek pod vedením J. Paroubkové, v dalších letech ho vedl učitel Martínek.¹⁴⁷

Při střední škole chlapecké byla založena školní žákovská organizace pro žáky z vyšších tříd, která pomáhala s kázní, se sběrem léčivých bylin, organizovala besídky či soutěže. Vždy se zahájením nového školního roku vyhlásila žákovská organizace své závazky mezi, které patřily například mezitřídní soutěž v čistotě a pořádku třídy, v úpravě nástěnky či soutěž o lepší školní docházku mezi střední chlapeckou a střední dívčí školou. Ve školní kronice se píše „*mezi třídami se vyvinula pěkná soutěživost. Každá třída usilovala o to, aby na jejích dveřích byl zavěšen diplom.*“¹⁴⁸ Proto také byl někdy překročen plán závazku jako třeba u sběru papíru, kdy žáci sesbírali 1196 kg, tj. 268 %, z původního plánu. Postupem času celou činnost žákovské organizace převzala pionýrská organizace.¹⁴⁹

Následně je uveden příklad pořadí tříd v jednotlivých soutěžích v měsíci září.

¹⁴⁵ Školní kronika: *Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴⁶ Srov. Školní kronika: *Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴⁷ Srov. Školní kronika: *Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴⁸ Školní kronika: *Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁴⁹ Srov. Školní kronika: *Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

třída	třídní učitel	Body								celkem bodů
		a	b	c	d	e	f	g	h	
III. B	Solfronková	7	7	6	4	6	1	2	4	37
IV.	Martínek	5	5	5	7	1	2	6	3	34
I. A	Loyda	2	1	7	5	7	6	4	1	33
I. B	Kritzner	2	3	2	3	4	7	5	7	33
III. A	Paroubková	6	6	4	2	2	4	1	7	32
II. B	Suda	4	2	3	1	5	5	7	2	29
II. A	Andrle	3	4	1	6	3	3	3	5	28

a) Soutěž v čistotě, pořádku a úpravě nástěnky	1. místo 7 bodů
b) Sběr šípků	2. místo 6 bodů
c) Sběr papíru	3. místo 5 bodů
d) Spoření	4. místo 4 body
e) Docházka školní	5. místo 3 body
f) Sběr pecek	6. místo 2 body
g) Sbíрка na Koreu	7. místo 1 bod.

V 50. letech minulého století byla založena při škole pionýrská skupina, která měla v začátcích sto členů a nadále se rozrůstala. Odborný učitel Ondřej Andrle se stal pedagogickým důvěrníkem, neboť absolvoval kurz pro pionýrské pracovníky. Následně dne 29. června roku 1950 složilo prvních 63 žáků pionýrský slib a zároveň obdrželi rudé šátky. Slavnost se konala v sále Sokolského domu, které se zúčastnilo žactvo, učitelský sbor, zástupci městského národního výboru a zástupci patronátu. Dobrá spolupráce pionýrské skupiny s ředitelem a pedagogického důvěrníka, přispívala ke zlepšení práce pionýrských vedoucích. Avšak jedna výtka dle kroniky byla, že „vedoucí nerozvinuli práci v družinách, ale pracovali s celým oddílem. Schůzky nebyly pracovní,“¹⁵⁰ tento problém postupem času vymizel.¹⁵¹

Každoročně žáci střední školy jezdili na školní výlety. V důsledku měnové reformy ze dne 1. června roku 1953, uskutečnily školní výlety pouze žáci tříd I. A a II. B, kteří se vydali do Prahy. Ostatní třídy tentokrát školní výlety vynechaly.¹⁵²

¹⁵⁰ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹⁵¹ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

¹⁵² Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272.**

4.1.4 Zázemí školy

Budovu chlapecké školy ještě v září roku 1945 obýval oddíl amerických vojáků, proto výuka byla přizpůsobena náhradním prostorám. Další důvod byl, že budova školy při posledních bojích o svobodu byla poškozena vojenským střelivem, ale také vnitřek značně zničili vojáci. Na opravě budovy pracovala firma Procházka, která pro obecnou školu připravovala pět tříd, ředitelnu a sborovnu a pro měšťanku zase devět učeben, ředitelnu, sborovnu a kabinety. Po více než čtyřech letech znovu začala výuka probíhat v chlapecké škole dne 11. března roku 1946, kdy firma Procházka předala k užívání nově opravené prostory. První větší generální opravy se budova dočkala už v roce 1948, kdy důvodem oprav nebyl jen zub času, ale chatrný stav říms, které ohrožovaly žactvo. Tentokrát opravy byly svěřené firmě K. Šrepfr, architektu a staviteli z Domažlic.¹⁵³

Ve 40. letech minulého století sídlily ve školní budově chlapecké školy čtyři školy. Obecná škola měla k dispozici pět tříd, měšťanka sedm učeben, pomocná škola vyučovala ve třech třídách a rodinná škola měla také tři třídy. Celkem se nacházelo v budově osmnáct tříd, tři ředitelny, dvě sborovny. To se však mění se školním rokem 1948/1949, kdy vznikly první střední školy. V této době se nacházela v budově národní škola se šesti třídami, sedm tříd měla střední škola a jednu třídu obývala odborná škola pro ženská povolání. Druhá třída musela být umístěna v budově reálného gymnázia. Třídy jednoletého učebního kurzu byly od roku 1948 zrušeny.¹⁵⁴

Obecná i měšťanská škola se snažila, aby prostředí školy bylo příjemné pro žáky i učitelský sbor. Proto se každoročně o velkých prázdninách prováděly opravy nejen venkovní, ale také úpravy vnitřních prostor budovy. Pravidelně se vymalovávaly třídy, chodby, dělaly se nezbytné opravy v učebnách. Například roku 1947 byla dána do sborovny nová parketová podlaha. Vyhoblování a vyčištění parket se také dočkaly čtyři třídy.¹⁵⁵

Během školního roku dostávala obecná a měšťanská škola finanční dary. V únoru roku 1946 spolek „Psohlavci“ v Praze věnoval školám finanční částku deset tisíc na učební pomůcky. Část tohoto peněžního daru byla věnována k zaplacení firmě Konrády, která ochotně zavedla do všech místností školní rozhlas, neboť dřívější zařízení zničili

¹⁵³ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁵⁴ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁵⁵ Srov. *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

a rozebrali Němci a Američané. V únoru roku 1950 tatáž firma instalovala do tělocvičny školy rozhlasově vedení a reproduktory v celkové částce 2 900 Kčs. Finanční dary obdržela škola také od žáků, jako například žáci z jednoročního učebního kurzu věnovali z brigády 420 Kčs na školní pomůcky. Pro hodiny hudební výchovy střední škola zakoupila kufříkový přenosný gramofon za 3 670 Kčs s gramofonovými deskami v hodnotě 800 Kč. Tento přístroj velmi postrádala, a jak se v kronice píše, „*taktéž diskotéka byla velmi obohacena.*“¹⁵⁶

Také ministerstvo školství a osvěty věnovalo finanční částku 250 tisíc Kčs domažlickým školám na vnitřní vybavení jako náhradu újmy během okupace. Újezdní školní rada spolu s řediteli škol se dohodla na rozdělení této částky takto; měšťanská chlapecká škola, jako nejvíce postižena, obdržela 70 tisíc Kčs, obecní chlapecká škola 60 tisíc Kčs, 50 tisíc Kčs získala měšťanská dívčí škola, obecná škola dívčí dostala částku 40 tisíc Kčs a pomocná škola obdržela 30 tisíc Kčs.¹⁵⁷

4.2 Jedenáctiletá střední škola chlapecká 1953-1968

Se školním rokem 1953/1954 došlo k další reorganizaci školské soustavy, kdy se střední školy přeměnily na jedenáctiletky. Domažlická jedenáctiletka sídlila v budově chlapecké školy a do čela byl jmenován bývalý ředitel gymnázia Vaněk.¹⁵⁸ Všechny změny byly následkem zákona č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů, kdy tato reforma uzákonila osmileté základní školy a zrušením gymnázií vytvořila jedenáctileté střední školy.¹⁵⁹

Dalším vydáním dokumentu, nového školského zákona, který vešel v platnost dne 1. ledna roku 1961, se jedenáctiletka rozděluje na dva samostatné celky, avšak pod jednou správou. V Domažlicích vznikla tak ZDŠ – základní devítiletá škola a SVVŠ – střední všeobecná vzdělávací škola Komenského 11.¹⁶⁰

Ve školním roce 1967/1968 už každá škola působila v samostatných prostorách. Zázemí v budově chlapecké školy zůstalo základní devítileté škole a střední všeobecně

¹⁵⁶ Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, Inv. č. 1272.

¹⁵⁷ Srov. Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, Inv. č. 1272.

¹⁵⁸ Srov. Kronika města Domažlice 1949-1955 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1949-1955>.

¹⁵⁹ Srov. Kronika Domažlice 1945-1984. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha, s. 51.

¹⁶⁰ Srov. Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11. Domažlice, 1960-1988.

vzdělávací škola se přemístila do prostor zrušené Průmyslové školy stavební, která měla nové působiště v Plzni.¹⁶¹

4.2.1 Žáci a školní výuka

V období 50. let minulého století začali žáci z jedenáctileté střední školy chlapecké vykonávat závěrečné zkoušky. Zkouška se skládala z písemné a ústní části. Škola měla vliv na to, zda doporučí daného žáka k dalšímu studiu nebo bude zařazen do povolání dle kroniky „*podle plánu ONV – V. referátu*“¹⁶², pokud by nedošlo k dohodě s rodiči „*případy, budou řešeny před OKZZ,*“¹⁶³ svoji budoucnost žáci až tak neměli ve svých rukách, ale spíše v politických. O průběhu zkoušek byl vždy veden zvláštní protokol.¹⁶⁴

S příchodem nového školního roku dne 3. září roku 1956 začala jedenáctiletá škola přecházet k polytechnickému vyučování. Cílem bylo, aby žáci měli kladnější vztah k fyzické práci, byli manuálně zruční, a tím získali základ pro budoucí povolání. K dosažení tohoto cíle měly přispět nové předměty. Zavedl se předmět ruční práce v 1. až 3. ročníku, v 6. postupovém ročníku žáci vykonávali praktická cvičení v dílnách a na školních pozemcích. V 9. ročníku šlo zejména o praktická cvičení ve strojírenství, elektrotechnice a zemědělství.¹⁶⁵ Nepovinné předměty jako latinský jazyk, deskriptivní geometrie, konverzace v cizím jazyku, práce v domácnosti či technické kreslení byly zavedeny postupně ve školním roce 1955/1956.¹⁶⁶

Počátkem šedesátých let 20. století navštěvovalo ZDŠ a SVVŠ Komenského 11 celkem 654 žáků. To byl oproti 40. letům, kdy se vzdělávalo 359 žáků, velký nárůst v počtu dětí. Vzrůstající tendenci zaznamenal i školní rok 1967/1968, kdy 1.-5.ročník navštěvovalo 280 žáků a 6.-9. ročník 473, tudíž celkem 753 žáků. I když již v tomto

¹⁶¹ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁶² *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁶³ *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁶⁴ *Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952*. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, **Inv. č. 1272**.

¹⁶⁵ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

¹⁶⁶ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

školním roce působila devítiletka v budově chlapecké školy sama, přesto prostory s nárůstem žáků nestačily.¹⁶⁷

Od 1. září roku 1960 dostávali žáci jedenáctiletky učebnice a školní pomůcky zdarma.¹⁶⁸ Také tomu tak bylo i ve školním roce 1963/1964, kdy žákům ZDŠ byly předány učebnice a sešity zdarma ze školního fondu. V rozvrhu hodin se objevil nový předmět občanská výchova, která se vyučovala jednu hodinu týdně v 6. až 9. třídě ZDŠ a žáky velmi zajímal. Bohužel v této době se předmět neklasifikoval. Dále v 7. třídě ZDŠ byl zaveden nepovinný předmět německého jazyka a v 6. třídě sportovní hry. Žáci dosahovali ve sportu výborných výsledků, především v lehké atletice a gymnastice.¹⁶⁹

Žáci SVVŠ ze sociálně slabých rodin si mohli podat žádost na ředitelství školy o stipendium, které následně schvalovala stipendijní komise. Ve školním roce 1964/1965 bylo vyplaceno čtrnácti žákům SVVŠ stipendium v hodnotě 2 600 Kč. Od školního roku 1965/1966 schvalovala stipendijní komise žádosti podle nových směrnic Věstníku ministerstva školství a kultury ze dne 26. srpna roku 1965. V posledním ročníku žáci SVVŠ konali písemné maturitní zkoušky z českého jazyka a ruského jazyka. Vždy po písemných zkouškách měli žáci týdenní volno před ústní maturitní zkouškou.¹⁷⁰

Ve školním roce 1967/1968 byla ZDŠ Komenského 11 vybrána jako jedna z třiceti v ČSSR k ověření správnosti nového výchovného a vyučovacího systému. Podstatou experimentu bylo nové rozdělení předmětů do ročníků a diferenciací zájmové a intelektuální žáků. Na základě provozních a personálních důvodů ředitelství přistoupilo ke snížení nabídky volitelných předmětů z devíti na pět v 7. třídách. Nejlepší žáci si mohli vybírat z německého a anglického jazyka, dále jim bylo nabídnuto cvičení z matematiky a českého jazyka. V následujícím školním roce v rámci experimentu byla zavedena v 6. třídách výuka fyziky. A 7. ročníky se seznámily s novým předmětem chemie a také měly možnost volby mezi devíti předměty. Žáci 8. a 9. tříd mohli volit ještě z dalších předmětů, a to základy techniky, práce na pozemku a praktická cvičení z chemie. V následujících letech ZDŠ Komenského 11 pokračovala v tomto novém výchovně vzdělávacím systému.¹⁷¹

¹⁶⁷ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁶⁸ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

¹⁶⁹ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁰ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷¹ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

4.2.2 Učitelství sbor

V dalších letech se opět učitelství sbor jedenáctileté střední školy měnil v důsledku sloučení bývalých odborných učitelů a bývalých učitelů obecných škol, a to na základě nového školského zákona z dubna roku 1953.¹⁷² Na začátku 60. let minulého století tvořil pedagogický sbor ZDŠ a SVVŠ Komenského 11 dvacet pět učitelů spolu s ředitelem Kovaříkem, z toho bylo pět externích učitelů. Početně tento stav byl i ve školním roce 1956//1957. Časté střídání učitelů se jeví největším nedostatkem školy. Ať se jednalo o přearazení učitelů na jinou školu, odchodu na mateřskou dovolenou nebo do penze. Z toho důvodu byly nucené zásahy do rozvrhů, musely se měnit přidělené předměty, tím se narušoval plynulý chod školy.¹⁷³

Dne 26. února roku 1965 byla provedena na ZDŠ Komenského 11 hospitace v hodinách fyziky s inspektorem Václavem Marianem, metodikem fyziky OPS. Další hospitaci zažila škola dne 11. března roku 1965 inspektorem Gustavem Vavříkem z Kolovče, který hospitoval v hodinách matematiky u učitelů: Černá, Sladký, Paroubková a Šípková. Dle inspektora byla věnována dostatečná pozornost v hodinách matematiky s uspokojivými výsledky.¹⁷⁴

Na SVVŠ proběhla inspekce dne 1. dubna roku 1965 s Janem Kučerou, pracovníkem KPU. Odbornou hospitaci vykonal v hodině fyziky u učitelky Paroubkové. Dne 24. května téhož roku hospitoval Josef Třesohlavý z Plzně v hodinách ruského jazyka. Dále okresní školní inspektor Josef Urban vykonal všeobecnou inspekci na škole dne 12. června roku 1965.¹⁷⁵

V roce 1968 odjela učitelka Mirka Chmelíková na dovolenou do USA, ale již se nevrátila. Důvodem možná byla politická situace, ale o tom se kronika nezmiňuje. Proto její úvazek musel být rozložen mezi kolegy. Rok 1968 znamenal též zavedení osobních listů pro učitele a intenzivní politické školení podle plánu ministerstva školství.¹⁷⁶

Největší zlom přišel se školním rokem 1968/1969 na rovině politické, kdy 21. srpna roku 1968 obsadily jednotky okolních zemí území ČSSR. Také v Domažlicích se usadili příslušníci Sovětské armády velmi brzo. Na základě této politické události se

¹⁷² Srov. *Kronika města Domažlice 1949-1955* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1949-1955>.

¹⁷³ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁴ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁵ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁶ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

sešli učitelé a svými tichými protesty vyslovili nesouhlas tohoto jednání mezi spojeneckými národy. Avšak hlavní změna, která se udála ve školství, bylo zavedení pětidenního týdne se dvěma dny odpoledního vyučování. Současně v tomto školním roce obdržela škola nové osnovy ministerstva školství, jež se týkaly omezení tělesné výchovy v 1. až 3. třídě, psaní ve 4. a 5. třídě, českého jazyka ve 3. a 4. třídě, dějepisu v 9. třídě a občanské výchovy v 8. a 9. třídě se změny dotkly obsahu.¹⁷⁷

S každým novým školním rokem si učitelé stanovili plán práce. I přes politické události, tomu nebylo ani jinak ve školní roce 1968/1969, kdy hlavním úkolem byl cílevědomý a promyšlený postup v naukových a výchovných předmětech, zařazování významných kulturních a politických událostí. Současně byla vyvíjena podpora vzájemné pomoci a spolupráce mezi učitelem a žákem. Také účast ve veřejném kulturním a politickém životě neměla být oslabena. Ze zpráv z kroniky též vyplývá, že učitelé mají odpovědnost za „*upevňování vědeckého světového názoru, zdravých morálních a charakterových rysů žáků a při budování třídních kolektivů i kolektivu školy.*“¹⁷⁸

4.2.3 Činnost školy

Žáci z jedenáctileté střední školy mohli v roce 1957 navštěvovat různé zájmové kroužky, kupříkladu pěvecký, turistický, šermířský či politický a čtenářský. Z celkového počtu 594 žáků tvořilo z toho 262 pionýrů a 176 členů československého svazu mládeže.¹⁷⁹ Další léta znamenala pro pionýrskou organizaci rozkvět. Počet členů se jí zvýšil na 379 pionýrů, svazáků bylo 119 a malých jisker 143. Také zájmové kroužky v tomto období probíhaly na škole v rámci pionýrské organizace. Každou středu vykonával činnost turistický kroužek pod vedením učitele Kresla, který byl určený pro žáky 7. tříd. V úterý a ve čtvrtek se učitel Sladký scházel se žáky na kroužku sborového zpěvu, i tyto dny měla děvčata gymnastiku. Kroužek košíkové pro dívky byl každé pondělí a pátek a vedli jej společně Felixová a Brejchová. Vedoucím kroužku letecko-modelářského byl Jindřich a děti na něj mohly chodit každý čtvrtek.¹⁸⁰

Pokud byly příznivé podmínky jezdili žáci v zimních měsících na lyžařské výcviky. Ve školním roce 1963/1964 se zúčastnili žáci 2. ročníku SVVŠ čtrnáctidenního

¹⁷⁷ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁸ *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁷⁹ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

¹⁸⁰ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

výcviku v Krkonoších a týdenní kurz na Šumavě prožili žáci 9. tříd. Školní výlety v letních měsících nebyly výjimkou.¹⁸¹

Skupinovou vedoucí na škole byla Věra Kostečková, která tuto funkci vykonávala i v předešlých letech velmi svědomitě. Z řad žáků byl předsedou skupinové rady ve školním roce 1964/1965 žák 8. B Přemysl Halama. Každým rokem si pionýrská organizace dala závazek. V tomto školním roce byl závazek sběr železa ve váze 1. tanku, který vjel do Prahy v roce 1945. Pionýři se velmi snažili a daný závazek překročili. Na škole pracoval československý svaz mládeže, jež projevoval iniciativu v kulturní a brigádnické činnosti. Hlavní výbor organizace se scházel pravidelně jednou za čtrnáct dní.¹⁸²

Na jaké úrovni pracovala škola neurčovaly pouze výsledky přijímacích řízení, jež byly vždy velmi dobré. Ale také žákovská, zájmová a mimoškolní činnost, která byla v polovině 60. let minulého století co do počtu velmi bohatá. Na škole pracovaly zájmové kroužky: pěvecký, šachový, ruční práce, zahradnický, recitační, přírodovědný, zdravotnický, KMP SSSR 1. a 2. stupně, kroužek dovedných rukou, jež byly pod vedením učitelů školy. Jako vedoucí se zapojovali i rodiče či žáci z vyšších ročníků.¹⁸³

Školní brigády dříve povinné, ale ve školním roce 1968/1969 dle kroniky už dobrovolné, probíhaly po vyučování. Přesto se bramborové brigády žáci 8. a 9. tříd nezřekli a pomohli zdejším zemědělcům. Také učitelé odpracovali 5. října roku 1968 brigádnické hodiny při sběru brambor v rámci Dubčekova směna.¹⁸⁴

4.2.4 Zázemí školy

Budova chlapecké školy, kde sídlila jedenáctiletka byla stále i v roce 1957 prostorově nedostatečná, proto měla i některé učebny umístěny v jiných budovách. Současný inventář byl nedostačující. V této době nejvíce potřebovala generální opravu tělocvična školy, zejména šlo o opravu podlahy a fasády, výměnu oken, nátěr vchodových dveří či vyčištění kanálů před tělocvičnou. Terasa letní tělocvičny se dočkala v následujících letech také opravy spolu s vraty.¹⁸⁵

¹⁸¹ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸² Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸³ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸⁴ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸⁵ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

Problém s prostory byl nadále přítěží i ve školním roce 1963/1964, kdy už se z jedenáctiletky stala ZDŠ a SVVŠ Komenského 11. Škola využívala pro 1. až 5. ročník jedenáct tříd, 6. až 9. ročníku bylo přiděleno osm tříd a SVVŠ měla pro 1. až 3. ročník pět tříd. Při škole byl zřízen 1. ročník dvouletého kurzu s maturitou pro důstojníky. Tento nápor způsobil, že muselo být přistoupeno ke střídavému vyučování nebo stěhování do jiné budovy. Například učebna fyziky byla nadále umístěna mimo budovu školy.¹⁸⁶

V 60. letech 20. století v budově chlapecké školy opět nastala reorganizace. I když v jedné budově sídlily dva samostatné subjekty, patřily pod jednu samosprávu. V této době bylo pod samosprávou dvacet tříd ZDŠ (1. až 9. třída), ale pro nedostatek prostorů v budově, musela třetí třída být umístěna v průmyslové škole stavební. SVVŠ (1. až 3. ročník) měla k dispozici šest tříd a fyzikální posluchárnu, kterou využívali žáci. I ta byla umístěna mimo hlavní budovu. Škola za přispění pomoci rodičů a učitelů ve školním roce 1963/1964 vybudovala ústřední topení do tělocvičny a dílny přípojkou z pivovaru. Tím se, zlepšily jak hygienické podmínky, tak i se ušetřila práce s topením.¹⁸⁷

Také z iniciativy učitelek Andřlové, Jílové, Heřtové a Duníkové byly dovybaveny posluchárny, aby mohly být ve školním roce 1964/1965 využívány žáky. Jednalo se o posluchárny hudební, fyzikální a výtvarnou výchovu. Navíc učebnu literární a biologii vkusně vyzdobila učitelka Taubová, která tímto zpříjemnila prostředí. V každé třídě ZDŠ byl od listopadu 1968 pověšen obraz prezidenta republiky gen. Ludvíka Svobody.¹⁸⁸

4.3 Obecná a měšťanská škola dívčí 1945-1953

Budova dívčí školy byla vystavěna roku 1901. Sídlila zde původně dívčí škola obecná a měšťanská. I tato budova, jako budova chlapecké školy, zaznamenala od svého založení mnoho změn. V současné době je v prostorách této budovy umístěn 1. stupeň základní školy Komenského 17.

Ke zpracování byly využity ručně psané školní kroniky, ve kterých byl zaznamenán dějinný vývoj škol. Školní kronika obecné školy dívčí pojednává tyto události od roku 1945 až do roku 1951. Školní kronika měšťanské školy dívčí má zaznamenán vývojový děj od roku 1940 až do roku 1961.

Výnosem se dne 25. září roku 1945 č. II E 159/1 z 1942 s platností od nového školního roku 1945/1946 oddělila zemská školní rada v Praze dívčí obecnou školu od

¹⁸⁶ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸⁷ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

¹⁸⁸ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11*. Domažlice, 1960-1988.

měšťanské školy dívčí, které byly pod jednou samosprávou. Tyto původně samostatné školy byly spojeny pod společnou správu od školního roku 1881/1882. Rozdělení obecné a měšťanské školy dívčí bylo učiněno dne 1. listopadu roku 1945.¹⁸⁹

Další významná změna nastala dne 21. dubna roku 1948, kdy projednalo Ústavodárné národní shromáždění zákon o základní úpravě jednotného školství. Proto se ve školním roce 1948/1949 změnila obecná škola na národní školu a měšťanská škola na střední školu.¹⁹⁰

Na návrh okresního národního výboru schválil dle kroniky „*KNV v Plzni výnosem ze dne 13. července 1950 zn 322/3-11/7-50-IV/2 přeměnu dosavadní dívčí školy v Domažlicích na koedukační školu od 1. září 1950.*“¹⁹¹ Následně byl národní škole dívčí změněn název na II. národní škola v Domažlicích.¹⁹²

4.3.1 Žáci a školní výuka

Školní rok 1944/1945 probíhal s nouzovým vyučováním, neboť výuka byla narušována střety mezi německým a americkým vojskem. Proto byl tento školní rok ukončen až 19. července. Vyučování v novém školním roce začalo 5. října roku 1945 po nejnutnějších opravách. Jak již bylo zmíněno výše, pro přítomnost amerických vojáků v chlapecké škole, byla výuka žactva z budovy chlapecké školy soustředěna ve zdejší dívčí budově. Tudíž vyučování při tomto nouzovém stavu se uskutečňovalo polodenně. K pravidelnému vyučování začaly žákyně obecné školy dívčí docházet dne 11. března roku 1946.¹⁹³ Také tento samý den bylo na dívčí měšťanské škole zahájeno pravidelné celodenní vyučování.¹⁹⁴

První školní rok po válce navštěvovalo obecnou školu dívčí 196 žákyň, z nichž 185 žákyň vyznávalo římskokatolickou víru, českobratrské náboženství navštěvovalo osm žákyň a tři žákyně byly československého vyznání. Počet se však na škole měnil v důsledku přesídlování rodičů žákyň do pohraničí. Poslední záznam v kronice národní školy dívčí, dříve obecní škola, vykazoval, že ve školním roce 1950/1951 navštěvovalo školu 240 žáků, z toho 239 žáků české a jedna žákyně slovenské národnosti.¹⁹⁵

¹⁸⁹ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

¹⁹⁰ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

¹⁹¹ *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

¹⁹² Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

¹⁹³ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

¹⁹⁴ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

¹⁹⁵ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

Na měšťanskou školu dívčí docházelo v prvním školním roce po válce 269 žákyň, které byly rozmístěny v sedmi učebnách. Podle sociálního zastoupení bylo nejvíce žákyň 31,22 % z rodin živnostníků a obchodníků, nejméně 18,95 % měly zastoupení žákyně z dělnických rodin a úředníků. Na začátku 50. let minulého století zaplnilo sedm tříd střední školu dívčí, dříve měšťanka, 294 žáků, z toho 156 dívek a 138 chlapců.¹⁹⁶

K nové etapě vývoje dívčí školy došlo se školním rokem 1951/1952 při reorganizaci obou škol, kdy byly spojeny jako škola devítiletá pod jednu samosprávu s ředitelem Josefem Táborským. V tomto školním roce bylo zapsáno na národní školu 246 žáků a 319 žáků docházelo na střední školu. Pro neobornost byl ředitel Táborský zbaven funkce a místo něj byl jmenován v roce 1955 opět po čtyřech letech Maxmilián Krčma.¹⁹⁷

Výuku náboženství v katolické víře zajišťoval pro obecnou školu katecheta Petr Holub. Dvě hodiny týdně vyučoval farář František Nedbal náboženství českobratrskému, ale jen na měšťance. Stejnou dotaci dvou hodin učil Jindřich Wasserhauer československému náboženství společně s obecnou školou chlapeckou. Také během dalších let proběhly změny ve výuce náboženství, a to především v učitelích.¹⁹⁸ V 50. letech 20. století římskokatolické náboženství vyučovala sestra Ludmila Vítková, později se výuky ujala Marie Konopová-Laňová, která také učila náboženství na pomocné škole.¹⁹⁹ K této víře se ve školním roce 1950/1951 přihlásilo 199 žáků. Evangelický vikář Jiří Veber vyučoval českobratrsko-evangelickému, na které docházelo 25 žáků. Československé víře se hlásilo 9 žáků, jež byli vyučováni farářem Františkem Mocem poté kazatelkou Irenou Hlaváčovou. Do národní školy chodilo sedm žáků bez vyznání.²⁰⁰

Dívky z měšťanské školy se zúčastnily ve dnech 5. a 6. června roku 1948 svátosti svatého biřmování, které jim udělil budějovický biskup Dr. Josef Hlouch. S rokem 1952 se stalo náboženství předmětem nepovinným, aby výuka nerozpolcovala myšlení žáků bylo „*povinností pokrokového učitele přesvědčovati rodiče dětí a žáky samé, aby na náboženství nechodili.*“²⁰¹ V této době, kdy byl vydán výnos ministerstva školství a umění, bylo přihlášeno na náboženství z celkového počtu žáků na národní škole 67,13 % a na střední škole 63 % žáků.²⁰²

¹⁹⁶ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17.* Domažlice, 1940-1961.

¹⁹⁷ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola.* Domažlice, 1945-1951.

¹⁹⁸ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola.* Domažlice, 1945-1951.

¹⁹⁹ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17.* Domažlice, 1940-1961.

²⁰⁰ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola.* Domažlice, 1945-1951.

²⁰¹ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17.* Domažlice, 1940-1961.

²⁰² Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17.* Domažlice, 1940-1961.

Po válce nastalo období, kdy byla nouze spotřebního a drogistického zboží, potravin, ale též byl nedostatek dřeva a uhlí pro zimní vytápění. Proto pro silné mrazy musela obecní a měšťanská škola dívčí po dobu tří týdnů roku 1947 omezit vyučování. Vyučování se uskutečňovalo pouze polodenně střídavě v jedné třídě později ve dvou třídách, které byly vytápěny. Výuka byla přerušována též epidemiologickými nemocemi, například v roce 1948 byla epidemie spalniček, o dva roky později se objevily opět spalničky i příušnice, černý kašel, plané neštovice a roku 1950 to byla žloutenka a znovu spalničky.²⁰³

Ve školním roce 1948/1949 byly na národní škole dívčí zřízeny doučovací skupiny při 2., 3. a 4. postupovém ročníku. V této době vznikl při škole také pěvecký kroužek pro 5. postupový ročník. V roce 1950 na základě koedukace byla navýšena doučovací skupina o smíšenou pro 1. až 4. postupný ročník po jedné hodině týdně. Současně byl zřízen i recitační kroužek při 5. postupném ročníku. Kroužek pro nápravu vadné řeči vedl ředitel zvláštní školy Václav Reif. Kroužek probíhal dvě hodiny týdně a přihlásilo se do něj 22 žáků.²⁰⁴

Začátkem 50. let minulého století začaly vznikat zájmové kroužky při střední škole dívčí dříve měšťanské škole. Povolen byl zájmový kroužek těsnopisu, jen byl pod vedením Jiřiny Paroubkové. Ta později měla spolu s učitelem Šlajsem na starosti kroužek zahrádkářský. Recitační kroužek a psaní strojem vyučovala učitelka Jana Veselá a pěvecký kroužek vedl Václav Sladký. Pod střední školou dívčí v této době pokračovaly uvedené zájmové kroužky a jen k nim přibyly kroužky ruského jazyka a technický. Současně byly v této době zřízeny pro doučovací skupiny, zejména jak uvádí záznam „*pro doučování žákyň, vykazujících mezery ve vědomostech v hlav. předmětech.*“²⁰⁵ Tudíž vznikly při škole doučovací skupiny českého jazyka, a matematiky pod vedením odborných učitelů, kterým byly hodiny počítány do úvazku.²⁰⁶

Dne 1. února roku 1951 vešel v platnost nový školní a zkušební řád, který uvítala lidově demokratická škola. Podle tohoto nového řádu bylo na prvním místě povinností se učit a znát. Proto bylo důležité zavést řád, i jak kronika uvádí, protože „*jako v celé společnosti zavádíme řád a pořádek místo staré libovůle jednotlivců, tak to potřebuje i naše škola.*“²⁰⁷ Také byl využit především pro výchovu poslušného občana k lidově

²⁰³ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²⁰⁴ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²⁰⁵ *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁰⁶ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁰⁷ *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

demokratické vlasti. S novým školním a zkušebním řádem se seznámili žáci, ale i rodiče na schůzi sdružení rodičů a přátel školy.²⁰⁸

S koncem školního roku přicházelo rozloučení se žáky vycházející ze střední školy. Těmto žákům věnoval ředitel školy větší pozornost. V kronice se píše „*častými pohovory s žáky i jejich rodiči se snažil přesvědčit vycházející žactvo, aby pochopilo snahu úřadu pro ochranu práce (úřad pracovních sil) po správném rozmístění žactva do zaměstnání,*“²⁰⁹ možná i proto se podařilo získat čtyři žákyně na hornické povolání.²¹⁰

Život nepřináší pouze radostné vzpomínky na školu, ale také smutné. Měšťanská škola dívčí jednu smutnou událost zaznamenala v kronice, kdy v době adventní se dotkla žákyň II. B zpráva o úmrtí spolužačky Mařenky Pivoňkové z Chrastavic. Ve školní kronice se dále píše: „*Když před prázdninami v besídce na ukončení šk. roku hrála Mařenka „princeznu“, netušila ona ani spolužačky, že jest ve škole naposledy.*“²¹¹ Dne 11. prosince jí spolužačky doprovodily na poslední cestě, darovaly věnec s nápisem „Milé Mařence-spolužačky“ a třídní učitelka J. Žikešová se s ní u hrobu rozloučila.²¹²

4.3.2 Učitelský sbor

Bohužel válka zasáhla i do života učitelského sboru zdejší dívčí obecní a měšťanské školy. Přesto, že se blížil její konec, byli někteří učitelé z měšťanské školy ještě zproštěni z učitelské služby. Byl jím také učitel Karel Hnyk, který byl povolán k pracovní službě OT Einsatzgruppe VII, Werk „F“ v Roudnici.²¹³

Učitelský sbor obecní a měšťanské školy procházel neustálými změnami. Po osamostatnění obou škol v roce 1945 tvořil sbor obecní školy dívčí čtyři učitelky, jeden učitel a ředitel Antonín Císlar. Učitelka Marie Černá svoji učitelskou praxi začala v Čmelicích okres Přeštice, jako def. učitelka působila ve Lhotě, v Přívozu, v Klenci a po válce byla ustanoven zat. učitelkou na obecní škole dívčí. Pro učitelku Jiřinu Schleissovou byla obecní škola dívčí v Domažlicích první zkušeností. Antonín Martínek za svoji učitelskou dráhu vyučoval ve Vránově, v Kolovči, v Úboči, v Loučimi, ve Lhotě a ve školním roce 1945/1946 jako def. učitel na obecní škole. Dne 21. listopadu vstoupila do učitelského sboru zdejší školy Zdeňka Hnyková-Bláhová, která byla manželkou profesora

²⁰⁸ Srov. Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola. Domažlice, 1945-1951.

²⁰⁹ Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²¹⁰ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²¹¹ Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²¹² Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²¹³ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

filosofie, výše zmíněného, Karla Hnyka, jenž za války působil na domažlickém školním okrese jako učitel.²¹⁴

Na obecní škole dívčí ve IV. a V. třídě probíhaly hodiny ruského jazyka, které vyučovali po válce třídní učitelé. Dále ve III. až V. třídě vyučovala Marie Dieslová-Weellnerová dívčím ručním pracím a domácí nauce. Od školního roku 1947/1948 pomáhala vyučovat domácím ručním pracím Josefa Pokšťeflová, jež učila i na pomocné škole. Později ručním pracím vyučovala učitelka Alena Vondrašová-Klusová, která tento předmět také učila na střední škole dívčí v Domažlicích.²¹⁵

V 50. letech minulého století také učila na národní škole v Domažlicích učitelka Libuše Mánková, jež po ústředním školení ve Štíříně, pracovala v pionýrské organizaci jako vedoucí skupiny a zároveň byla výchovnou referentkou okresní pionýrské rady.²¹⁶

Na měšťanské škole dívčí po válce vyučovali učitelé Marie Holá, Vlasta Vlčková, Josefa Žikešová, Judita Matesová, Antonín Kritznér, Václav Sladký a ředitelem v této době byl Jiří Šlajs, který v roce 1950 odešel do důchodu. Následně ode dne 1. září roku 1950 se stal ředitelem Maxmilian Krčma. Učitelka Jana Veselá vyučovala ve všech třídách měšťanky ruskému jazyku. Během let se také zde mnoho učitelů vystříдалo. Bylo to tím, že školní rada přemísťovala učitele z jedné školy na jinou, a to i často během školního roku.²¹⁷

Pravidelně se učitelé ze všech škol domažlického okresu zúčastňovali pracovních schůzí všech učitelů, které organizoval okresní pedagogický sbor a místní skupina Svazu zaměstnanců školství a osvěty v Domažlicích. Vždy se věnovala pozornost aktuálnímu tématu z oblasti školství a vystupovali zde přední profesori univerzit se svými přednáškami. Zároveň tato setkání všech učitelů bylo spjata s politickým školením například na téma: „*Ideologie nové školy. Lenin a leninismus. Jednotné zemědělské družstvo. Proletářský internacionalismus a buržoazní nacionalismus.*“²¹⁸

Škola obecná i měšťanská spolupracovaly společně s rodiči v rámci rodičovského sdružení. Každoročně byli zvoleni členové výboru z řad rodičů a učitelů a byl schválen program úkolů na daný školní rok. Rodičovské sdružení se zapojovalo do organizace školních besídek, soutěží, věnovalo ceny nebo finančními dary podporovala školu

²¹⁴ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²¹⁵ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²¹⁶ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²¹⁷ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²¹⁸ *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

a žáky.²¹⁹ Ve školním roce 1948/1949 bylo ustanoveno sdružení rodičů a přátel školy, které vzniklo z dosavadního sdružení rodičů. Na členské schůzi byly přečteny stanovy nového spolku, dle směrnic byl doplněn výbor o šest rodičů a schválen členský měsíční příspěvek ve výši pět korun.²²⁰

Okresní školní inspektor Rudolf Pšenička, který jím byl jmenován dne 17. září roku 1945, pravidelně vykonával na obecní a měšťanské škole dívčí hospítace. Vedle inspektora Pšeničky působil zde Jaromír Zeman jako inspektor tělesné výchovy na školách národních, základních odborných, lidových zemědělských a pro mimoškolní tělesnou výchovu mládeže do osmnácti let. Také pro rok 1948 byl diecézní radou československé církve v Praze zmocněn František Valeš z Plzně funkcí inspektora náboženské výuky církve československé na všech školách obecných a měšťanských.²²¹

S velkou radostí bylo učiteli přijato vládní usnesení ministerstva školství a osvěty ze dne 4. února roku 1947, č. 22 Sb., které určovalo výši odměny za vykonání přesčasových hodin a za vyučování ve třídách s odděleními. Toto usnesení platilo pro všechny školy zařazené do školské soustavy.²²²

4.3.3 Činnost školy

Sběr odpadových surovin byl jednou z činností žákyň z dívčí školy i v době nacistického útlaku. Na základě výzvy předsedy vlády se konala v Domažlicích dne 26. února roku 1945 sbírka starého šatstva pod heslem „*Národ svému dělnictvu.*“²²³, kterého se zúčastnily žákyně z obecní a měšťanské školy. Zapojili se také žáci chlapecké školy a studenti gymnázia.²²⁴ V této činnosti pokračovala jak obecná, tak měšťanská dívčí škola v dalších školních letech. Kromě odpadových surovin se přidal sběr léčivých bylin, kaštanů, pecek, šípků, semen listnatých stromů, makovic či trnek.²²⁵

Tak jako na chlapecké škole, tak i na dívčí škole se uskutečňovaly oslavy významných dnů. Kupříkladu se slavil společně 28. říjen, oslava T. G. Masaryka, Den vítězství, Svátek matek, 1. máj, VŘSR či dne 8. dubna roku 1948 byla pořádána podle „*výnosu ministerstva školství a osvěty ze dne 10. března 1948, č. A-49528-III oslava generalissima Josefa Stalina.*“²²⁶ Nejprve k žákyním a učitelskému sboru promluvil

²¹⁹ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²²⁰ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²²¹ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²²² Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²²³ *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²²⁴ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²²⁵ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²²⁶ *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

ředitel obecní školy dívčí Antonín Císlar. Následně pak byly zarecitovány básně, přečten článek „Stalin a partizáni“ a s vyslechnutím státní hymny byla slavnost zakončena.²²⁷

Vedle těchto oslav si též měšťanská škola připomínala, významné dny spojené s chodským krajem jako oslava 250. výročí popravy Jana Sladkého Koziny, jubileum Mistra Jindřicha Jindřicha, vzpomnutí místního hudebníka Václava Flégla či výročí chodského spisovatele J. Š. Baara.²²⁸

V oblasti sportu se pravidelně v 40. letech minulého století žákyně obecní školy dívčí zúčastňovaly lyžařských závodů na Výhledech. Patronát nad těmito závody měla žakovská samospráva újezdni měšťanské školy v Klenčí. Žákyně zdejší školy dosáhly na trati 800 metrů skvělých výsledků: dvakrát třetí místo, jedno čtvrté místo a jedno páté. Bohužel žákyně Hovorková se mohla umístit na lepším místě, a ne na pátém, kdyby si omylem nepřidala o jeden kilometr delší trať.²²⁹

Padesátá léta 20. století daly šanci rozkvětu pionýrské organizaci, kdy byl založen při národní škole pionýrský oddíl. První den náboru do pionýru se přihlásilo 29 žáků. Ve vánočním čase pionýrská organizace zorganizovala vánoční besídku u Jolky. První pionýrský slib 29 nejlepších žáků národní školy byl složen dne 10. dubna roku 1951, kdy pionýři obdrželi také rudé šátky. Dalších osm dětí složilo slib a dostaly šátky v rámci oslav mezinárodního dne dětí.²³⁰

Na střední dívčí škole byla také založena pionýrská skupina dne 21. března roku 1950, kde byly ustanoveny tři oddíly ze žákyň. Ve školním roce 1950/1951 už na škole bylo v činnosti devět pionýrských oddílů, které vedli studenti z gymnázia. Pedagogickým důvěrníkem se stala M. Vaňková a vedoucí pionýrské skupiny L. Mánková. Během let se činnost pionýrské skupiny rozmohl.²³¹

Pravidelností se staly při střední škole dívčí školní brigády, kterých se zúčastňovaly žákyně školy. Ať šlo o brigády vybírání brambor, sběr mandelinky bramborové, trhání chmele, výsadbu stromků nebo sběr lesních plodů, kde bylo potřeba, tam přišli žáci a pomohli.²³²

Tradicí každé školy byly a jsou školní výlety. Také národní škola dívčí pořádala pro své žáky výlety. Ze zápisu v kronice se dovídáme, že ve školním roce 1950/1951

²²⁷ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²²⁸ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²²⁹ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²³⁰ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²³¹ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²³² Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

navštívili žáci 2. B třídy lázeňská města Karlovy Vary a Mariánské Lázně. Žáci 1. A, 2. A a 3. třídy se vydali pěšky lesem do Zelenova, na Hadrovec a Dmout a zpět. Do plzeňské zoologické zahrady a muzea se vypravili vlakem žáci 5. třídy.²³³ V pozdějších letech spíše třídy národní školy vyrážely do nejbližšího okolí Domažlic a střední škola měla i několikadenní výlety.²³⁴

4.3.4 Zázemí školy

Jelikož na konci školního roku 1944/1945 ještě doznávaly boje proti nacistické nadvládě, a zároveň potřebovala budova školy opravu, byl zahájen nový školní rok pro obecnou a měšťanskou školu až 5. října roku 1945.²³⁵

Na základě výnosu ministerstva školství a osvěty ze dne 25. ledna roku 1946 č. A-173 761/45-II byla obecní škola dívčí určena za školu vzorovou. Obecní škola měla na konci 40. let minulého století pět tříd s pěti postupovými třídami. To se však mění v padesátých letech 20. století, kdy byla škola nejen přejmenována na národní školu v Domažlicích, ale stala se současně i koedukační. Škola měla pět postupových ročníků a jednu pobočku při II. třídě. Do národní školy byly zařazeny dívky od začátku abecedy a chlapci od konce abecedy.²³⁶ Také měšťanské školy dívčí se dotklo přejmenování na II. střední školu v Domažlicích a koedukace.²³⁷

Také budova obecné a měšťanské školy se dočkala v dubnu roku 1947 zavedení rozhlasu do všech tříd. Díky tomu, „*mohou začky nařízení, zprávy i proslovy ředitele a členů učitelského sboru vyslechnouti ve svých učebnách.*“²³⁸ Instalaci rozhlasové ústředny v dívčí obecní a měšťanské škole provedla firma Konrády za finanční částku 30 tisíc, která si zároveň zaúčtovala 4 100 Kčs za odebrání starého rozhlasu. Nový rozhlas byl vyzkoušen dne 17. dubna roku 1947, kdy si žákyně 4. ročníku a jednorozhodného účetního kurzu vyslechly poučení o volbě povolání, které k nim pronesl pracovník pobočky úřadu práce v Domažlicích.²³⁹

Pro zpestření výuky zakoupila měšťanská škola dívčí projektor na úzký film značky „Almo“ za 18 500 Kčs. V rámci subvence dostala měšťanská dívčí škola částku

²³³ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²³⁴ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²³⁵ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²³⁶ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²³⁷ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²³⁸ *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²³⁹ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

15 tisíc na zařízení vzorové školní kuchyně. Na vybavení do kuchyně přispělo sdružení rodičů a přátel školy finanční podporou 10 tisíci korun.²⁴⁰

V budově obecní školy byla otevřena ve školním roce 1946/1947 mateřská škola, které byly dány dvě místnosti v přízemí. Do jakého roku mateřská škola tyto prostory využívala, však není známo, neboť školní kronika se o této problematice již nezmiňuje.²⁴¹

Nárokům doby na výuku se musela také střední škola přizpůsobit, proto nechala vybavit posluchárny chemie, fyziky, biologie a hudební výchovy. Kladem bylo, že učitelé již nemuseli přenášet pomůcky a byla znát též lepší organizace. Hudebna se dočkala klavíru, gramofonu s deskami, zpěvníky, nástěnky s portréty hudebních skladatelů a hudební nástroje. Jedno úskalí se však našlo. Pro nedostatek tříd byly v posluchárnách jednotlivé třídy, proto se žáci neustále přemísťovali.²⁴²

4.4 Osmiletá střední škola 1953-1968

Poněvadž se objevila při zpracování pramenná nouze, proto bylo období od roku 1962 až 1968 doplněny zprávy z různých kronik města Domažlice.

Dne 1. září roku 1953 ředitel školy Josef Táborský v zahajovacím projevu zhodnotil nový školský zákon a novou organizaci školy. Tímto dnem došlo k reorganizaci školské soustavy na základě zákona č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů, kdy z národní a střední školy vznikla osmiletá střední škola.²⁴³

Další reforma školské soustavy byla uzákoněna dne 1. ledna roku 1961, kdy se z osmileté povinné školní docházky opět přechází na devítiletou školní docházku. Tak vzniká z osmileté střední školy základní devítiletá škola Komenského 17.

4.4.1 Žáci a školní výuka

V prvním školním roce osmiletky bylo zapsáno celkem 703 žáků, z toho na nižším stupni 359 žáků, na vyšší stupeň docházelo 344 žáků. Při škole byly přiřčleněny dva jednorocní kurzy – JK, a to 26 dívek JK-A a 28 chlapců v JK-B. Škola také měla přípravný ročník s 99 nově zapsanými žáky a v 6. třídě 126 žáků. Ve školním roce 1953/1954 docházelo na náboženství 261 žáků, což bylo 46 % z celkového počtu. Hodiny náboženství nebyly v 8. třídách a JK.²⁴⁴

²⁴⁰ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴¹ Srov. *Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola*. Domažlice, 1945-1951.

²⁴² Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴³ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴⁴ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

V rámci výchovně vzdělávací činnosti navštěvovali žáci osmileté střední školy filmy v místním kině. Na pořadu měli kupříkladu Pevnost na Omaru, Rozloučení s. Klementem Gotwaldem. Povídky o Leninovi či Uzel na kapesníku. Také žáci měli možnost navštívit loutkové divadlo, které se hráli herci z Karlových Varů. Jednalo se o hru pro 1.až 5. třídu s názvem Chaloupka z marcipánu. Též shlédli operu Prodanou nevěstu v plzeňském divadle, která byla určena pro vyšší stupeň.²⁴⁵

Nečekaně musel ředitel zavřít školu, kdy koncem září roku 1957 vypukla epidemie asijské chřipky. Poněvadž byla absence žáků 50 %, byly z příkazu okresního hygienika a školních lékařek uzavřeny třídy. Toto nařízení trvalo po dobu jednoho týdne.²⁴⁶

Aby žáci byli seznámeni se světovými událostmi, byly zavedeny každé pondělí před vyučováním ve všech třídách politické pětiminutovky. Cílem bylo pochopitelným způsobem přiblížit nejdůležitější mezinárodní i vnitrostátní otázky. Témata byla různého zaměření například žáci sledovali vypuštění sovětské kosmické rakety, sledovali ženevskou mezinárodní konferenci či se setkávali s delegáty ze SSSR, Vietnamu, Kambodže, Jordánska. Také ve školním roce 1959/1960 se žáci seznámili s polytechnickou výchovou.²⁴⁷

Na začátku 60. let minulého století navštěvovalo osmiletou střední školu 825 žáků, z toho bylo 399 dívek. Ve školním roce 1960/1961 propadli tři žáci, čtyři žáci dostali možnost vykonat opravnou zkoušku a s vyznamenáním odcházelo 153 žáků, což je 30,29 %. Osmiletá střední škola zakončila tento školní rok s celkovým průměrným prospěchem 1,79 %.²⁴⁸

V roce 1961 již základní devítiletá škola Komenského 17 čítala dvacet jedna učeben, kdy kvůli nedostatku prostor byly čtyři třídy mimo budovu školy. Nacházely se v budově zvláštní školy, v bývalém klášteře, v učňovské škole a jedna třída byla v Heldovně. V tomto roce také v každé třídě bylo čtyřicet žáků, kteří si mohli vybrat ze šestnácti zájmových kroužků. V následujících letech musela ZDŠ přistoupit ke střídavým vyučováním na základě většího nárůstu opět žáků.²⁴⁹

²⁴⁵ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴⁶ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴⁷ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴⁸ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁴⁹ Srov. *Kronika města Domažlice -1961-1965* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1961-1965>.

4.4.2 Učitelství sbor

Osmiletou střední školu přivítalo 19 učitelů, kteří vykonávali zároveň třídnictví, jedna učitelka bez třídnictví, zástupce ředitele byl jmenován Jaroslav Hájek a ředitelem byl Josef Táborský. Avšak během dalších školních let se také na této škole proměňoval učitelství sbor. Současně učitelé vykonávali školní funkce jako například J. Matesová měla na starosti sběr léčivých bylin a přírodovědný kabinet, J. Kreslová se starala o kabinet chemie či kabinet fyziky byl pod patronátem učitele O. Andrleho. Ve školním roce 1955/1956 byl již ředitelem Maximilián Krčma místo Táborského V 60. letech minulého století tvořil učitelství sbor celkem dvacet devět učitelů.²⁵⁰

Krajský školní inspektor František Sýkora provedl 27. listopadu hospitaci, která byla zaměřena na průběh vyučování v nepovinných předmětech a zájmových kroužcích. Velký zájem inspektor projevil o systému dělení tříd při vyučování tělesné výchovy. V následujících školních letech se uskutečňovaly vzájemná hospitace učitelů, ale také zůstávala krajská i okresní inspekce.²⁵¹

4.4.3 Činnost školy

Žáci z osmileté střední školy mohli navštěvovat různé zájmové kroužky, jež byly zřízeny a vedeni učitelí. Mičurinský kroužek vedl učitel Martínek, sportovní hry měl pod patronátem učitel Hůrka, lehkou atletiku učitel Andrle. Dále žáci navštěvovali čtenářský, recitační a výtvarný kroužek. Také školník školy vedl zájmový kroužek, a to technický.²⁵²

Žáci z JK založili v říjnu roku 1953 školní skupinu československého svazu mládeže, které předsedal skupině V. Jung. Počáteční stav čítal 23 členů, ale během pár měsíců byli přijati skoro všichni žáci z JK. Svoji první schůzi vykonali dne 23. října roku 1953, kde společně vypracovali plán činností třídních organizací. Slavnostní ustanovení organizace se slibem a předáním legitimací se uskutečnilo dne 27. října.²⁵³

Vedoucí pionýrské skupiny na osmiletce byla učitelka Alena Heisová, ale pro neschopnost a nezájem byla odvolána z této funkce. Místo ní nastoupila Marie Konášová, která působila na jedenáctiletce jako vedoucí pionýrské organizace. V roce 1954 čítala organizace 182 pionýrů, z nichž 35 složilo dne 25. listopadu 1. pionýrský slib na škole. Každým rokem se vyhlásil plán závazků, byla jmenovaná nová předsedkyně skupinové rady, skupinová rada a vedoucí. Koncem 50. let bylo na osmileté střední škole 470

²⁵⁰ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁵¹ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁵² Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

²⁵³ Srov. *Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17*. Domažlice, 1940-1961.

pionýrů, což byl nárůst o 288 žáků než v předchozích letech. V 60. letech minulého století zaznamenala pionýrská organizace opět nárůst členů, tudíž nyní čítala organizace 650 pionýrů. Od ledna roku 1960 vycházel jednou měsíčně časopis Okénko, který byl tištěn pionýry.²⁵⁴

Ve školním roce 1954/1955 žila celá osmiletka ve znamení 1. celostátní spartakiády. Pilná příprava a dobrý výsledek zajistila žákům, že se mohli zúčastnit okresní a krajské spartakiády. Nakonec 18 dětí mělo čest jet do Prahy na 1. celostátní spartakiádu. S armádou cvičilo 35 chlapců a děvčat ze školy, kteří také odjeli reprezentovat školu do Prahy. Ze školní kroniky je znát, jak vychází hrdost; „*Je to krásná přehlídka krásy a síly a snažení za uplynulých 10 let od osvobození. Je to rovněž důkaz toho, jak se naše strana a vláda starají o zdraví a krásu našeho lidu. Ať v budoucnu ještě více silí a roste naše tělovýchova.*“²⁵⁵ Sdružení rodičů a přátel školy dětem hradilo všechny náklady.²⁵⁶

Během dalších školních roků se pravidelně na osmiletce později na devítiletce připomínaly významná státní výročí, oslavoval se Den armády, Měsíc SČSP, žáci se zúčastňovali oslav 1. máje, MDŽ či únorových a říjnových oslav.²⁵⁷

4.4.4 Zázemí školy

Neustálý nárůst žáků způsobil, že některé třídy musely být zřizovány mimo budovu osmileté střední školy. Ve školním roce 1953/1954 to byly tři třídy v budově bývalého Baarova gymnázia. V dalším roce 1958/1959 se jednalo o 1. A a 2. A, které byly umístěny také v budově bývalého Baarova gymnázia, v hudební škole byla třída 2. B a třída 3. B byla v budově průmyslové školy stavební. Situace se nezměnila dle kroniky ani v 60. letech minulého století. Naopak ještě 5. ročník musel dojíždět do Holýšova.²⁵⁸

Budova osmileté střední školy se dočkala větší generální opravy po deseti letech od konce války, a to v roce 1955. Oprava počítala s omítkou celé budovy a natřením všech oken, to vše za rozpočet 105 tisíc korun. V roce 1956 bylo zavedeno ústřední topení. Samozřejmě drobné opravy, vymalování či generální, úklid byly prováděny každoročně o letních prázdninách.²⁵⁹

²⁵⁴ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²⁵⁵ Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²⁵⁶ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²⁵⁷ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²⁵⁸ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

²⁵⁹ Srov. Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961.

Náklady na opravu budovy ZDŠ Komenského 17 byly 170 000 Kčs v roce 1961, kdy byla opravena zadní fasáda školy, provedla se výměna oken a jiné menší opravy.²⁶⁰

4.5 Družina mládeže při osmileté střední škole dívčí 1951-1968

Jelikož přímým pramen, který pokládám, je kronika družiny mládeže datovaná od roku 1951-1985, a jež uvádí založení při osmileté střední škole, vycházím z těchto zpráv. Nachází se zde časová nerovnost, neboť byly osmiletky zřízené až roku 1953 a ne o dva roky dříve, jak uvádí kronika družiny mládeže.

Družina mládeže byla založena v roce 1951 při budově dívčí školy, kde sídlila v této době osmiletka. Během let od svého vzniku prošla družina nesčetnými změnami. Do družiny mládeže chodili žáci z obou škol, jak již zmíněné dívčí školy, tak žáci z chlapecké školy. Hned v prvním roce svého působení se do družiny přihlásilo dle kroniky 70 až 80 žáků.²⁶¹

Družina mládeže, která provozovala svoji činnost při osmileté základní škole Komenského 17. Zajišťovala mimoškolní péči žákům navštěvující 1. až 5. třídu a jejich rodiče byli zaměstnaní.²⁶² Změna názvu na školní družinu, který se užívá i v současnosti, souvisí s přijetím zákona č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) zmiňuji se v podkapitole 1. 2, kdy se při základních devítiletých školách nově zřizují právě školní družiny.

4.5.1 Zázemí družiny mládeže

Ve svých počátcích neměla družina mládeže vyhrazenou stálou místnost, a proto chodila z třídy do třídy, kde zrovna neprobíhala výuka. Pokud bylo náboženství, neboť Domažlice byly velmi věřící, vyučovala se hodina náboženství za nepříznivého počasí na chodbě školy. Poněvadž se počítalo se samostatnou místností, byly pořízeny stoly, židle a několik her pro děti za finanční obnos 5 000 Kčs věnovaný ředitelstvím dívčí školy. Omezené finanční prostředky ze strany školy, se snažila družina kompenzovat svépomocí sama a peníze získat například recitací a zpěvem v kavárně nebo na stranických schůzích.²⁶³

²⁶⁰ Srov. *Kronika města Domažlice -1961-1965* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1961-1965>.

²⁶¹ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁶² Srov. *Kronika města Domažlice 1980-1983* [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1980-1983.

²⁶³ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

S otevřením družiny na druhé škole, byla pro obě dvě oddělení městským národním výborem opatřena v roce 1953 jedna velká společná místnost v „Heldovně“. Sice měla družina mládeže již prostor, ale bez vody a světla. Pro uskutečnění výchovné a výtvarné práce bylo nevhodným prostředím pro žáky.²⁶⁴ Také finanční náklady převzal Městský národní výbor v Domažlicích, a to na základě směrnic vydané ministerstvem školství ze dne 20. srpna 1956, jimiž se „převádí splatností od 1. září 1956 na MNV tyto úkoly k zajištění potřeb a pro kontrolu škol a výchovných zařízení: zřizování a zrušování mateřských škol, družin mládeže, školních jídelen, dětských a zemědělských útulků, s zřízením činnosti těchto – se souhlasem odboru pro školství a kulturu ...“²⁶⁵, bylo proto povinností zajistit materiální stránku družiny v rámci schváleného plánu pro školy a výchovná zařízení spravovaná okresním národním výborem a městským národním výborem.²⁶⁶

Dlouhých osm let trvalo, než dostala družina mládeže nové prostory a zlepšila tak prostředí žákům. V září roku 1959 se tak stalo a národní výbor družině mládeže přidělil tři místnosti v bývalé pekárně cukroví v domě s. Štefka. I když byly místnosti menší, než v „Heldovně“, předností bylo možnost rozdělit děti podle věku a přívod vody. Po usilovném jednání vedoucí vychovatelky Škardové školský odbor okresního národního výboru poskytl částku dvacet tisíc na úpravy místností nové družiny mládeže. O další nové prostory se družina rozšířila ve školním roce 1963/1964, kdy dostala šest místností v budově bývalé sociální péče pro tři oddělení. Každé oddělení mělo k dispozici dvě místnosti, a to hernu a učebnu. Prostory u Štefků na Bezděkovském předměstí zůstaly nadále k využití družiny mládeže, kde se soustřeďovali žáci se střídavým vyučováním a byl zde celodenní provoz. Z důvodu havarijního a nevyhovujícího stavu místností se v dalším období přestěhovala družina do budovy autoklubu Svazarm v Havlíčkově ulici, kde k užívání měla jednu velkou a malou místnost s příslušenstvím.²⁶⁷

Družina mládeže získala pro svoji potřebu zahradu na „Hebeši“ v blízkosti družiny, která byla z počátku velmi zanedbaná, ale společnými silami jí daly vychovatelky do pořádku. Zahradu využívaly děti skoro každodenně od jara do

²⁶⁴ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁶⁵ *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

²⁶⁶ Srov. *Kronika města Domažlice 1956-1960* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

²⁶⁷ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

posledních podzimních dnů. Na zahradě se nacházely dva altány, z nichž jeden vyhovoval k vypracování domácích úkolů a druhý byl využíván k úschově nářadí. V letních dnech mohly děti využívat bazén, který přispíval k otužování a posílení jejich zdraví. K tělovýchovným činnostem využívala družina houpačku na kruhy, hrazdu nebo ping-pong. Tento prostor zahrady družiny mládeže využívaly děti rády.²⁶⁸

4.5.2 Vychovatelky družiny mládeže

První vychovatelkou byla Řezníčková, jež stála u zrodu družiny mládeže a byla vedoucí až do roku 1956. Vzhledem k tomu, že družina mládeže byla určena pro obě školy, přijala se druhá vychovatelka Haladová, která po roce odchází na mateřskou dovolenou a na její místo nastupuje žena tehdejšího inspektora, vychovatelka Rašková. Bohužel ani ona v družině mládeže nesetrvává dlouho a na její místo nastupuje vychovatelka Polednová. Po odchodu vedoucí Řezníčkové, která si doplnila vzdělání a šla učit, převzala vedení vychovatelka Němečková. Ještě později se měnily síly, avšak v roce 1959 se stav na čas ustálil na tři vychovatelky; a byla to Domlátilová, Škardová a Kopřivová. Všechny tyto vychovatelky měly předepsanou kvalifikaci.²⁶⁹

Aktivní činnost vychovatelek od založení družiny směřovala především k rodičům žáků, kdy ustanovili svůj rodičovské sdružení, které bylo jako první v Družině mládeže v Domažlicích. Sdružení se zúčastnilo hned na poprvé padesát rodičů spolu s ředitelem školy Krčmou, kteří si vyslechli přednášku o práci v družině mládeže. Jelikož „maminky a tatínkové nevěděli, že má družina každý den jiný program, ve kterém se pracuje podle plánu“²⁷⁰ a jak jsou důležité při výchovné práci soutěže, jež mají vliv na kázeň i docházku žáků. Přínosem sdružení rodičů spatřovaly vychovatelky, citováno z kroniky, že „umožnil zlepšit postoj naší družiny ve veřejnosti, která stále pohlížela na družinu jako na něco horšího, než je škola. Nyní nás budou vidět rodiče jako nedílnou součást školy.“²⁷¹ Zároveň bylo družině nabídnut patronát brusíren, ve kterých pracoval jeden z rodičů. Na základě vzniku patronátu byly dokončeny úpravy v nových místnostech družiny a na oplátku děti vyrobily patronátu krásné dárky k MDŽ. I v dalších letech se aktivně rodiče zapojovali do spolupráce s družinou později už v rámci Sdružení rodičů a přátel školy při školní družině. S novým školním rokem byli vždy zvoleni členové komise z řad rodičů, kterým byl přečten plán akcí, vysvětlen provoz v družině.

²⁶⁸ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁶⁹ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁰ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷¹ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

Také byli informováni o závaznosti přihlášek a o pravidelném režimu. Dne 14. září 1964 byl například rozdán rodičům družinový řád, který podepsali a tím potvrdili seznámení s ním.²⁷²

Bez spolupráce mezi školou a družinou mládeže si to nelze představit. Pokud škola potřebovala suplovat za nemocné učitele v jednotlivých třídách, vychovatelky rády vypomohly, protože tím mohly získat větší autoritu u dětí a zároveň vypožorovaly, co žáci potřebují. I tak se v kronice píše „*máme tak nejlepší možnost své poznatky prohodit se s učitelem, čímž si vzájemně pomáháme při výchově i vyučování.*“²⁷³ Ač nebyla družina umístěna přímo ve škole, vedoucí byla vždy v každodenním kontaktu s ředitelem, který určoval a předával týdenní plán práce. Ředitelé obou škol současně během školního roku prováděli vzájemnou hospitaci ve školní družině. Tím docházelo k výměně zkušeností a poznatků o dětech. Obě školy měly k dispozici plán, kdy učitelé mohli navštívit družinu a naopak. Na základě těchto vzájemných hospitací se upevňovaly vztahy mezi školou a družinou. Dne 12. prosince roku 1960 zavítali na hospitaci soudruzi z instituce ÚDVU – Ústav pro další vzdělávání učitelů a VÚP – Výzkumný ústav pedagogický z celé republiky. Po prohlídce družiny a zhlédnutí práce vychovatelek, soudruzi při besedě zhodnotili těžkou práci vychovatelek a zmínili se, že „*do budoucna se plánuje jako vychovatelka učitelka, s delší praxí s dětmi*“²⁷⁴, což velmi vychovatelky potěšilo, že se pracovníci z pedagogických ústavů zajímají o práci družin mládeže.²⁷⁵

Pravidelně od školního roku 1963/1964 se vychovatelky školní družiny zúčastňovaly vzdělávacích přednášek, konferencí nebo školení, jež přispívaly k prohlubování a rozšiřování odborných znalostí v oblasti činnosti družiny. Celostátní aktiv vychovatelů ŠD v Praze konaného 4. až 6. listopadu roku 1963 přinesl „*mnoho nového ve vnitřním pojetí ŠD, hlavní náplní denního režimu musí být tělesná výchova a rekreace dětí. Též velký důraz bude kladen na zřizování kroužků (podle výběru a zájmu dětí)*“²⁷⁶ tyto poznatky zachytila vedoucí vychovatelka Domlátilová, která se aktivu účastnila. Byly také školení i přednášky, na kterých musela být účast všech vychovatelek jako například o bezpečnosti silničního provozu, zdravotní přednášky či školení na různá

²⁷² Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷³ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁴ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁵ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁶ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

téma „modernizace vyučování“, „audiovizuální pomůcky v ŠD“, „modernizace výtvarné výchovy“ nebo „ulice očima dítěte“.²⁷⁷

S rodiči, školou, patronátem nebyla jediná kooperace družiny. Vychovatelky z družiny navázaly vzájemný vztah také s pionýrskou skupinou při základní škole Komenského 17, kdy děti plnily během roku pionýrské stupně 1.-2. a 3. stupeň „Co má znát a umět pionýr“. Pro splnění těchto tří stupňů museli být žáci rozděleni podle věku. Body pionýrského stupně se shodovaly s plánem pro družinu, proto ke splnění stupňů byl plněn většinou i plán činnosti družiny. Současně s pionýry byly organizovány společné besedy se soudruhy, divadla, besídky, o nichž žáci psaly do pionýrských novin školy. Povinností pionýrů bylo také uvítání významných hostů, kteří zavítali na návštěvu do družiny.²⁷⁸

V šedesátých letech 20. století opět v družině nastaly změny v pracovním kolektivu vychovatelek. Vedoucí vychovatelka Škardová odešla z rodinných důvodů a na její místo nastoupila vychovatelka Daňková, která v říjnu 1962 nastoupila školení do Československého pionýrského tábora v Seči u Pardubic. Ve školním roce 1963/1964 se stala vedoucí družiny vychovatelka Fabryová. V této době se také zvýšil počet zájemců o družinu mládeže, proto musela být přijata další čtvrtá vychovatelka Hrušková, jež po třech letech odešla z družiny a místo ní nastoupila Steffanová²⁷⁹

Zájem o družinu mládeže se neustále zvyšoval, proto v období 60. let minulého století se počet navýšil na čtyři oddělení, například školní rok 1963/1964 bylo zapsaných 181 žáků. Tento stav počtu oddělení setrval ještě v několika dalších letech, i když byl zaznamenán nárůst zájmu z řad pracujících matek. Kronika družiny uvádí též rozdělení žáků, například ve školním roce 1968/1969:²⁸⁰

- „I. A odd. děti z ZDŠ Kom. 11 – s. vych. Steffanová
- I. B odd. děti z ZDŠ Kom. 17 – s. vych. Ševčíková
- II. A odd. děti z 2.-5. roč. - s. vych. Fábryová
- II. B odd. děti z 2.-5. roč. - s. vych. Daňková“²⁸¹

Oproti počátkům, kdy dvě vychovatelky měly na starosti i 80 žáků, se postupem času situace zlepšila, a rovněž se daly lépe splnit zadané úkoly v plánu. Školní družina zavedla pravidelný režim týdne, ve kterém měl daný den určenou činnost v družině, například

²⁷⁷ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁸ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁷⁹ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸⁰ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸¹ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

hudební výchova byla v pondělí, úterý a pátek patřily výtvarné výchově, každou středu byla tělesná výchova a televize a ve čtvrtky se děti mohly těšit na divadla, besedy či společná hodnocení dne. Provoz družina mládeže zajišťovala celodenně od 7:45 do 17 hodin, prázdninový provoz byl pak od 8 do 17 hodin, kdy se vychovatelky střídaly.²⁸²

4.5.3 Činnost družiny mládeže

I když získala družina jednu velkou místnost v „Heldovně“ pro obě oddělení z obou škol, neměla možnost se plně rozvinout. S přemístěním družiny mládeže do nových prostor, nastala změna v chování dětí k lepšímu, což potvrzovalo, že prostředí má vliv na výchovu dětí. Nejvíce si děti oblíbily ze tří místností tu prostřední, kde si mohly společně hrát, tančit, cvičit nebo jen si povídat. Chlapci navíc měli na starosti akvárium a děvčata se starala o květiny.²⁸³

Bylo již uvedeno, že družina mládeže využívala zahradu, která nabízela dětem mnoho možností k činnostem. Například se zde děti též učily pěstovat zeleninu a květiny. Každé oddělení mělo svůj pozemek, na kterém hospodařily děti společně s vychovatelkou. Na zahradě si větší kluci udělali pařeniště, kde bylo možné vypěstovat ze semen květiny, dle kroniky šlo především o astry. Všechny úpravy ohledně záhonků si žáci dělali sami. Plody kedlubnů či mrkve, které si sami vypěstovali, si také sami zkonsumovali. Při pobytu na zahradě žáci využívali sportovních zařízení nebo se uskutečňovaly soutěže mezi dětmi nebo odděleními. V zimních měsících, když byl sníh, zakoupila družina třicet kusů saní, jež byly pak v neustálém provozu.²⁸⁴

Velký ohlas v družině mládeže měla výtvarná výchova, při které si žáci tvořili různé výrobky. Žáci věnovali této činnosti čas každé úterý a pátek. V tuto dobu společně vyráběli dárky, přáníčky, obrázky k různým příležitostem. Pravidelně byly připravovány výrobky pro maminky k MDŽ, na vánoční a velikonoční besídky nebo patronátnímu závodu. V hudební výchově byla zavedena „píseň v týdnu“ pojata vychovatelkou jako v rozhlase. Vždy byla vybrána jedna píseň národní nebo umělá. Zároveň vedla vychovatelka besedy o českých skladatelích, o které dle záznamů byl zájem. I když velké děti nedocházely do družiny pravidelně a písničky neuměly, přece se zvedla hudebnost v družině. Tělesná výchova měla důležité místo též v družině, neboť byla prostředníkem

²⁸² Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸³ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸⁴ Srov. *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

„k zlepšení kázně i ve výchově k obratnosti a nebojácnosti.“²⁸⁵ K posílení pohybu využívala družina každou středu tělocvičnu.²⁸⁶

Součástí pravidelné činnosti během let působení školní družiny se staly návštěvy knihovny Boženy Němcové, jež děti navštěvovaly v pondělí a úterý. Spolupráce s městským kulturním střediskem přinášela pro žáky každou středu jednou do měsíce filmové představení. Učitelé autoškoly naopak připravovali v měsíci říjen na dopravním hřišti výuku o dopravních značkách a silničním provozu. Následně si žáci vše prakticky mohli vyzkoušet při jízdě a prokázat znalost dopravních značek. Vždy každý školní rok se školní družina zúčastňovala všech akcí, které pořádal Okresní dům pionýrů a mládeže v Domažlicích. Především šlo o návštěvy výstav, muzeí, pravidelných turistických vycházek a podobně. Společné družinové výlety pořádaly vychovatelky vždy na konci školního roku do okolí Domažlic nebo děti poznávaly krásy českých měst.²⁸⁷

4.6 Pomocná škola 1945-1968

Školní kronika se zmiňuje, že první myšlenka o koedukačním pomocném školství v Domažlicích vyšla na základě ustanovení okresního školního výboru roku 1929, aby místní školní rada uvažovala o zřízení tohoto typu školy. Nakonec nezájem činitelů v městské samosprávě a nedostatek vhodných prostor způsobilo, že pomocná škola byla otevřena až po sedmi letech, a to 1. prosince roku 1937, kdy zároveň v tento den začala i výuka. Během své existence změnila škola několikrát svůj název. Z původní pomocné školy se stala ve školním roce 1947/1948 škola pro mládež vyžadující zvláštní péči, avšak tento název netrval dlouho. Výnosem ministerstva školství, věd a umění v Praze ze dne 30. září 1948 se totiž přejmenovává na „Zvláštní škola v Domažlicích“, tento název nesla škola i později.²⁸⁸

Nové vydaný školský zákon o školské soustavě a vzdělání učitelů ze dne 7. května roku 1953 č. 31/1953 Sb., kdy tento zákon dle školní kroniky „zavádí úplně nový systém školské soustavy a vzdělání učitelstva shodného se vzorem sovětského školství,“²⁸⁹ tato přeměna se tolik nedotkla zvláštních škol.

Ke změně dochází s paragrafem 20, školského zákona ze dne 15. prosince 1960 číslo 186 Sb., o soustavě výchovy a vzdělání, který pojednává o tom, citováno z kroniky, že

²⁸⁵ *Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸⁶ *Srov. Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸⁷ *Srov. Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích*. Domažlice, 1951-1985.

²⁸⁸ *Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

²⁸⁹ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

„v souladu s humanismem soc. společnosti jsou zřizovány pro mládež duševně, smyslově a tělesně vadou školy, kde zvláštními prostředky a metodami, přiměřenými schopnostem této mládeže dostává se dětem základního povinného vzdělání.“²⁹⁰ Zvláštní škola se tak stala součástí školské soustavy, která pomáhá dětem, jímž činilo potíže zvládnout vyučování na základní škole. Současně má i své zásady, osnovy, rozvržení učiva a stanovuje si svůj plán.²⁹¹

4.6.1 Žáci a školní výuka

Zvláštní škola tehdejší pomocná škola nabízela žákům základní vzdělávání od šesti do čtrnácti let věku dítěte, které vykazovalo určité odchylky. Vždy byli žáci vřazeni na základě prozkoumání duševních i tělesných znaků a se souhlasem odborné komise, jež jmenoval Okresní školní výbor v Domažlicích.²⁹²

Žáci pomocné školy v prvních letech po válce navštěvovali vyhrazené místnosti v chlapecké škole, avšak v dalších letech se museli několikrát stěhovat do jiných prostor. Někdy se stalo, že během školního roku žáci nuceně přerušili vyučování. Následkem krutých mrazů a nedostatkem paliva se pohybovala teplota ve třídách mezi 3 až 7 °C, proto došlo k uzavření školy, než se situace zlepšila. Po dobu uhelných prázdnin vypracovávali žáci domácí písemné úkoly. Žáci nedocházeli ani do zvláštní školy v době epidemie chřipky během února roku 1947 a září 1957, kdy se rozšířila epidemie asijské chřipky, a na příkaz dětské lékařky MUDr. Hofmanové se vyhlásily mimořádné prázdniny.²⁹³

Žáci byli rozděleni do tří postupových tříd s názvem stupně, a to stupeň nižší, střední a vyšší. Vyučování probíhalo pět dní v týdnu a vyučovací jednotka byla 45 minut. V tomto období byl na celém školním okrese stanoven feriální den sobota, jež povolila Zemská školní rada v Praze. Dva roky po válce dle kroniky navštěvovalo školu 27 hochů a 19 děvčat, z toho vykazovalo opoždění 17 žáků, debilních 21 žáků a 3 žáci byli imbecilní.²⁹⁴

Individuální přístup ke každému žákovi mohl být zaveden na základě výnosu Ministerstva školství a osvěty v Praze ze dne 25. srpna 1948, čísla A-169/506/48-II/1, který stanovil nejvýše počet 15 žáků na jednu třídu. Vzhledem k tomu, že se navyšoval

²⁹⁰ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

²⁹¹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

²⁹² Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

²⁹³ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

²⁹⁴ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

stav žáků vznikaly postupně nové třídy v dalších školních letech. Zároveň tento výnos vymezoval počet hodin na jednotlivých stupních, která platila pro hochy i děvčata:

- pro přípravný stupeň - 19 vyučovacích hodin,
- pro nižší stupeň - 22 vyučovacích hodin,
- pro střední stupeň - 28 vyučovacích hodin,
- pro vyšší stupeň - 30 vyučovacích hodin.

Avšak 1. září 1954 nastala změna a škola začala vyučovat podle nového učebního plánu a učebních osnov na základě výnosu ministerstva školství ze dne 10. května 1954, č. 18.850/54-A I/5, který ustanovil:

- 1. postupný ročník - 20 vyučovacích hodin,
- 2. a 3. postupný ročník - 24 vyučovacích hodin,
- 4. a 5. postupný ročník - 28 vyučovacích hodin,
- 6., 7. a 8. postupný ročník - 32 vyučovacích hodin.

Následně pak museli třídní učitelé vypracovat podle těchto nových osnov pro jednotlivé postupové ročníky kalendářní plán práce pro jednotlivé předměty a tematické plány pro jednotlivé celky.²⁹⁵

Výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 15. května 1961 byly vydány nové učební plány, které mění podstatně dosavadní učební plány a osnovy z roku 1954. Reforma se týkala počtu hodin v jednotlivých postupových ročnících. Změny se dotkly především 2. až 7. postupového ročníku, kde se přidávaly nebo ubíraly hodiny, a to:

- 1. postupový ročník – 20 hodin,
- 2. a 3. postupový ročník – 23 hodin,
- 4. postupový ročník – 25 hodin,
- 5. postupový ročník – 26 hodin,
- 6. postupový ročník – 27 hodin,
- 7. postupový ročník – 30 hodin,
- 8. a 9. postupový ročník – 32 hodin.²⁹⁶

Největší bolestí zvláštní školy bylo, že neměli žáci tolik potřebné učebnice. Ještě ve školním roce 1953/1954 se žáci učili z redukováného učiva z učebnic pro normální školy. Byla zde však obava z toho, že tento „postup zavádí nekvalifikované učitelstvo na cestu šablonovitosti a odrazuje mladé učitelstvo od práce na našich školách“²⁹⁷, proto je

²⁹⁵ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

²⁹⁶ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

²⁹⁷ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

důležité, aby na zvláštních školách pracovali speciální pedagogové. Velká změna nastala v následujícím školním roce, kdy byly vydány velmi očekávané učebnice pro zvláštní školy. Sice vyšla pouze čítanka pro první postupový ročník a matematika pro první a třetí postupový ročník, ale i tak se staly cenným pomocníkem pro žáky a učitele. Již zmíněné těžkosti způsobené nedostatkem a nevhodnými učebnicemi byly vyřešeny se školním rokem 1960/1961, kdy žáci obdrželi školní potřeby a učebnice zdarma. Následně byli rodiče na schůzi Sdružení rodičů a přátel školy informováni, že „*je to další čin vlády a strany na podporu školství a pomoc, kterou poskytuje stát rodinám s dětmi*“²⁹⁸ a zároveň nabádali, jak děti mají zacházet s učebnicemi a potřebami.²⁹⁹

Během školního roku byl kladen důraz, aby si žáci připomínali významné dny, osobnosti či výročí. Proto vždy na začátku první vyučovací hodiny v rámci kulturních pětiminutovek každý žák přednesl vzpomínkový referát například, „*V pondělí 20. března 1950 vzpomenu spisovatele Aloise Jiráska. V úterý 28. března 1950 vzpomenu 358. výročí narozenin J. A. Komenského. Ve středu 29. března 1950 vzpomenu 50. výročí spisovatele a básníka Jiřího Wolkeru.*“³⁰⁰, tímto si tak žáci upevňovali poznatky o významných kulturních osobnostech.³⁰¹

Nedílnou součástí výuky bylo využívání moderních pomůcek jako film, krátké filmy, diafilm, rozhlas a televize, které prohlubovaly získané poznatky v jednotlivých předmětech. Diafilm využívali učitelé časově shodně s probíranou látkou a celkem jich bylo například ve školním roce 1960/1961 promítnuto 85 diafilmů. Pravidelně jednou za měsíc si mohli žáci shlédnout celovečerní poučné a zábavné filmy jako Strakonický dudák, Partyzánská stezka, Pochodeň, Anna Proletářka, Vyšší princip, Rudá záře nad Kladnem, II. celostátní Spartakiáda, Pyšná princezna apod. V kronice se uvádí, že školní rozhlas byl využíván podstatně méně, spíše sloužil k poslechu oficiálních projevů a občas k tělovýchovným desetiminutovkách. Pro nevhodný vysílací čas výukových programů, nepoužívala škola zakoupený televizor značky Medior,³⁰²

Poprvé se vykonávali závěrečné zkoušky na zvláštní škole ve školním roce 1955/1956, kterých se zúčastnili čtyři hoši a dvě dívky. Písemné a ústní zkoušky se skládaly z otázek českého jazyka, matematiky a pracovní výchovy, které zaslalo

²⁹⁸ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

²⁹⁹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁰⁰ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁰¹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁰² Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

ministerstvo školství. Školní kronika dokládá připravenost a dobré vědomosti všech žáků, avšak o začlenění do pracovního poměru se rozhodlo dříve.³⁰³

Zvláštní školu dříve pomocnou školu navštěvovalo v 40. letech 20. století v průměru 45 žáků, v 50. letech byl již nárůst na 80 žáků a nejvyšší počet 100 žáků v průměru zaznamenala 60. léta. Do školy docházeli také žáci romského původu. Žáci romské národnosti měli prospěch dobrý, ale velký problém ředitelství školy dělал jejich vysoký počet neomluvených hodin. Kupříkladu se v kronice píše, že ve školním roce 1962/1963 měli žáci celkem 182 neomluvených hodin, což dělalo 0,16 % z celkového počtu. Na konci čtyřicátých let minulého století byla také na škole nejproblematictější docházka, důvodem není klasické záškoláctví, ale vinu nesl nedostatek obuvi a ošacení v této době a bodový příděl na všechno.³⁰⁴

4.6.2 Učitelství sbor

První učitelství sbor po válce byl tvořen z jedné učitelky ručních prací, laické učitelky římskokatolického náboženství, ze dvou literních učitelů a ředitele Václava Reifa, který pokračoval ve své funkci a současně byl třídním učitelem nižšího stupně. Zvyšující se počet žáků si vyžadoval nejen větší prostory, které byly největším problémem školy, ale také posílení učitelství sboru.³⁰⁵

Po osvobození, jak bylo výše zmíněno, se museli učitelé více zaměřit ve výuce na cenzurované předměty za války, ale také seznámit žáky se základy ruského jazyka, který se zavedl celoplošně do škol.³⁰⁶ Proto okresní školní výbor v Domažlicích pro učitele domažlického okresu zorganizoval kurz ruského jazyka, kde byla zdokonalována vybavenost v tomto jazyce. Ředitel zvláštní školy Václav Reif se zúčastňoval tohoto kurzu také. U některých členů učitelství sboru byla potřeba si doplnit řádnou kvalifikaci na Vysoké škole pedagogické v Plzni, z tohoto důvodu na škole bylo zavedeno nedílné polodenní vyučování. V roce 1955 složili úspěšně zkoušky pro učitelství na zvláštních školách učitelé Doubek, Martínek a Pik.³⁰⁷

Do školního roku 1951/1952 vyučovala na zvláštní škole Marie Konopová z Mrákova hodiny římskokatolického náboženství. Následující školní rok bylo ministerstvem školství, vědy a umění náboženství prohlášeno za nepovinný předmět,

³⁰³ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁰⁴ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁰⁵ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁰⁶ Srov. STEINBACHOVÁ, Věra. Vývoj školství na Domažlicku po roce 1945. In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981*, s. 18-19.

³⁰⁷ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

a z tohoto důvodu se snížila účast a k výuce se přihlásilo jen osm žáků. Což šlo o velký pokles, když dle školní kroniky do této doby se hlásilo 98 % k římskokatolickému vyznání. V dalších školních letech se již nevyučovalo náboženství na škole.³⁰⁸

Nejvíce zainteresován do školní práce byl ředitel Václav Reif, který nejenže usiloval o výstavbu školy s internátem, ale vedl také kroužek pro nápravu vadné řeči, neboť na škole bylo 45 % dětí s vadou výslovností. Škole proto byly povoleny a zřízeny dva logopedické kroužky pod vedením učitelky Boženy Tomáškové a zmíněného ředitele. Nakonec se podařilo za spolupráce okresního ústavu národního zdraví otevřít pro domažlický okres poradny pro nápravu vad řeči, hlasu a sluchu. Ve školní kronice se nachází novinový článek, který se obrací na rodiče: „*Nezapomeňme, že bezvadná řeč napomáhá školnímu prospěchu vašich dětí. Lidé správně mluvící se lépe uplatňují v životě a ve svém povolání. Napravená řeč odstraňuje úchylný vývoj duševní i charakterový každého jedince.*“³⁰⁹ V kroužcích se vyučovalo po dvou týdenních hodinách. Na škole postupně během let vznikly další zájmové kroužky. S nástupem učitele Antonína Doubka v roce 1951 byl zřízen mičurinský kroužek v oboru zahradnictví, jehož úkolem byla příprava dětí v pěstitelských znalostech. Kroužek pracoval pravidelně také dvě hodiny týdně. Do školního roku 1957/1958 vedla výtvarný a pěvecký kroužek učitelka Anna Tomková, než byla přeložena na jedenáctiletou střední školu.³¹⁰ Bohužel strohé záznamy v kronikách města nemohou ucelit vývoj činnosti na škole, proto poslední záznam z kroniky je z roku 1989, kdy na škole vedla pěvecký soubor učitelka Věra Kostlivá.³¹¹

Počátkem 50. let minulého století na základě nařízení musela škola vypracovávat na každé pololetí pracovní plán, který byl měsíčně datovaný a obsahoval jména učitelů, který zadaný úkol splní. Třídní učitelé pro každý předmět také vypracovávali jednotlivé měsíční učební plány shodné s danými osnovami a současně museli předkládat denní písemné přípravy. „*Tento nový způsob práce velmi připívá ke zkvalitnění celkové školní práce*“,³¹² jak uvádí školní kronika.

Vedle třídnictví vykonávali učitelé určené školní funkce, například učitelka Marie Dieslová měla na starosti kabinet na pomůcky, učitel Antonín Martínek zase žákovskou

³⁰⁸ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁰⁹ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁰ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹¹ Srov. *Kronika města Domažlice 1989-1993* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-30]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/01556-mesto-domazlice-1989-1993.

³¹² *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

a učitelkou knihovnu, školní dílny měla na starosti učitelka Božena Tomášková či výzdoba prostor školy byla starost učitelky Růženy Krutinové.³¹³

Ve školním roce 1954/1955 byl ustanoven školním odborem okresního národního výboru v Domažlicích Otakar Pik ředitelem, který nastoupil po náhlém úmrtí ředitele Václava Reifa. Ředitel Pik se snažil pokračovat ve stopách svého předchůdce, avšak ani jemu se nepodařilo získat stálé prostory pro zvláštní školu. Pod jeho patronátem se uskutečňovalo promítání školních filmů, celovečerních filmů diafilmů, a to díky diapojektoru Medior, jež nahradil promítací přístroj značky „Almo“. Promítání bylo doplňkem a součástí vyučování od školního roku 1947/1948 a pokračovalo až do školního roku 1962/1963, kdy byl poslední zápis kronikáře do školní kroniky.³¹⁴

Škola navazovala spolupráci s jinými zvláštními školami, se kterými si vzájemně vyměňovala zkušenosti zejména v metodice práce, v organizaci školních a mimoškolních činnostech či se uskutečňovala vzájemná výměna učitelů. Roku 1953 uzavřela domažlická zvláštní škola družbu s 1. osobitou zvláštní školou v Bratislavě. Ředitel Václav Reif dle kroniky věřil, že „*družby našich škol přinesou užitek zvláštním školám českým i slovenským*“³¹⁵, a to na poli metodickém i politickém. Následující rok od 17. května do 31. května se uskutečnila výměna ředitelů škol v rámci této družby. Na spolupráci později navázal i další ředitel zvláštní školy.³¹⁶

Každý školní rok zažívala zvláštní škola několik inspekcí z ministerstva školství, krajskou školní inspekci, členy z odboru školství a kultury ONV v Domažlicích nebo sám ředitel vykonával hospitace ve třídách, kontroloval třídní knihy, přípravy učitelů nebo knihu úrazů. Je zajímavé, že například ve školním roce 1959/1960 proběhla vzájemná hospitace i mezi učiteli.³¹⁷

Škola se vždy snažila spolupracovat s rodiči zprvu v rámci rodičovského sdružení, později na základě výnosu ministerstva školství, věd a umění ze dne 3. 6. 1949 č.129/49 Sb. o činnosti, složení a pravomoci Sdružení rodičů a přátel školy. S každým novým školním rokem se vždy konala ustanovující schůze, na které byli zvoleni členové výboru z řad rodičů a zástupců zvláštní školy, byl zde stanoven program na daný školní rok, stanovení členského příspěvku a bylo „*pevně rozhodnuto přivést děti všechny rodiče*

³¹³ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁴ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁵ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁶ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁷ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

k úzké spolupráci“³¹⁸ Přesto každoroční nezájem ze strany rodičů dětí o práci ve Sdružení rodičů a přátel školy, vedlo ředitelství k zamyšlení se po příčinách, proč se tak děje, neboť se jevila jako hlavní brzda pro úspěšnou práci Sdružení rodičů a přátel školy. Záznamy školní kroniky poukazují, že například ve školním roce 1962/63 se konalo celkem pět schůzí s účastí takto: „1. schůze 15 rodičů -30,7 %; 2. schůze 12 rodičů – 22,6 %; 3. schůze 9 rodičů – 16,9 %; 4. schůze 11 rodičů – 20,3 %; 5. schůze 11 rodičů – 20 %. Celková účast 21,1 %.“³¹⁹ Při celkovém počtu 108 žáků na škole, jde opravdu o slabou účast rodičů, která měla vliv na vzájemnou spolupráci. Bohužel ani v jiných letech se situace nezměnila.³²⁰

4.6.3 Činnost školy

Činnost pomocné školy později zvláštní školy byla pestrá a souvisela vždy se závazky celoročního programu daného školního roku. Dokazuje to také záznam ze školní kroniky „vzhledem k socialistickému soutěžení na závodech přistoupilo veškeré učitelstvo školy k racionálnímu plánování své práce“³²¹, z toho vyplývá plnění činností z tehdejších pětiletých plánů. Školní kronika dokládá též záznamy o pravidelných činnostech, které se v každém školním roce opakovaly nebo o aktivitách objevující se pouze v určitém školním roce.³²²

Každoročně bylo zahájení školního roku, které mělo vždy slavnostní a radostný ráz. Ředitel přivítal v osm hodin ráno žáky a učitelský sbor ve vyzdobené škole a popřál všem hodně zdaru do společné práce. V padesátých letech 20. století se zahájení zúčastňovali svými projevy také zástupci městského národního výboru, zástupci patronátů školy a rodiče. V této době vedle přání úspěchů se nesl ředitelův projev v politickém duchu, kde například „ocenil péči, kterou věnuje naše vláda školství a v závěru slíbil jménem všeho žactva i učitelstva, že školní práce v tomto školním roce bude prolnuta usneseními danými ÚV KSČ a VI. sjezdem učitelských pracovníků v Praze.“³²³ Se zavedením školního rozhlasu se změnilo zahájení, a to tak, že se žáci scházeli ve svých vyzdobených třídách a za vedení třídních učitelů si vyslechli rozhlasový projev ministra školství. Po projevu třídní učitel pohovořil se žáky o školním řádu a režimu školy a sdělil dětem, které školní potřeby bude nutné si opatřit. Společně pak

³¹⁸ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³¹⁹ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³²⁰ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³²¹ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³²² Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³²³ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

připravili třídu tak, aby mohlo začít pravidelné vyučování následující den.³²⁴ Konec školního roku byl také slavnostní den. Na slavnostní besídce ředitel ve své řeči zhodnotil celoroční práci a srdečně se rozloučil se žáky školy, kteří odcházeli do života. V šedesátých letech 20. století již konec školního roku bylo necháno na třídních učitelích, kteří poučili žáky o chování o prázdninách, rozloučili se s odcházejícími žáky, rozdali závěrečná vysvědčení a popřáli všem pěkné prožití prázdnin.³²⁵

Po válce zahájila zvláštní škola pravidelné promítání úzkých školních filmů, když si pořídila za subvenci promítací přístroj „Almo“ později pak zakoupila modernější diaprojektor Medior. Ředitel Reif byl náležitě hrdý na zakoupení tohoto přístroje, což kronika s určitostí dokazuje: „*Jsmo jedinou školou na celém školním okrese domažlickém a proto tento přístroj propůjčujeme i když je pro naše děti nepostradatelnou pomůckou.*“³²⁶ Vždy provoz obstarával ředitel školy, zprvu Václav Reif a pak filmového referenta převzal Otakar Pik do roku 1963, kdy záznamy školní kroniky končí. Filmy z okresní půjčovny byly poskytnuty řediteli bezplatně a šlo zejména o filmy vlastivědné, výchovné, naučné a zábavné. V začátcích se promítalo vždy ve středu odpoledne, čtvrky patřily dětem z mateřské školy a večerní představení se konalo při schůzích Sdružení rodičů a přátel školy. Od školního roku 1956/1957 zahájila škola dobrovolné patronátní promítání celovečerních filmů v obcích Chrastavice, Újezd, Stráž, Ždanov a v závodě Učňovská škola Kdýňských strojírén. V obcích se promítalo třikrát až čtyřikrát do měsíce a jedenkrát týdně se konalo promítání v závodě. Pro zajímavost uvádím, že se zúčastnilo ve školním roku 1957/1958 promítání celkem 3 310 osob a bylo promítnuto 59 640 metrů filmu. V 40. letech minulého století byl výtěžek použit na zaplacení stravného chudým žákům ze školy a posléze z patronátního promítání byl zakoupen pro školu televizor Mánes.³²⁷

Během roku si žáci a učitelé připomínali každoročně významné státní události, ať už šlo o výročí narození a úmrtí prezidentů T. G. Masaryka, E. Beneše, K. Gottwalda a A. Novotného nebo státních svátků. Vždy žáci za podpory třídních učitelů uspořádali vzpomínkovou besídku s básněmi, zpěvem či referáty o životě, práci a díle těchto osobnostních velikánů. Když možnosti dovolily, byl pro zpestření slavnosti promítnut k danému výročí film ředitelem školy. Podle záznamů z kroniky se také zapojovali žáci

³²⁴ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³²⁵ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³²⁶ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³²⁷ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

spolu s učiteli do celostátních akcí jako byly prvomájové průvody, únorové manifestace, Pochody míru, veřejné oslavy Velké říjnové revoluce či oslava Měsíce Československo sovětského přátelství. Také připomenutí ruských průkopníků a budovatelů socialismu, zejména V. I. Lenina, J. V. Stalina, nesmělo chybět a v mezích duševního chápání byli žáci seznámeni o významu a životě těchto osobností.³²⁸

Také žáci středního a vyššího stupně vyvíjeli aktivní čilý ruch v denním životě školy tím, že ve školním roce 1950/1951 založili třídní žákovskou organizaci. Pokud škola nemohla sehnat pracovní síly, pomohla žákovská organizace jako kupříkladu při složení 92q uhlí, a tím přispěla k vyřešení svízelné situace. Současně, jak je uvedeno v kronice, organizovala školní sběr, měla na starosti včasnou docházku, čistotu spolužáků a kázeň ve třídách. Spolupracovala také s učiteli při dodržování denního pořádku na škole.³²⁹

Chlapci 6. třídy pod vedením učitelky Anny Tomkové se pravidelně zúčastňovali soutěže Mladý technik v pionýrském domě, kde se vždy dobře umístili. Za dřevěný traktor s vozíkem obdrželi 3. místo v okresním i krajském kole. Velmi úspěšní byli s agregátem a kolem na spodní vodu. Tyto výrobky postoupily do krajského kola a umístily se na prvním místě. Odměnou chlapcům byly knihy s věnováním „*Za vzornou práci v okresním kole mladých techniků věnuje okresní pionýrský dům v Domažlicích,*“³³⁰ což velmi ředitelství školy velmi potěšilo.³³¹

Jelikož chlapecké dílny měla na starosti učitelka Tomková, podílela se společně se žáky z vyššího stupně na uspořádání výstavy jejich prací. Chlapci vyrobili k zakoupení krásné hračky ze dřeva, které obdivovala celá široká veřejnost. Výtěžek z prodejní výstavy, který činil 8203 Kčs, byl použit na potřeby školy.³³²

Žáci spolu s učitelským sborem vypomáhali v rámci brigád místním zemědělcům se sběrem mandelinky bramborové. Tohoto škůdce dle školní kroniky „*nepřátelé lidově demokratických států, západní imperialisté, svrhli na naše území*“³³³ s úmyslem poškodit hospodářství. Do boje proti škůdci se zapojili úspěchem žáci školy tím, že vzorně vyčistili přidělenou část pole. Těchto akcí proti mandelince bramborové a dalších sběrů se pravidelně zúčastňovala celá zvláštní škola.³³⁴

³²⁸ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³²⁹ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³³⁰ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³³¹ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³³² Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³³³ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³³⁴ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

Sběr léčivých bylin, starých odpadků či hmot byly činností na zvláštní škole od skončení války také až do roku 1968. Žáci školy se pravidelně zapojovali do soutěže o nejlepší výsledek ve sběru odpadkových hmot, zejména papíru a textilu, jež se využívaly pro tisk nových školních učebnic. Také žákovská organizace středního a vyššího stupně v této oblasti rozvíjela slibnou práci pod vedením surovinového referenta školy učitele Josefa Červenky. Například ve školním roce 1951/1952 se sebralo celkem 5367 kg odpadových hmot z toho „2939 kg obilí, 373 kg textilu, 1913 kg železa, 75 kg kosti, 5 kg gumy, 50 kg skla, 12 kg kůže, 7 kg léčivých bylin.“³³⁵ Nejlepším sběračem školy se stal žák 5. třídy Zdeněk Davídek, který odevzdal celkem 735 kg odpadových hmot. V rámci soutěže škol se žáci zvláštní školy umístili ve sběru odpadových hmot na prvním místě v roce 1949. Většinou po léta obdržený finanční výtěžek škola použila na úhradu společného školního výletu nebo dětských časopisů. Také žáci pomohli továrně Marila v Rokycanech, která prostřednictvím školského referátu Okresního národního výboru v Domažlicích vyzývala k sběru čerstvých šípků. Škola továrně zaslala celkem 60 kg čerstvých šípků.³³⁶

4.6.4 Zázemí školy

Poválečná činnost pomocné školy byla spojena s prostory chlapecké školy, kde jí byly vyhrazeny tři třídy, ředitelna a kabinet, který sloužil zároveň jako pracovna pro dívčí ruční práce. Podmínky od samého začátku byly ztížené, jelikož umístění a každoroční rozrůstání školního inventáře nepokrývaly vyhrazené prostory v chlapecké škole. Proto se samotnou situaci snažil řešit ředitel Václav Reif, který neustále vyjednával s městem, avšak změna nebyla kvůli nedostatku volných místností v dohledné době možná.³³⁷

Vše se změnilo s příchodem nového školského zákona ze dne 24. dubna 1953, kdy si zvláštní škola vyměnila prostory s gymnáziem, která byla už jako jedenáctiletka přemístěna do budovy chlapecké školy. Celkový počet devíti místností a dvou kabinetů narůstajícímu počtu žáků již splňoval vhodné podmínky pro rozvoj mládeže vyžadující zvláštní péči. Dá se říci, že dlouhodobé trápení ředitelství s hledáním vhodných prostor, bylo vyřešené, avšak tímto se ztratila školní zahrada. Podstata a důležitost zahrady pro školu byla zaznamenána i v kronice: „*Tím bylo žactvo školy ochuzeno o jeden z nejkrásnějších zdrojů radosti, požitku a poučení*“³³⁸ Z písemných záznamů lze vyčíst,

³³⁵ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³³⁶ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³³⁷ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³³⁸ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

že ředitel zvláštní školy Václav Reif byl pracovitý a obětavý učitel, neboť se zástupci okresního národního výboru i předsedou městského národního výboru v Domažlicích ihned navázal jednání o získání nové školní zahrady. Ti nakonec až po dvou letech ustanovili zahradu bývalého kláštera k službám žákům během pracovní výchovy. Později škola o zahradu přišla, ještě několikrát během svého působení, ale v roce 1961 jí byl městským národním výborem přidělen pozemek ležící u kasáren v Domažlicích, který byl současně přidělen i oběma devítiletým školám.³³⁹

Největší rozkvět zažila zvláštní škola v 50. letech minulého století. Nejen, že získala nové prostory a opět ztracenou školní zahradu, ale také byl z bývalého sirotčince zřízen internát pro dívky s názvem „Zvláštní dětský domov“ s kapacitou 40 lůžek. S přemístěním se do větších prostor nové budovy byla také při škole zřízena samostatná družina mládeže pro žáky. Další snahou ředitele bylo spojit zvláštní školu s internátem pod jednu střechu, a proto se stavebním referentem městského národního výboru v Domažlicích, Vojtěchem Kafkou, vypracoval přípravný plán stavby. Kdyby se vše vydařilo zbudovat, byl by to dle kronikáře, „*uskutečněn životní cíl ředitele školy Václava Reifa, zbudování krásného domova pro děti duševně vadné v našem kraji.*“³⁴⁰ Bohužel začátkem školního roku 1954/1955 ředitel Václav Reif náhle zemřel, a tak „*Zvláštní škola v Domažlicích, kterou založil a přivedl na dnešní výši zůstane nehynoucím pomníkem jeho velké lásky k dětem. S. Reif věnoval všechn volný čas práci pro rozkvět školy a výchovy svěřených dětí.*“³⁴¹

V šedesátých letech 20. století získala zvláštní škola nové prostory pro školní zahradu, které byly rozděleny na záhonky pro jednotlivé třídy. Tím i podle školní kroniky byl „*odstraněn velký nedostatek školy a bude nyní možno plniti i tu část osnov, která předepisuje práci na školním pozemku*“³⁴² a současně přinesl dětem radost.

Vždy na konci školního roku byly prováděny pravidelné údržbové práce budovy a učeben. Většinou se jednalo o dovybavení a vymalování tříd, opravy a úpravy učeben či provedení úklidu celé školy, pro který škola opatřila elektrický vysavač. O snaze školy udržovat pořádek a čistotu školního prostředí vypovídá školní kronika takto: „*Škole se tak dostává moderní pomůcky k udržení potřebné čistoty ve třídách a na chodbě.*“³⁴³ Avšak pokaždé byly tyto údržbové práce narušeny Chodskými slavnostmi a výstavou

³³⁹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁴⁰ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁴¹ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁴² Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁴³ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

družstva Chodovia. Značný problém se pak jevil při snaze o získání řemeslníků na provedení prací. Největší generální opravu zažila zvláštní škola v roce 1956, kdy bylo provedeno zavedení vodovodů do tříd a na záchodech, výměna podlah ve třídách a v nadcházejícím roce se těšila z opravy střechy a komínů.³⁴⁴

I když se škola za své existence několikrát přemísťovala, vždy se ředitelství zvláštní školy snažilo o řádné vybavení pracovních učeben a tříd. Nábytek byl speciálně vyroben pro účely pomocné školy, aby co nejvíce vyhovoval dětem. Nákup didaktických pomůcek, vybavení pracovní dílny novým nářadím, šicí stroj pro dívčí ruční práce či projekční přístroje na úzký film 16 mm značky „Almo“, který byl v poválečné době pořízen v rámci subvence, to vše přispívalo k zajištění modernizaci výuky.³⁴⁵ Také pro školu pokrokem byla rozhlasová ústředna značky Konrádio, která obsahuje rozhlas pro třídy, telefon do tříd, gramorádio a samočinné elektrické zvonění, kdy tak dle kroniky *„škole dostává se krásného zařízení pro výchovu dětí a potřebu vnitřní.“*³⁴⁶ Jak již bylo řečeno, největším problémem zvláštní školy byly prostory. Tento problém přetrvával i v dalších letech.

4.6.5 Družina mládeže při zvláštní škole

V 50. letech minulého století se škola přemístila do větších prostor nové budovy, proto ředitelství zvláštní školy otevřelo samostatnou družinu mládeže při zvláštní škole v Domažlicích. I když mohla zahájit svoji činnost se začátkem školního roku, stalo se tak až 1. listopadu roku 1951, kdy se podařilo získat kvalifikovanou pracovníci. Přidělena byla vychovatelka Božena Vlková. První rok se zapsalo celkem 29 žáků, z nichž patnáct dětí dojíždělo. Družinu mládeže využívaly děti v době volna, přes polední přestávku až do páté hodiny odpolední.³⁴⁷

Družina mládeže byla zřízena především pro děti, které dojížděly do zvláštní školy z okolních vesnic a zaměstnaných matek. Následující školní rok odešla vychovatelka Božena Vlková na mateřskou dovolenou, proto byla družina mládeže otevřena až dne 20. října roku 1953, kdy se zapsalo 34 dětí. Na starost je měla vychovatelka Emilie Kolerusová, absolventka gymnázia v Domažlicích, která byla ustanovena okresním

³⁴⁴ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁴⁵ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁴⁶ *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

³⁴⁷ Srov. *Školní kronika pomocné školy v Domažlicích*, Domažlice, 1937-1963.

národním výborem v Domažlicích. V šedesátých letech 20. století místo vychovatelky vykonávala A. Sokolová.³⁴⁸

V šedesátých letech minulého století se opět objevuje problém s prostory, ačkoliv škola byla správcem budovy a byly učebny využívány jinými školami, dělila se družina mládeže o učebnu se třídou. Tento problém přetrval i v dalších školních letech. Družina mládeže nakonec byla nucena ve škole vyhledávat pro práci prázdnou učebnu. Při počtu 53 zapsaných žáků to bylo někdy velmi obtížné a práce v družině mládeže byla tím brzděna.³⁴⁹

V dalším školním období, jak uvádí školní kronika, nakonec po jednání s místní tělovýchovnou jednotou Jiskra byla pro potřebu družiny mládeže uvolněna místnost v hostinci u „Beránků“, kde měla Jiskra umístěnou noclehárnu. Přestěhování družiny mládeže do této provizorní místnosti bylo provedeno 3. listopadu roku 1961 a jednalo se o roční přechodnou dobu. Místnost nevyhovovala úplně potřebám, ale byla to samostatná místnost a nacházela se blízko školní budovy. Do družiny mládeže chodily do jednoho oddělení všichni žáci 1.až.9. postupového ročníku, což se jevilo jako další potíže, protože menší děti mají jiné zájmy a bylo těžké všem žákům vyhovět. Proto dle školní kroniky si ředitelství školy dalo závazek vyřešit tyto potíže, aby školní družina mohla správně plnit svůj úkol. V kronice se píše, že: „*Jinak práce družiny je dobrá a při velmi dobré spolupráci vychovatelky s učitelským sborem plní za daných okolností dobře své poslání.*“³⁵⁰ Zvládnutí ze strany vychovatelky organizaci spojenou s omezenými možnostmi, byla podle záznamů ředitelem pozitivně ohodnocena při hospitacích v družině mládeže. V průměru se uskutečňovalo 12 hospitací za daný školní rok. Nakonec tento nedostatek byl zčásti odstraněn úpravou rozvrhu, že byla družina mládeže umístěna ve třídě s dopoledním vyučováním a školní družina měla učebnu k dispozici vždy celé odpoledne. Lepší organizací vyučování se předešlo, aby si vzájemně nepřekážely.³⁵¹

Každým školním rokem se měnil počet zapsaných žáků do družiny mládeže. Nejméně bylo zapsáno v prvním školním roce při otevření družiny mládeže již zmíněných 29 žáků, naopak nejvíce ve školním roce 1961/1962, kdy bylo zapsáno 53 žáků – 16 dívek a 37 chlapců. Třída školní družiny byla seskupena ze žáků z 1. až 9. postupového ročníku, zde je uveden ze školní kroniky příklad: „*Podle jednotlivých tříd z 1. třídy 1 žák, z 2. třídy*

³⁴⁸ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁴⁹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁵⁰ Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁵¹ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

2 žáci, ze 3. třídy 5 žáků, ze 4. třídy 3 žáci, z 5. třídy 9 žáků, ze 6. třídy 7 žáků, ze 7. třídy 3 žáci a z 8. třídy 7 žáků.³⁵² Práce se skupinou s rozdílným věkem a nedostačující prostor muselo být pro vychovatelku velmi psychicky i fyzicky namáhavé.³⁵³

Vychovatelka z družiny mládeže spolupracovala s učitelkami ze zvláštní školy zejména při pořádání školních besídek, při výstavách prací žáků nebo při školních výletech. Nechyběla také aktivní účast na schůzích, oslavě MDŽ či Dne učitelů, kde žáci z družiny mládeže vystupovali s připraveným programem a následně rozdávali zhotovené dárečky v družině. Naopak zase svým spolužákům vyrobili mávátka na oslavu 1. máje, která si pak vyzkoušela v průvodu.³⁵⁴

³⁵² Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁵³ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

³⁵⁴ Srov. Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963.

5 Mimoškolní vzdělávání

5.1 Hudební škola 1952-1968

I když byly Domažlice vždy spjaté s hudbou, své hudební školy se dočkaly až v 50. letech minulého století. Domažlický rodák Václav Flégl se dle pozůstalosti jeho listinných materiálů zabýval myšlenkou založení a vybudování školy již před vznikem první republiky. Václav Flégl byl ředitel kůru, skladatel, věnoval se metodice houslí a klavíru, ale byl také prvním sbormistrem pěveckého spolku Čerchovan, který se významně podílel na hudební činnosti ve městě. Dá se říci, že hudba provázela Flégla celý jeho život.³⁵⁵ Podpora veřejnosti na zřízení školy je zmíněná také v kronice města: „*Již po více než padesát let volá domažlická kulturní veřejnost po zřízení stánku hudební výchovy ve městě, které má tak bohatou tradici v české hudbě.*“³⁵⁶ Neúspěšné pokusy o zřízení hudební školy trvaly až do roku 1952, kdy se Domažlice skutečně dočkaly založení školy.

Na základě souhlasu Ministerstva školství a umění výnosem z 5. prosince roku 1952, č. 69829-VIII/2 došlo ke zřízení samostatné hudební školy. Jednalo se o výběrovou školu, která „*umožňuje žákům nejen sedmileté studium nástroje, ale poskytuje též základní vzdělání v ostatních hudebních naukách.*“³⁵⁷

Oddělení tance a pohybového umění bylo otevřeno na základě usnesení výborové schůze ze dne 18. července roku 1956 a za finančního přispění Sdružení rodičů a přátel školy při hudební škole. Hlavním impulsem dle kroniky byla „*potřeba řádného vyučování tance v našem západním pohraničí, zaměřena speciálně ke studiu našeho národopisu, resp. zdejšího Chodského tance, který zde doposud postrádá samostatného zpracování.*“³⁵⁸ Právě ze strachu ztráty chodské folklorní tradice požadovalo sdružení rodičů a přátel školy zřízení oboru.³⁵⁹

Od 1. září 1961 se z hudební školy stala lidová škola umění. Současně bylo ustaveno, že poskytuje zájmové studium, a tedy účast se pokládá jako účast v zájmovém

³⁵⁵ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁵⁶ *Kronika města Domažlice 1949-1955* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soapdo/00102-mesto-domazlice-1949-1955>, s. 97.

³⁵⁷ *Kronika města Domažlice 1949-1955* [online]. Digitální archiv SOKA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soapdo/00102-mesto-domazlice-1949-1955>, s. 71

³⁵⁸ *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁵⁹ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

kroužku. V následujícím roce 1962 se připojil k hudebnímu a tanečnímu oboru také obor výtvarný.³⁶⁰

Neustálé zvyšování počtu zájemců a ulehčení s dopravováním dětí z okolí do hudební školy byla „ve *Kdyni povolena „pobočka ZHŠ“ od 1. září 1958, kde bylo vyučováno: 24 žáků housle, HN – 2 hod., klavír 14 a PHV.*“³⁶¹ Ředitelem pobočky byl jmenován František März. Avšak až v roce 1969 se stala kdyňská pobočka samostatnou lidovou školou umění.³⁶²

5.1.1 Žáci a školní výuka

Hudební škola od roku 1961 Lidová škola umění Domažlice mohla nabízet postupným vývojem různé obory pro nadané děti, ve kterých se mohl jejich talent rozvíjet dál. Nejprve začínala škola svoji činnost v hudební oboru, pak přišlo oddělení tance a pohybového umění, následoval obor výtvarný a nakonec literárně-dramatický.³⁶³

Hudební obor byl prvním zřízeným oborem a jako jediný obor neměl po celou dobu svého působení nouzi o žáky. Hned první školní rok navštěvovalo výuku na hudební nástroj celkem 110 žáků, kteří docházeli na výuku klavíru, harmoniky, houslí, dechových nástrojů a sborový zpěv. Hodiny hudební výchovy byly z provozních důvodů zavedeny pouze do deseti let věku dítěte, proto také probíhalo vyučování ve skupině.³⁶⁴ Vedle uvedených oborů výše mohl později nabídnout i dechový orchestr, houslový soubor a dudáckou muziku. Již od prvopočátků byla preferována u žáků hra na klavír, následovala hra na housle a lidové nástroje. Největší nápor zaznamenal hudební obor v 60. letech, kdy byl v těchto letech počet přijatých žáků v rozmezí od 258 až 403. Žáci s výjimečným talentem a dobrými výsledky ve škole mohli mít se souhlasem okresního národního výboru zvýšený počet vyučovacích hodin. Také v hudební oboru byl žák hodnocen, a to:

úspěšně – 1 – žák prokazuje nadprůměrné výsledky, má zájem o kulturní akce školy

a příprava na vyučování nemá značné nedostatky

uspokojivě - 2 – žák dosahuje průměrných výsledků při plnění úkolů a příprava

neovlivňuje vyučování

³⁶⁰ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶¹ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶² Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶³ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶⁴ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

neuspokojivě – 3 – žák nedosahuje průměrných výsledků při plnění úkolů, a zároveň
nejeví zájem o obor a kulturní dění nebo nemá potřebné nadání³⁶⁵

Žáci také docházeli na sborový zpěv, v prvních začátcích se ho ujala Vlasta Sýkorová Laníarová. Zkoušky probíhaly dvakrát týdně. V roce 1965 pokračovala ve sborovém zpěvu V. Běleňská, která současně na škole vyučovala chodskému tanci.³⁶⁶ S nástupem Františka Krumpěry do lidové školy umění dne 1. září roku 1968 se postupně zrodil 1. dětský pěvecký sbor v Domažlicích. Jeho systém sborové výuky byl založen na 2. přípravných a 1. výběrovém oddělení, kde si žáci plynule rozvíjeli pěvecké dovednosti.³⁶⁷ Škola v rámci hudebního oboru nabízela žákům houslový sbor, jež byl a dodnes je spjat s učitelem Jiřím Antonem, který soubor založil v roce 1967. Houslový soubor navštěvovali žáci 3. ročníku hry na housle. Jeho cílem bylo přiblížit žákům nejrůznější žánry, probudit zájem o hru a pochopit záměry každého jednotlivého hudebního období. V začátcích byl soubor tvořen pouze devíti žáky, avšak s jeho stoupající oblibou rostl i počet zájemců.³⁶⁸

V roce 1956, jak již bylo zmíněno výše, se otevřel pro žáky na škole taneční obor, který se zaměřoval na klasický, moderní, historický a lidový tanec. Řídil se podle Věstníku Ministerstva školství a kultury z 10. června 1961, kdy se rozděloval na:

1. cyklus – přípravné studium pohybové výchovy, pro děti od 7 až 9 let
základní sedmileté studium pro děti od 9 do 15 let
2. cyklus – tříleté specializované studium hudební praxe pro mládež a pracující starší
15 let a kurzy pro pracující

V prvním roce jeho otevření bylo přihlášeno 72 žákyň a žáků, které vedla učitelka Z. Kratochvílová. Své první vystoupení žáci zatancovali v Domažlicích při žákovské besídce pod názvem „V tanečním rytmu“.³⁶⁹

Výtvarný obor se otevřel pro žáky ve školním roce 1962/1963 pod vedením Ing. J. Batelky, který jej vyučoval externě. V prvním přípravném roce se přihlásilo do výtvarného oboru 53 žáků. Postupně se tento stav neustále pomalu posouval výš.³⁷⁰ Byl to obor, v němž mohli žáci vyjádřit své představy o světě, ve kterém žijí. Vedl k estetickému citění, vlastnímu sebevyjádření, sebeuvědomování i otevíral bránu

³⁶⁵ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶⁶ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁶⁷ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 26.

³⁶⁸ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 27-28.

³⁶⁹ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁷⁰ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

komunikace skrze výtvarné umění a jeho citlivého pochopení. Výtvarný obor nabízel žákům získat ucelený soubor výtvarných dovedností, které byly rozděleny do oblastí: malba, kresba, grafika, dekorativní činnosti, tvarování a modelování.³⁷¹ Na základě úspěšných příprav pod vedením učitelů z výtvarného oboru bylo mnoho žáků z domažlické lidové školy umění přijato na střední a vysoké školy se zaměřením na výtvarné umění.³⁷²

Nejmladším oborem lidové školy umění je literárně-dramatický, který byl pro žáky otevřen v roce 1965, kdy první kroky tohoto oboru vedl externí učitel J. Wolhmuth. Bohužel pro nedostatek místností a žáků výuka literárně-dramatické výchovy nevydržela na škole dlouho. Žákům však nabízel jako hlavní předmět dramatickou výchovu, později se přidal přednes, soubor a pohyb. Obor byl vyučován v několika ročníkových skupinách ve věkovém rozmezí od 7 do 18 let věku žáka. I za svou krátkou dobu svého působení na škole, obdržel divadelní soubor významná ocenění a uznání v divadelních soutěžích a přehlídkách.³⁷³

5.1.2 Učitelský sbor

Prvním ředitelem byl jmenován učitel Jaromír Jindřich, který vedl hudební školu do ochodu do penze, a to roku 1964. Na trvalý poměr byla vedle ředitele přijata také V. Šmejkalová, která vyučovala hodiny klavíru. Pro nedostatek finančních prostředků ve mzdových fondech vyučovali dva učitelé od 1. dubna 1953 podle smlouvy o díle. Na hudební škole také pracovali učitelé externě, v prvopočátcích byli celkem čtyři.³⁷⁴

Jak již bylo zmíněno, mzdové fondy na platy učitelů nebyly velké, což se však změnilo až dekrety ze dne 28. ledna 1959, kdy byly celostátně učitelům hudebních škol upraveny platy. Nejenže se zlepšila jejich finanční situace, ale tímto se učitelům hudby dostalo zrovnoprávnění. Také škola i učitelé při své výuce zažívali řadu inspekcí z okresu, z kraje nebo Ministerstva školství. V únoru 1959 proběhla na hudební škole první školní inspekce, kterou provedl krajský inspektor s kladným hodnocením.³⁷⁵

Mezi první učitele, jak bylo výše uvedeno, kteří tvořili pedagogický sbor na hudební škole, patřila učitelka hry na klavír, hudební nauky, sborového zpěvu a chodského tanečního sboru, Vlasta Šmejkalová, později Laníarová. Na svoji

³⁷¹ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 20-21.

³⁷² Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁷³ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 22-23.

³⁷⁴ ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 6.

³⁷⁵ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

pedagogickou činnost vzpomíná s pokorou a láskou. Během své 56leté pedagogické činnosti připravila osm žáků na konzervatoř. Tito umělci se v hudebním světě pohybuji dodnes. Patří mezi ně také šéf sbormistr Národního divadla v Praze Pavel Vaňka, Hana Málková, Ludmila Žežulková Nopová nebo Romana Hesová, která měla velké improvizační a skladatelské schopnosti. Vedle výuky klavíru byla členkou krajské soutěžní komise a pedagogicky dohlížela nad začínajícími učiteli.³⁷⁶

Se stupňujícím se zájmem o hudební a umělecké vzdělání se musel současně rozšiřovat rovněž učitelský sbor. V 60. letech 20. století čítal učitelský sbor kolem patnácti vyučujících, z toho čtyři učili externě. Součástí lidové školy umění v 60. letech byla Jana Doubková, kantorka klavíru a hudební nauky. Úvazek měla rozdělený mezi domažlickou školou a detašovanou pobočku v Klenčí pod Čerchovem.³⁷⁷

Stanislav Tomala začínal na hudební škole jako učitel hry na housle, později vedl dudáckou muziku. V roce 1964 nahradil tehdejšího ředitele Jaromíra Jindřicha, který odešel do penze. Za Tomalova ředitelování se opět zavedl baletní obor, podpořil vznik výtvarného oddělení, a postupně se snažil o rozšiřování výuky o dechové nástroje, která v chodském kraji vždy převažovala. Jako každý mladý člověk měl i Tomala smělé plány, ale záhy zjistil, že „*to nebude tak snadné něco nového zavádět. Úřady nepřikládaly v tehdejší době hudebním školám velký význam.*“³⁷⁸ Díky příchodu kvalifikovaných pedagogů byl předpoklad pro vznik žákovské dechovky, dudácké muziky nebo pěveckých souborů, které se podle Tomaly úspěšně prosazovaly ve školních, okresních, krajských i ústředních kolech soutěže hudebních škol.³⁷⁹

Na hudební škole působil také Jiří Konrády, učitel dechových a lidových nástrojů. Založil v roce 1956 první žákovský dechový orchestr. Po jeho dlouholetém vedení převzal orchestr Karel Poklop, a nakonec, až dodnes, Jiří Huřt'ák, který se řídí mottem: „*Je velkým štěstím pro člověka, být učitelem. Ještě větším štěstím, je být učitelem hudby, a prostřednictvím hudby rozdávat radost a lásku všem.*“³⁸⁰ Vedle dechového orchestru založil Jiří Konrády v roce 1964 také dudáckou muziku. O pokračování dudácké muziky na škole se zasloužil ředitel lidové školy umění Stanislav Tomala a po něm, až do současnosti, převzal vedení Vlastimil Konrády, člen Konrádyho dudácké muziky.³⁸¹

³⁷⁶ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 6-9.

³⁷⁷ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 11.

³⁷⁸ ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 12.

³⁷⁹ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 12-13.

³⁸⁰ ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 25.

³⁸¹ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 29.

Jedna zajímavost přece jen byla nalezena v kronice Hudební školy Domažlice. Ačkoliv byl Josef Jirkovský slepec, v letech 1961 až 1969 vyučoval hudební nástroje na detašované pobočce v Klenčí pod Čerchovem. Na konci školního roku 1967/1968 byl učitelský sbor složený z dvaceti šesti kantorů, z nichž devět vyučovali externě. Pro narůstající počet zájemců, ředitelství podalo žádost o vystěhování inseminační stanice z budovy klášterního konventu.³⁸²

5.1.3 Činnost školy

Škola plnila své závazky vyplývající z celoročního plánu bez problému. Avšak v některých aspektech i plán překročila, a to díky zvýšenému počtu veřejných vystoupení, což dle kronikářských záznamů straničtí funkcionáři v tehdejší režimu v republice plně ocenili.³⁸³

Domažlický dechový orchestr se zúčastňoval pravidelně soutěží a festivalů dechových hudeb, kde získával cenná ocenění. Díky učiteli Huřťákovi se Domažlice staly středem mladých muzikantů, kteří působili jak v dechových, tak i v tanečních kapelách.³⁸⁴ Také chodský taneční sbor pod vedením učitelky Laníarové spolupracoval s dudáckou kapelou, se kterou měl četná vystoupení a díky pestrosti krojů a chodských tanců sklízely vždy úspěch.³⁸⁵ Velký ohlas u veřejnosti, ale i na soutěžích a vystoupeních, zažil též houslový sbor, který začal vystupovat po roce svého založení a svůj první úspěch měl na žákovském večeru školy v MKS Domažlice.³⁸⁶ Společná vystoupení dudácké muziky s folklórním souborem vždy zajišťovaly úspěch nejen doma, ale také v zahraničí. Z národních kol soutěží odjížděli „dudáci“ pokaždé se skvělými výsledky. Je dobré, že bývalí žáci nadále pokračují v tradici dudáckých muzik. Úskalím pro dudáckou muziku byl a stále je zastoupení starších žáků s méně zkušenými mladšími žáky.³⁸⁷

Každoroční činnost vykazovali žáci z tanečního oboru, kdy se zúčastňovali soutěží, ale také mnoha kulturních akcí ve městě a v jeho okolí. Dále vystupovali na oslavách MDŽ, Žákovských večerech LŠU, na tanečních přehlídkách, byli součástí Chodských slavností a z tanečních přehlídek. Nikdy neodjížděli s prázdnými rukama.³⁸⁸

³⁸² Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁸³ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁸⁴ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 25.

³⁸⁵ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 6-9.

³⁸⁶ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 27-28.

³⁸⁷ Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*, s. 29.

³⁸⁸ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

Žáci z výtvarného oboru sklízeli řadu úspěchů se svými výtvarnými pracemi. V Alšově soutěži získali pod vedením A. Tomkové třetí místo. Žáci z domažlické lidové školy umění vystavovali své práce také v Alšově muzeu v Praze k 25. výročí osvobození. Zároveň byl výtvarný obor za svou práci krajským inspektorem vyhodnocen jako nejlepší v západočeském kraji. I v následujících letech sklízel výtvarný obor opět mnoho úspěchů ve výtvarných soutěžích a výstavách.³⁸⁹

Lidová škola umění si od svého založení zakládala na kulturních činnostech svých žáků i učitelů. Ať šlo o účast v soutěži Politická píseň, v okresních a krajských soutěžích LŠU, na oslavách MDŽ, při vítání občánků, na Spartakiádě, v letních měsících na hraní žakovské dechovky pro veřejnost v „Alejích“, na Chodských slavnostech, při účinkování na kulturně politických večírcích, na výstavách výtvarných prací žáků či účast na tanečních přehlídkách. Vždy byla škola kulturně a politicky činná.³⁹⁰ Cílem vedení školy bylo „*uplatnit získané dovednosti v uměleckých oborech na veřejnosti, zvykat žáky účinkovat na veřejných akcích, ukázat veřejnosti co jsem se na škole naučil pod vedením svého učitele.*“³⁹¹ Ačkoli se lidová škola umění potýkala s problémy od svého působení, stále rostoucí zájem nasvědčuje, že obory hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický budou mít vždy své pevné místo v Domažlicích.³⁹²

5.1.4 Budova školy

Svoji činnost zahájila hudební škola ve školním roce 1952/1953, a to 1. listopadu 1952 v bývalé budově Baarova gymnázia,³⁹³ kde byly pro výuku hudby vyhrazeny tři místnosti. Podmínky zde byly ztížené, jelikož výuka mohla probíhat po 13.30 hod., kdy se na gymnáziu neučilo. Již od prvopočátcích řešilo vedení hudební školy s městským národním výborem otázku vhodných prostor pro hudební školu, avšak vyjednávání nevedlo k žádnému cíli.³⁹⁴

Až do 1. září roku 1955 se musela škola přemísťovat, než od vojenského útvaru získala prostory bývalého kláštera, které využívá dodnes. Zpočátku měla škola jen omezený počet místností, protože v té době využívaly prostory také jiné instituce jako insemináčnická stanice, zemědělská správa, základní devítiletá škola a zvláštní škola.³⁹⁵

³⁸⁹ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁰ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹¹ *Kronika Hudební školy*. Domažlice, 1958.

³⁹² Srov. ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002*. s. 29.

³⁹³ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁴ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁵ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

Na konci 50. let přibyla učebna pro žákovský orchestr a díky úpravě spojovací chodby se získaly tři místnosti. Celkový počet čtrnácti učeben s narůstajícím počtem žáků byl nedostatečný a vyžadoval další vznik nových místností. V této době byly místnosti vytápěny uhlím a dřívím, a proto vedení usilovalo o vybudování ústředního topení. Toho se hudební škola dočkala až během dalších let.³⁹⁶

V 60. letech minulého století vznikla třída pro výtvarný obor. Zároveň se učebny dočkaly druhých dveří, které izolovaly zvukově i tepelně. I učebny, kde probíhala individuální výuka byly postupně nově vybaveny novým sektorovým nábytkem. Nové pomůcky, jako gramofon, kazetový magnetofon, gramodesky, mikrofon, gymnastický koberec, výtvarné pomůcky, přispívaly ke zkvalitnění výuky v jednotlivých oborech. S každým nadcházejícím školním rokem byl znát nedostatek prostoru potřebný pro hodnotný rozvoj talentovaných žáků. Proto byl městskému národnímu výboru předložen návrh na uvolnění budovy pouze pro hudební a umělecké účely. V záznamech kroniky vidí učitelský sbor tuto touhu skepticky, „*je možné, že v dnešní pohnuté době dosavadní funkcionáři MěNV nemají chuť se k takovýmto věcem vyjadřovat.*“³⁹⁷ Až později se vše obrátilo, kdy byla budova kláštera definitivně předána Lidové škole umění Domažlice.³⁹⁸

Budova klášterního konventu byla po převzetí po vojenském útvaru ve velmi v zuboženém stavu, neboť nebylo tolik dbáno na údržbu. Tento stav byl neudržitelný a vyžadoval okamžitou opravu střechy, oken, dveří, zavedení nových elektrických rozvaděčů či novou fasádu. V létě roku 1956 byla provedena oprava celé střechy kláštera Krajskou správou církevního majetku v Plzni. Jarní vichřice si pak ve školním roce 1967/1968 vyžádala další opravu střechy školy. O generální opravu celého areálu kláštera žádalo ředitelství každý rok, ale vždy s negativním výsledkem. V průběhu celého svého působení v tomto období byly vnitřní prostory klášterního konventu průběžně opravovány a modernizovány.³⁹⁹

³⁹⁶ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁷ *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁸ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

³⁹⁹ Srov. *Kronika hudební školy v Domažlicích*. Domažlice, 1952-1989.

Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila na vývoj domažlického vzdělávání, a to zejména na základní a mimoškolní. Školství je jednou z nejpodstatnějších složek, které tvoří tradiční kulturu celé společnosti nebo regionu. Již naši předci věděli, jak je vzdělání pro společenský život důležité. Neustálé reformy ve školství měly vliv na vývoj vzdělávání jak ve městech, tak také na vesnicích.

Školská legislativa, rozebíraná v první kapitole, procházela často změnami, které však ne vždy vedly k dobrému. Před 2. světovou válkou se objevily návrhy na menší reformy, které se však neuskutečnily. Jeden z největších zásahů utrpělo školství během období 2. světové války. Změny v legislativě nařizovaly cenzuru, poněmčování a samozřejmě podporování a nabádání k nacismu. Druhou největší ranou pro školství bylo období po roce 1968, kdy značně zesílil vliv Komunistické strany Československa, která se řídila ideami Sovětského svazu.

Pro lepší ucelenost jsem se ve druhé kapitole podrobněji zabývala historickou faktografií Domažlic a sledovala jsem, jak významné události ovlivnily následný vývoj v tomto městě. Významný vliv na Domažlice mělo politické dění v době nastolení Protektorátu Čechy a Morava. Nejenom, že došlo na stagnaci města v hospodářském rozvoji, ale také ke ztrátě svobody. Situace se zlepšila až po válce, kdy přílivem obyvatel a zvyšováním populace nastal rozvoj města a stavebnictví. Avšak členové Komunistické strany Československa získávali v samosprávě většinu, a tím se vyvíjel výrazný tlak na církev, která v Domažlicích, silně katolickém městě, měla významné postavení a vliv. Samotný socialismus se poté odrážel v celém kulturním a společenském životě města.

K rozkvětu školství, který popisuje třetí kapitola, docházelo od 19. století. Vzdělání bylo zpřístupněno i pro dívky, veřejnost ke vzdělání finančně podporovala chudé děti a přispívala na školní pomůcky. Počátek 20. století znamenal vznik nových škol, jako byly například pomocné, ekonomické, učňovské, střední zdravotnické či hudební škola. Nástup nacistické okupace se negativně podepsal nejen na obyvatelstvu, ale také na samotné školské soustavě. Školy již nebyly financovány a modernizovány, docházelo k cenzuře, poněmčování a celkové změně v učebních osnovách. Důležitá změna přišla poté s rokem 1948, kdy všichni, bez rozdílu postavení, měli nárok na vzdělání.

Čtvrtá kapitola mapuje vývoj základního a mimoškolního vzdělávání v Domažlicích. Vlivem růstu počtu dětí zde byla rozvětvená školská soustava. Ve městě

se nacházely dvě budovy základních škol, ve kterých sídlily dvě obecné školy a dvě měšťanské školy. Díky Domažlicím se statusem okresního města se z nich v 50. letech minulého století vytvořila osmiletá střední škola a jedenáctiletá střední škola. Žáci, kteří ve vzdělávání potřebovali individuální pomalý přístup, protože zde byla převaha dělnického a rolnického obyvatelstva, byli důvodem vzniku pomocné školy. S nástupem matek do práce kvůli rozmachu hospodářství a průmyslu byly zřízeny družiny mládeže při zvláštní škole a osmileté střední škole. Poskytovaly dětem výchovně vzdělávací činnosti a volnočasové aktivity. Vzhledem k hudební tradici na Chodsku došlo také k založení hudební školy pro nadané žáky.

Druhý cíl se zaměřoval na porovnání rozvoje jednotlivých domažlických škol, tedy obecné a měšťanské školy dívčí, obecné a měšťanské školy chlapecké a pomocné školy. Všechny instituce se v této době řídily podle předepsaných stanovených dvouletých, později pětiletých, plánů. Ty zahrnovaly povinné oslavy, pořádání častých brigád nebo sběrů odpadových surovin a léčivých bylin. Probíhala součinnost škol s městským národním výborem a úzká spolupráce s patronáty a rodiči v rámci SRPŠ. Prosperita a modernizace školy závisela, zda ředitelé byli součástí městských národních výborů, nebo pouze jako řadoví členové komunistické strany. Veřejné politické angažování se požadovalo i po učitelích. Byli povinni účastnit se školení s politickým podtextem a na jejich výuku dohlíželi inspektoři. S častými přesuny během školního roku se nepotýkal jen učitelský sbor, ale také žáci. Budovy škol totiž kvůli růstu počtu dětí stále řešily problém s nedostatkem místa. Kromě toho žáci postrádali i některé učebnice a školní pomůcky. Jejich volný čas byl jinak zaplněn aktivitami v pionýrských organizacích, které zažívaly největší rozmach. Na Domažlice jako silně věřící město měl dopad rok 1948, kdy se výuka náboženství začala přesouvat do ústraní a učitelé měli přesvědčovat o její nedůležitosti. V 50. letech minulého století se už na pomocné škole a osmileté střední škole nevyskytoval ani jeden žák navštěvující hodiny náboženství. Akorát v 60. letech jedenáctiletá střední škola, později základní devítiletá škola, čítala asi 45 % účast, která se však postupně snižovala.

Hudební škola, která je blíže popsána v páté kapitole, vznikla v 50. letech minulého století. Jako první byl otevřen hudební obor, o který byl od začátku největší zájem. Poté následoval obor taneční a výtvarný. Učitelé se řídili podle stanovených plánů a od počátku se potýkali s nedostatečnými prostory. Hudební škola se často účastnila soutěží a velkou měrou se podílela na veřejném životě města Domažlice. Pravidelná vystoupení byla k vidění na Chodských slavnostech nebo na politických schůzích.

Nejobsáhlejší materiály jsou zachovány především z 50. a 60. let minulého století, kdy jsou v popředí s dobovým zabarvením vyzdvihovány zásluhy komunistické strany. Přesto se domnívám, že je důležité blíže zaznamenat školství v 70. a 80. letech minulého století. Tato doba se potýká s výraznou pramennou nouzí, protože většina materiálů a dostupných informací je málo obsáhlých, velmi zestručněných a nedostatečných. Z této doby je zde zaznamenáno především zavedení nového programu modernizace výchovně vzdělávacího procesu. Ten se však setkal s vlnou kritiky kvůli velkému obsahu učiva a nedostatečnému času na jeho procvičování.⁴⁰⁰ Dostupné prameny se zmiňují také o přijetí zákona o soustavě základních a středních škol, který byl vydaný v roce 1984. Informace z těchto pozdějších let jsou důležité hlavně pro literárně-dramatický obor otevřený v hudební škole, jehož vývoj se datuje až později.

Stejně tak si myslím, že do budoucna stojí za pozornost také prozkoumání a zmapování vývoje předškolního a středoškolského vzdělávání v Domažlicích. Při dalším pohledu je jasné, že se bude jednat o zajímavé téma. Zjištěné poznatky by mohly ještě blíže dokreslit celkový dějinný vývoj školství v Domažlicích.

⁴⁰⁰ Srov. *Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského II*. Domažlice, 1960-1988.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

CIGÁNEK, R. *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945.1989*. Praha: KAROLIUM, 2009. ISBN 978-80-246-1611-7.

HANA, Jiří. 1000 let Domažlic, 700 let Královského města. In: *Domažlice včera, dnes a zítra*. Domažlice: Stráž n. p., 1971. ISBN 59-216-71.

JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 4. rozšíř. vyd. Brno: PAIDO, 1997. ISBN 80-85931-43-5.

KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

MUŽÍK, Petr a kol. *Historie a současnost Domažlického okresu 1921-1981*. Domažlice: Stráž, 1981. ISBN neuvedeno.

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historie a současnost ve fotografii*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2002. ISBN 80-86125-32-7.

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice: historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2014. ISBN 978-80-87316-49-8.

PRŮCHA, J. a (ed). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

SOMR, M. a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1987. ISBN 14-601-87.

VORLÍČEK, Ch. České školství v letech 1945-2000. In: WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy. Sborník k životnímu jubileu profesora Jiřího Kotáska*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-169-9.

WALTEROVÁ, E. a kol. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti, 1. díl*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.

WALTEROVÁ, E. a kol. *Česká pedagogika: proměny a výzvy*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-169-9.

Nepublikované dokumenty

Almanach: 40. let ekonomického školství v Domažlicích. Domažlice: Tiskárna MKS Domažlice, neuvedeno. ISBN neuvedeno.

Almanach: Historie a současnost učňovského školství v Domažlicích. Domažlice: Stráž, 1986. ISBN neuvedeno.

FRAIT, Karel. *Historie učňovského školství v Domažlicích, Výstavba budovy Středního odborného učiliště.* Domažlice, 2016.

Jubilejní zpráva: k 25. výročí založení státní školy pro lesní hajné v Domažlicích. Domažlice, Archiv Muzea J. Jindřicha: Knihtiskárna Josef Nozar a Karel Prunar, neuvedeno. ISBN neuvedeno.

Kronika SVVŠ a ZDŠ v Domažlicích Komenského 11. Domažlice, 1960-1988, ručně psaná kronika, nestránkovaná.

Kronika Domažlice 1945-1984. Sign. A1/2a. Domažlice. Archiv Muzea J. Jindřicha.

Kronika družiny mládeže při 8 l. stř. šk. v Domažlicích. Domažlice, 1951-1985, ručně psaná kronika, nestránkovaná.

Kronika hudební školy v Domažlicích. Domažlice, 1952-1989, nestránkovaná, ručně psaná kronika.

KUBER, Jan. *Kronika školství král. města Domažlic od nejstarších dob do konce 19. století.* In: *Zpráva o školství v král. městě Domažlicích při počátku století dvacátého.* Domažlice: Knihtiskárna Emanuela Prunara, 1901, s. 5-87. ISBN neuvedeno.

STEINBACHOVÁ, Věra. *Prameny k dějinám školství a školské správy na Domažlicku.* In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1978.* Domažlice: Stráž, s. 90-105. ISBN neuvedeno.

STEINBACHOVÁ, Věra. *Výstavba socialistického školství v okrese Domažlice a Horšovský Týn v letech 1953-1960.* In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981.* Domažlice: Stráž, s. 27-39. ISBN neuvedeno.

STEINBACHOVÁ, Věra. *Vývoj školství na Domažlicku po roce 1945.* In: *Okresní archiv Domažlice: Výroční zpráva 1981.* Domažlice: Stráž, s. 17-25. ISBN neuvedeno.

Školní kronika: ZDŠ Domažlice, Komenského 17. Domažlice, 1940-1961. SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, ručně psaná, nestránkovaná.

Školní kronika: dívčí obecná a měšťanská škola. Domažlice, 1945-1951. SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, ručně psaná, nestránkovaná.

Školní kronika: Chlapecká obecná a měšťanská škola Domažlice 1940-1952. SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, ručně psaná kronika, **Inv. č. 1272.**

Školní kronika pomocné školy v Domažlicích, Domažlice, 1937-1963. ručně psaná kronika, nestránkovaná.

ZUŠ DOMAŽLICE. *Almanach k 50. výročí založení školy 1552-2002.* Klatovy: Typos, tiskařské závody, s. s., 2002. ISBN neuvedeno.

Elektronické dokumenty

Město Domažlice. *Domažlice* [online]. [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/>

Kronika města Domažlice 1948. [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1948.

Kronika města Domažlice 1949-1955 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1949-1955>.

Kronika města Domažlice 1956-1960 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-02]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1956-1960.

Kronika města Domažlice 1961-1965 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1961-1965>

Kronika města Domažlice 1970-1973 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <http://www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1970-1973>.

Kronika města Domažlice 1975-1978 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1975-1978.

Kronika města Domažlice 1980-1983 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/00102-mesto-domazlice-1980-1983.

Kronika města Domažlice 1989-1993 [online]. Digitální archiv SOkA: Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: www.portafontium.eu/chronicle/soap-do/01556-mesto-domazlice-1989-1993.

Abstrakt

Kůstková, J. *Dějiny vzdělávání v Domažlicích v letech 1945-1968*. České Budějovice 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Klíčová slova: dějiny školství, dějiny Domažlic, chlapecká škola, dívčí škola, pomocná škola, hudební škola, družina mládeže, žáci, učitelé, učitelský sbor, školní výuka.

Diplomová práce se zabývá dějinným vývojem vzdělávání v Domažlicích v letech 1945-1968. Práce je rozvržena do pěti kapitol, které na sebe vzájemně navazují. Zpočátku se věnuje školské legislativě, která měla také vliv na vývoj školské soustavy. Následně je nastíněna stručná historie města a jeho školství od druhé světové války do roku 1968, které nám slouží k dotvoření obecného pohledu na toto téma. Další kapitola se již zabývá základním školstvím, kde je věnována pozornost konkrétním školám. Zde je zmapován vývoj budov škol, učitelský sbor, žáci a jejich školní výuka, ale také důležité události, které určitým způsobem zasáhly do života školy. Poslední část práce je zaměřena na mimoškolní vzdělávání, a to zejména na vývoj hudební školy, která je zařazena také do školské soustavy. Podkladem pro zpracování této práce byly především školní kroniky a kroniky města.

Abstract

Kůstková, J. History of education in Domažlice in the years 1945-1968. České Budějovice 2020. Diploma thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Theological Sciences. Thesis supervisor doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Key words: history of education, history of Domažlice, boys 'school, girls' school, auxiliary school, music school, youth group, pupils, teachers, faculty, school teaching.

The diploma thesis deals with the historical development of education in Domažlice in the years 1945 to 1968. The work is divided into five chapters, which are connected one to the other. Initially, the work is focused on school legislation, which also had an impact on the development of the school system. Subsequently, a brief history of the city and its education from the Second World War to 1968 is outlined, it completes a general view of this topic. The next chapter deals mainly with the primary education, and it is focused on selected schools. It describes the development of school buildings, the teaching staff, the pupils and their school teaching, and important events which have affected the life of the school in some way. The last part of the work is focused on extracurricular education, especially on the development of music school, which is also included in the school system. Especially school chronicles and city chronicles were used as the basis for the elaboration of this work.

